

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: « Η κοινωνική διάσταση του πολιτισμού και η συμμετοχή της πολιτιστικής δράσης στην Κοινωνία των Πολιτών και στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Μελέτη περίπτωσης: Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως δυναμικός παράγοντας προόδου και ανάπτυξης μέσα στο ιδιόμορφο, πολιτιστικά, περιβάλλον της περιοχής της Θράκης».

Σπουδαστής: Γιαννακίδης Ευάγγελος

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπιτσάνη Ευγενία

Καλαμάτα, 2012

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: « Η κοινωνική διάσταση του πολιτισμού και η συμμετοχή της πολιτιστικής δράσης στην Κοινωνία των Πολιτών και στο κοινωνικό γίνεσθαι. Μελέτη περίπτωσης: Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως δυναμικός παράγοντας προόδου και ανάπτυξης μέσα στο ιδιόμορφο, πολιτιστικά, περιβάλλον της περιοχής της Θράκης».

Σπουδαστής: Γιαννακίδης Ευάγγελος

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπιτσάνη Ευγενία

Καλαμάτα, 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗσελ.4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

- 1.1. Ορισμός της Κοινωνίας των Πολιτώνσελ.5
- 1.2. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις της Κοινωνίας των Πολιτώνσελ.8
- 1.3. Ιστορική αναδρομή στην έννοια της Κοινωνίας των Πολιτώνσελ.10
- 1.4. Σχέσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και της συμμετοχικής δημοκρατίαςσελ. 15
- 1.5. Η παρουσία της Κοινωνίας των Πολιτών στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης
.....σελ.19
- 1.6. Ιδιαίτερα γνωρίσματα της Κοινωνίας των Πολιτώνσελ.21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

- 2.1. Ορισμός των Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.25
- 2.2. Είδη Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.28
- 2.3. Χαρακτηριστικά Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.29
- 2.4. Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας ως χώρος δράσης των Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.31
- 2.5. Δραστηριότητες των Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.35
- 2.6. Μεθοδολογία και τεχνογνωσία των Μη Κυβερνητικών Οργανισμώνσελ.40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

- 3.1. Φυσιογνωμία, οργανωτική δομή και άξονες δράσης του Ιδρύματος Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης.....σελ.44
- 3.2. Πολιτιστική πολιτική και διαχείριση του Ιδρύματος Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης
.....σελ.54
- 3.3. Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης και η συμβολή του στη διαμόρφωση πολιτιστικού κεφαλαίου.....σελ.58

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑσελ.64

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ.66

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ.67

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός

Η μελέτη περιλαμβάνει την παρουσίαση της φυσιογνωμίας του ιδρύματος και την ανάλυση της πολιτιστικής πολιτικής και των στρατηγικών επιλογών του με στόχο τη διερεύνηση του ρόλου της Κοινωνίας των Πολιτών στα πλαίσια της πολιτιστικής ανάπτυξης. Αυτό δεν χρειάζεται στον τίτλο θα το βάλεις η στην περίληψη ή στην εισαγωγή σου

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να προσεγγίσει το φαινόμενο της κοινωνίας των πολιτών μέσα από την παρουσίαση ενός περιφερειακού, μη κυβερνητικού, πολιτιστικού οργανισμού, του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης, το οποίο αντλεί από το κοινωνικό σύνολο και με τη σειρά του αποδίδει προσφορά σε αυτό. Η κοινωνία των πολιτών είναι μια πολιτική-φιλοσοφική έννοια η οποία στρέφεται κατά της τάσης του ατόμου να ακολουθεί τον δυτικό, ατομικιστικό τρόπο ζωής όσο και κατά της συνολικής πολιτικοποίησης του βίου όπως συνέβαινε στις χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού. Το πεδίο της κοινωνίας των πολιτών εκτείνεται ανάμεσα στον πολιτικό, δημόσιο και στον κοινωνικό, ιδιωτικό τομέα. Ο χώρος αυτός αποτελεί πεδίο αυτοέκφρασης και αυτοοργάνωσης των μη κυβερνητικών οργανισμών. Ο στόχος αυτών των οργανώσεων είναι να προωθήσει την αλληλεγγύη, τη κατανόηση και τη συνεργασία των πολιτών, για ένα καλύτερο κόσμο, μέσα από τη κινητοποίηση για να τα κοινά συμφέροντα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση τα τελευταία χρόνια επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην κοινωνία των πολιτών και συνεργάζεται με τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, που την εκπροσωπούν με στόχο τη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών στα θέματα κοινής ωφέλειας. Η συμμετοχή των κοινωνικών φορέων των πολιτών στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση μέσω της συμμετοχικής δημοκρατίας αναδεικνύεται ως το κατάλληλο σχέδιο δράσης για τη Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση εφόσον οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν συνδετικό κρίκο μεταξύ των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των πολιτών.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης δραστηριοποιείται σε μια περιοχή με ιδιαίτερη γεωγραφική, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα, παρέχει γνώσεις, εκπαίδευση και ψυχαγωγία, λειτουργώντας ως συνδετικός κρίκος εξέλιξης και ανάπτυξης της κοινότητας που αντιπροσωπεύει, ανεξάρτητα από την καταγωγή, το οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο, την ηλικία ή άλλο γνώρισμα. Το Ίδρυμα αποτελεί εργαλείο κοινωνικής επικοινωνίας και συνοχής. Εκφράζει την ανάγκη του ανθρώπου να συνυπάρχει και να συνεργάζεται μέσα σε μια οργανωμένη κοινωνία των πολιτών όπου πρωταρχική σημασία έχουν οι ομοιότητες παρά οι διαφορές, σε ακολουθία με το στοχαστικό επίγραμμα «Διασυνδεθείτε μόνο!» του E. M. Forster από το μυθιστόρημα του "Howards End": «Only connect! That was the whole of her sermon. Only connect the prose and the passion and both will be exalted, and human love will be seen at its height. Live in fragments no longer».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

1.1. Ορισμός της Κοινωνίας των Πολιτών

Ο ορισμός της κοινωνίας των πολιτών δεν είναι απόλυτος. Παραμένει αντικείμενο φιλοσοφικής μελέτης για αιώνες με αφετηρία την αρχαία ελληνική εποχή, σταθμό την περίοδο του Διαφωτισμού (civility) και αποκορύφωμα την σύγχρονη, πλούσια σε βιβλιογραφία, πραγματικότητα. Ο όρος «κοινωνία πολιτών» απαντάται για πρώτη φορά στο έργο του Richard Hooker (Harris, 2005) το 1594. Ο de Tocqueville ήταν αυτός ο οποίος ξεκίνησε την εμμονή με το θέμα της κοινωνίας των πολιτών στο έργο του «Η Δημοκρατία στην Αμερική» καθώς έγραφε πως Αμερικανοί κάθε κοινωνικής και πολιτικής προδιάθεσης έχουν μια αθεράπευτη τάση να σχηματίζουν συνδέσμους (Edwards, 2005) αν και μερικοί υποστηρίζουν ότι μετά το 1850 έως και δύο δεκαετίες πριν η κοινωνία των πολιτών ως κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο δεν υπήρξε ιδιαίτερα δημοφιλές (Keane, 2009). Τα τελευταία χρόνια η συζήτηση γύρω από την κοινωνία των πολιτών κινείται μέσα στα πλαίσια της «δημόσιας σφαίρας» , του δημόσιου χώρου δηλαδή όπου οι πολίτες επικοινωνούν, συνδιαλέγονται πάνω στα σοβαρά, καθημερινά προβλήματα και διαπραγματεύονται διαρκώς τα κοινά συμφέροντα.

Φιλόσοφοι, πολιτικοί επιστήμονες και κοινωνιολόγοι κατέθεσαν διάφορες προτάσεις για την αποσαφήνιση της ιδέας της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του όρου. Τα χρόνια μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο ξεκίνησε μια μεγάλη συζήτηση στους επιστημονικούς κύκλους σχετικά με την διερεύνηση των αιτιών για τον άνοδο του Φασισμού μετά το οικονομικό κραχ του 1929 και την βαθιά ύφεση που ακολούθησε. Διατυπώθηκαν πολλές απόψεις και γράφτηκαν σπουδαία βιβλία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Στη δεκαετία του '60 διανοητές όπως οι Sydney Verba και Gabriel Almond (Almond και Verba, 1989) ανέδειξαν τον ζωτικό ρόλο της πολιτικής κουλτούρας για την δημοκρατική κοινωνία των πολιτών. Αρχής γενομένης από την δεκαετία του '80 ο διάλογος για την κοινωνία των πολιτών ξαναγεννήθηκε από την μαζική και οργανωμένη αντίδραση των κοινωνιών των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών κατά των ολοκληρωτικών κομμουνιστικών κυβερνήσεων πριν την κατάρρευση των πολιτικών συστημάτων τους. Οι ριζικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές στον παγκόσμιο χάρτη τη δεκαετία του '90 τροφοδότησαν με καινούριο υλικό την επιστημονική ενασχόληση με την πολύ δημοφιλή θεωρία της κοινωνίας των πολιτών. Τον 21ο αιώνα που διανύουμε οι δραματικές αλλαγές στο διεθνές σκηνικό συνεχίζονται και η «κοινωνία των πολιτών» βρίσκεται μπροστά σε νέες προκλήσεις και ευκαιρίες. Έχει να αντιμετωπίσει την παγκοσμιοποίηση, τη μαζική μετανάστευση, την πολυπλοκότητα και πολυπολιτισμικότητα των κοινωνιών και ταυτόχρονα την απομόνωση στις ανθρώπινες σχέσεις, την οικονομική κρίση, την ανεπάρκεια του κυρίαρχου πολιτικού συστήματος κ.ά.

Σήμερα η έννοια της κοινωνίας των πολιτών «εκτείνεται σε έναν ευρύ δημόσιο χώρο από το κατώφλι του σπιτιού κάθε νοικοκυριού μέχρι τα κράσπεδα της εισόδου των κυβερνητικών κτιρίων» (Σωτηρόπουλος 2004:20) και «αποτελείται από οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη δημόσια σφαίρα παράλληλα με το σύστημα του κράτους και τους μηχανισμούς της αγοράς σε τοπικό και διεθνές επίπεδο για την προώθηση κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων» (Αφουξενίδης και Συρακούλης 2008:11).

Η παγκόσμια κοινωνία των πολιτών σύμφωνα με τον Anheier (Anheier et al, 2004) είναι σφαίρα των ιδεών, αξιών, θεσμών, οργανώσεων, δικτύων, και ατόμων, που τοποθετείται μεταξύ των πυλώνων της οικογένειας, του κράτους και της αγοράς και λειτουργεί χωρίς να οριοθετείται από τα εθνικά, κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά συστήματα.

Το Κέντρο για την Κοινωνία των Πολιτών του London School of Economics προεσβύει ότι η κοινωνία των πολιτών είναι «το πεδίο της αβίαστης συλλογικής δράσης γύρω από κοινά ενδιαφέροντα, σκοπούς και αξίες» και την διαχωρίζει από το κράτος, την αγορά και την οικογένεια. Θεωρητικά, οι θεσμικές της μορφές είναι ξέχωρες από αυτές του κράτους, της οικογένειας και της αγοράς ενώ πρακτικά, τα όρια μεταξύ του κράτους, της κοινωνίας πολιτών, της οικογένειας και της αγοράς είναι συχνά πολύπλοκα, θολά και υπό διαπραγμάτευση. Οι χώροι, συντελεστές και θεσμικές μορφές που εμπεριέχει η κοινωνία πολιτών ποικίλουν και διαφέρουν στο βαθμό της επιστημότητας, αυτονομίας και δυναμικότητάς τους» (LSE, 2004). Κατά τον Larry Diamond «Η κοινωνία των πολιτών περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα οργανώσεων, τυπικών και άτυπων» (Diamond στον Guo Gang, 1998).

Ο Ernst Gellner ορίζει την κοινωνία των πολιτών ως ένα σύνολο ποικίλων μη κυβερνητικών θεσμών αρκετά ισχυρών ώστε να αντισταθμίζουν το κράτος και που ενώ δεν το εμποδίζουν να εκπληρώσει το ρόλο του ως εγγυητή της ειρήνης και διαιτητή μεταξύ μεγάλων συμφερόντων, μπορούν ωστόσο να το εμποδίσουν να κυριαρχήσει και να εκμηδενίσει το υπόλοιπο της κοινωνίας (Wikiquote, 2010).

Ο John Keane (Keane, 2009) θεωρεί πως «ο όρος περιγράφει και προεξοφλεί ένα πολύπλοκο και δυναμικό δίδυμο θεσμικά προστατευόμενων μη κυβερνητικών οργανώσεων οι οποίες είναι ειρηνικές, αυτοδιοικούμενες, με δικά τους ανακλαστικά, σε διαρκή ανταγωνισμό τόσο μεταξύ τους όσο και με τους κυβερνητικούς οργανισμούς που πλαισιώνουν, περιορίζουν και διευκολύνουν τις δραστηριότητές τους».

Η Dunn προσδιορίζει την κοινωνία πολιτών ως «το πεδίο των σχέσεων που εκτείνεται ανάμεσα στην οικογένεια και το κράτος» (Hann & Dunn 1996:27). Ο Fukuyama καθορίζει ως κοινωνία πολιτών «το πεδίο των αυθόρμητα δημιουργημένων κοινωνικών δομών πέρα από τα όρια του κράτους που αποτελούν κίνητρο για την σύσταση δημοκρατικών πολιτικών οργανισμών» (Fukuyama 1995:8). Ο Adam Smith και ο Marx αναγορεύουν την αγορά σαν τον κυρίαρχο του παιχνιδιού που θέτει τη βάση για τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στην κοινωνία των πολιτών (Hann & Dunn 1996:4).

Οι Cohen and Arato ξεχώρισαν την αγορά από τους δύο άλλους τομείς δηλαδή το κράτος και την κοινωνία (Cohen and Arato 1992:5). Οι περισσότεροι διανοητές διαχωρίζουν την «πολιτική κοινωνία» από την «κοινωνία των πολιτών» εφόσον για αυτούς η «κοινωνία των

πολιτών» περικλείει μη-πολιτικούς συλλόγους πολιτών. Ο Schmitter όρισε την κοινωνία των πολιτών ως «ένα σύστημα αυτοδιοικούμενων συνδέσμων σε ρόλο μεσάζοντα» (Schmitter στο Guo Gang, 1998).

Το συνοπτικό λεξικό Πολιτικής της Οξφόρδης (McLean & McMillan, 2009:80-81) αναφέρει ότι η κοινωνία των πολιτών είναι «ένα σύνολο ενδιάμεσων οργανισμών που δεν ανήκουν ούτε στο κράτος ούτε στην οικογένεια».

Ο Δημήτρης Δημητράκος έχει την ακόλουθη άποψη: «.....Η κοινωνία των πολιτών είναι ένας ενδιάμεσος χώρος ανάμεσα στο κράτος και τον πολίτη ένα πλέγμα διαδράσεων ανάμεσα σε εθελοντικές οργανώσεις, όπως είναι οι οργανωμένες εκκλησίες, οι λέσχες, οι σχολές, οι επαγγελματικές οργανώσεις κλπ.. η κοινωνία των πολιτών είναι ένα αντιστήριγμα στην πολιτική κοινωνία δηλαδή το κράτος, και συγχρόνως εκούσιας συμμετοχής σε ένα πολιτικό και κοινωνικό σύνολο. Το αντιστήριγμα αυτό που αποτελεί η κοινωνία των πολιτών παίζει ρόλο ανταγωνιστικό και συγχρόνως συμπληρωματικό ως προς την πολιτική κοινωνία» (Δημητράκος, 2004).

Σύμφωνα με τον Tester η κοινωνία των πολιτών είναι οι κοινωνικές σχέσεις που περιλαμβάνουν την εθελοντική συμμετοχή και συνδρομή των ατόμων σύμφωνα με τις δυνατότητές τους. Στην απλοποιημένη μορφή της η κοινωνία των πολιτών προσομοιάζει με το περιβάλλον των προσωπικών συμβατικών σχέσεων» (Tester όπως αναφέρεται στον Guo Gang, 1998).

Στο βιβλίο των Juan J. Linz & A. Stepan "Problems of Democratic Transition and Consolidation" ορίζεται η κοινωνία των πολιτών ως το πεδίο όπου αυτόνομες και ανεξάρτητες ομάδες, κινήματα και άτομα, επιδιώκουν να διαμορφώσουν αξίες, να δημιουργήσουν συνδέσμους και αδελφότητες και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Η κοινωνία των πολιτών μπορεί να περιλαμβάνει μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τοπικούς συλλόγους, θρησκευτικές ομάδες, επιστημονικά ιδρύματα, ενώσεις πολιτών, πολιτικά κόμματα, επαγγελματικούς συνδέσμους κλπ (Linz & Stepan, 1996).

Η ακόλουθη διατύπωση ανήκει στον Gordon White (White όπως αναφέρεται στους Burnell & Calvert, 2004): «.....υπάρχει κατά ένα μεγάλο ποσοστό συναίνεση σχετικά με την άποψη ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις και ο επίσημος πολιτικός τομέας εξαιρούνται από την κοινωνία των πολιτών.....την κοινωνία των πολιτών συνιστά πεδίο συνδέσμων, αυτόνομων και ανεξάρτητων, ανάμεσα στην κοινωνία και το κράτος, καθιερωμένων από πολίτες με κίνητρο την προστασία των ενδιαφερόντων και των αξιών τους».

Για τον Adam Seligman η κοινωνία των πολιτών είναι « το νέο αναλυτικό κλειδί που θα ξεκλειδώσει την τάξη στη κοινωνία», για τον Jeremy Rifkin «η τελευταία, μεγαλύτερη ελπίδα», για τα Ενωμένα Έθνη και την Παγκόσμια Τράπεζα «καλή διαχείριση και μέσο μείωσης της φτώχειας» (Edwards, 2005).

Ο Michael Edwards εκφράζει την άποψη ότι ο πόλεμος στο Ιράκ έγινε για να δοθεί ώθηση με σκοπό την ανάπτυξη κοινωνίας των πολιτών στη Μέση Ανατολή (Edwards, 2005).

Ο Charles Taylor ονομάζει την κοινωνία πολιτών «ένα δίκτυο αυτόνομων οργανισμών ανεξάρτητων από το κράτος, το οποίο συνδέει τους πολίτες με γνώμονα τις κοινές

υποθέσεις και το οποίο με την ύπαρξη και τις ενέργειές του μπορεί να επιδρά πάνω στη κοινωνία». (Kligman όπως αναφέρεται στον Guo Gang, 1998).

Τέλος, ο ακαδημαϊκός Εμμανουήλ Ρούκουνας παρατηρεί: «Σήμερα η κοινωνία των πολιτών εκδηλώνεται σε πάρα πολλούς τομείς. Πρώτα από όλα με τη διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έπειτα με τη ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος, με δράσεις ανθρωπιστικού χαρακτήρα-περιπτώσεις ένοπλων συρράξεων ή φυσικών καταστροφών. Ακόμη, περισσότερο, τον τελευταίο καιρό η Κοινωνία των Πολιτών συμμετέχει στη θεμελίωση, ενίσχυση και εκσυγχρονισμό των θεσμών με όραμα τη δημοκρατία. Δηλαδή αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει οργανισμός, πρώτα απ' όλα τα Ηνωμένα Έθνη που να μη δέχεται τη συνδρομή οργανώσεων και ενώσεων που εκδηλώνουν τη Κοινωνία των Πολιτών, ανθρώπων δηλαδή που έχουν τη καλή διάθεση να βοηθήσουν να γίνει ο κόσμος μας καλύτερος» (Ρούκουνας, 2005).

1.2. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις της Κοινωνίας των Πολιτών

Σήμερα το ζήτημα της κοινωνίας των πολιτών είναι ευρέως διαδεδομένο και η έκφραση απαντάται καθημερινά σχεδόν στο λεξιλόγιο επιστημόνων, πολιτών, πολιτικών, εθελοντικών οργανώσεων, μη-κυβερνητικών οργανισμών κ.ά. Εντούτοις οι πολλές ερμηνείες της έννοιας δεν την αποσαφηνίζουν ιδιαίτερα, καθώς από την μια μεριά η κοινωνία των πολιτών διαφοροποιείται ανάλογα με το γεωγραφικό, ιστορικό και κοινωνικό γίνεσθαι της κάθε περιοχής του πλανήτη και από την άλλη έχει επηρεαστεί τόσο από επιστημονικά ρεύματα στο πέρασμα των αιώνων όσο και από πολιτικές εναλλαγές και ριζικές κοινωνικές μεταβολές.

Η κοινωνία των πολιτών αποτελείται από ένα σύνολο οργανωμένων σχημάτων, τα οποία διαθέτουν μέλη, χρησιμοποιούν τις δημοκρατικές διαδικασίες και μεσολαβούν ανάμεσα στη κρατική εξουσία και τους πολίτες με επιδίωξη το κοινό συμφέρον. Η κοινωνία των πολιτών έχει τη δυνατότητα να επιδράσει στους πολίτες θετικά, βοηθώντας τους να διευρύνουν τις γνώσεις τους και να γίνουν ενεργοί και συνειδητοποιημένοι.

Οι σύγχρονες γνώμες για τη κοινωνία των πολιτών απηχούν τις διαφορετικές διαστάσεις του φαινομένου από την μια μεριά στις ανεπτυγμένες κοινωνίες και από την άλλη στις αναπτυσσόμενες. Ωστόσο και στις δύο περιπτώσεις η κοινωνία των πολιτών θεωρείται συμπληρωματικός παράγοντας υποστήριξης, παράλληλα πάντα με το κράτος. Τα παγκόσμια κοινωνικά κινήματα της Γένοβας, του Σιάτλ, Πόρτο Αλέγκρε υποδεικνύουν την ύπαρξη της Παγκόσμιας Κοινωνίας των Πολιτών.

Συνοπτικά, η έννοια μέσα από την ελεύθερη έκφραση των ιδεών απηχεί τις σχέσεις μεταξύ κράτους, κοινωνίας και οικογένειας. Η συγκριτική πολιτική επιστήμη διερευνά την κοινωνία πολιτών της μεταπαραδοσιακής εποχής των «ισχυρότερων και ασθενέστερων κοινωνιών» (Σωτηρόπουλος 2004:19). Η αφορμή δόθηκε τη δεκαετία του '80 καθώς η κοινωνία πολιτών στις ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες και αυτές της Λατινικής Αμερικής και της Ανατολικής Ασίας εκδηλώθηκε με τη μορφή αντικαθεστωτικών οργανώσεων που στόχευαν στην αλλαγή του πολιτεύματος και την ανάκτηση ατομικών ελευθεριών. Παραδειγματικά, η

κοινωνία των πολιτών στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία κ.λπ.) πρωτοστάτησε στον αγώνα κατά του ολοκληρωτισμού μετά την άνοιξη της Πράγας ενώ στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ανατολικής Ασίας πολέμησε τα δικτατορικά καθεστώτα. Οι αναπτυσσόμενες κοινωνίες διαθέτουν οργανώσεις συνδεδεμένες με την πολιτική εξουσία.

Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής και της Δυτικής Ευρώπης η κοινωνία πολιτών εκφράζεται μέσα από:

- 1) δυναμικές οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανανέωση της δημόσιας ζωής και αποτελούν αντίβαρο στο κράτος (νεοφιλελευθερισμός)
- 2) μέσα από την αντίληψη για διευρυμένες δημοκρατικές διαδικασίες (σοσιαλδημοκρατία)
- 3) μέσα από προσπάθεια αντίστασης στην παγκοσμιοποίηση και τις πολυεθνικές εταιρείες

Αντιλαμβανόμαστε ότι η κοινωνία πολιτών παρουσιάζει διαφορετικές εκφάνσεις αναλογικά με τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σ' ένα κράτος.

Η επιστήμη της συγκριτικής κοινωνιολογίας μελετάει το ζήτημα της κοινωνίας των πολιτών μέσα στα πλαίσια της συμμετοχικής δημοκρατίας με την πεποίθηση ότι μια ισχυρή κοινωνία πολιτών εκπληρώνει την προσδοκία για δημοκρατία μέσα από τον διάλογο, τη συναίνεση και την λήψη αποφάσεων. «Όταν η κοινωνία πολιτών είναι ισχυρή, λειτουργεί από τη μία μεριά σαν αντίβαρο στον αυταρχισμό και την αυθαιρεσία των πολιτικών, ενώ από την άλλη προστατεύει τις πολιτικές ελίτ από λαϊκιστικές πιέσεις από κάτω» (Korhauseg όπως αναφέρεται στον Μουζέλη, 1997).

Οι λόγοι μπορούν να αναζητηθούν στη δεκαετία του '90, όταν παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων και τη δημιουργία Κοινωνικών Forα σε παγκόσμια κλίμακα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία του λεγόμενου Τρίτου τομέα που στοχεύει στην επανίδρυση της κοινωνίας με δημοκρατικότερο και πιο ανθρωποκεντρικό πρόσωπο. Η ανάγκη αυτή έγινε εντονότερη από την δεκαετία του '80, καθώς η νεοφιλελεύθερη πολιτική των ΗΠΑ συρρίκνωσε το κράτος πρόνοιας και απελευθέρωσε τις αγορές. Το παράδειγμα αυτό σύντομα ακολουθήθηκε από χώρες της Δύσης.

Επιπρόσθετα, το συνέδριο της Ουάσινγκτον το 1992 απελευθέρωσε νεοφιλελεύθερες τάσεις της εποχής της παγκοσμιοποίησης που επιτάχυναν την εξάπλωση της κοινωνίας των πολιτών μέσω των μη κυβερνητικών οργανώσεων. Ο νεοφιλελευθερισμός ενοχοποιήθηκε σχετικά με το γεγονός ότι προσπαθεί να ιδιωτικοποιήσει τις υπηρεσίες του κράτους πρόνοιας και να μειώσει τον παρεμβατισμό του κράτους στην αγορά. Με την παγκοσμιοποίηση ο τομέας της αγοράς απέκτησε ρόλο ρυθμιστή στη διεθνή σκηνή με συνέπεια τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας και την αναζωπύρωση των κοινωνικών κινημάτων (Mellucci όπως αναφέρεται στον Keane, 2009)

Την τελευταία δεκαετία η εικόνα του πλανήτη έχει αλλάξει δραματικά τόσο προς θετική όσο και προς αρνητική κατεύθυνση. Οι μεταβολές και ανακατατάξεις που ήρθαν για να μείνουν έχουν συντελεστεί σε πολλούς τομείς, με την εμφάνιση νέων και καθοριστικών παραγόντων: στον τομέα του περιβάλλοντος (τεράστιες οικολογικές καταστροφές), της οικονομίας (παγκοσμιοποιημένη αγορά), της τεχνολογίας (παγκόσμιο δίκτυο επικοινωνίας και πληροφοριών), της εργασίας (αύξηση ανεργίας), του κοινωνικού ιστού (μεταναστευτικά ρεύματα), της πολιτικής (νέα κράτη και σύνορα, καταστρεπτικοί πόλεμοι). κ.λπ.

Οι δυνάμεις εξουσίας της Παράδοσης και της Νεωτερικότητας (έθνος-κράτος, ιδεολογίες, κόμματα, συνδικάτα, κράτος πρόνοιας) δεν μπορούν πλέον να ανταποκριθούν στη νέα μορφή μιας πολύπλοκης, πλουραλιστικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας όπου οι κοινωνικές και οικονομικές και πολιτικές ανισότητες ανά την υφήλιο βρίσκονται σε σημείο αιχμής. Οι στρατηγικές των εθνών-κρατών πρέπει να έχουν περιφερειακή και διεθνή διάσταση και να υπολογίσουν την αλληλεξάρτηση ανάμεσα στους εθνικούς τους χώρους.

Επιγραμματικά, στην σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία οι αρχές της θεωρίας της εργασίας αναγνωρίζουν ως οι κύριους θεσμικούς παράγοντες

- Την αγορά
- την κυβέρνηση
- την κοινωνία πολιτών σε συνάρτηση με την κοινωνική οικονομία, οι οποίες διέπονται από τη βασική αρχή της αλληλεγγύης.

1.3. Ιστορική αναδρομή στην έννοια της Κοινωνίας των Πολιτών

Οι ρίζες του όρου «κοινωνία των πολιτών» ανάγονται στους αρχαίους έλληνες φιλοσόφους, οι οποίοι αντιλήφθηκαν ότι ο φυσικός κόσμος ρυθμίζεται από τον έλλογο νου και την έννοια της κανονικότητας. Ο Σωκράτης έστρεψε το ενδιαφέρον της φιλοσοφίας από τη φύση στην ανθρώπινη κοινωνία με κέντρο τον άνθρωπο και τις νοητικές του δυνατότητες. Μίλησε για την επίλυση των αντιθέσεων των πολιτών μέσα στη κοινωνία με όργανο τη «διαλεκτική», το διάλογο που στηρίζεται στην ανταλλαγή λογικών επιχειρημάτων, με στόχο την ανακάλυψη της αλήθειας. Ο δημόσιος διάλογος, έλεγε ο Σωκράτης, αποτελούσε εγγύηση για την διατήρηση πολιτικής άποψης για τα πράγματα και διασφάλιζε τον «αγαθό» βίο της πόλης.

Ο Πλάτωνας πίστευε ότι οι πολίτες στην ιδανική κοινωνία πρέπει να εργάζονται με γνώμονα το κοινό καλό, έχοντας οδηγό τους βασικές αρετές όπως η σοφία, το θάρρος, η δικαιοσύνη και το μέτρο. Επιφόρτιζε με την διακυβέρνηση της πόλης τον φιλόσοφο-βασιλιά ενώ στον καθένα από τους πολίτες ανέθετε εργασία ανάλογη με τις ικανότητές του.

Η έννοια κοινωνία των πολιτών αποκτά σύγχρονη οπτική γωνία με την σύλληψη της ιδέας της «πολιτικής κοινωνίας» του Αριστοτέλη, για τον οποίο η «τελείωση» του ανθρώπου μπορεί να λάβει χώρα μόνο μέσα στη πόλη» αφού ο άνθρωπος είναι «πολιτικόν ζώνον» σημαίνει μια ένωση συνδέσμων. Ο ορισμός του Αριστοτέλη για την κοινωνία των πολιτών

άπτεται της πολιτικής θεωρίας επειδή ορίζει πως πρόκειται για πολιτικό σύνδεσμο, ο οποίος με τη βοήθεια νόμων ρυθμίζει τις σχέσεις και τις συγκρούσεις ανάμεσα στους πολίτες. Πρόκειται για μια ιδανική πολιτική κοινότητα ελεύθερων και ίσων πολιτών, οι οποίοι ασκούν μόνοι τους την διοίκηση υπακούοντας σε ένα πολιτικό και ηθικό σύστημα νόμων.

Ακολούθησαν οι Λατίνοι φιλόσοφοι ανάμεσα στους οποίους ξεχωρίζει ο Κικέρωνας που εισήγαγε τον όρο «societas civilis». Η κοινωνία των πολιτών για τον ρωμαίο διανοητή είχε περιορισμένο ρόλο, που αφορούσε την εξασφάλιση της ειρήνης και της τάξης μέσα στη πόλη. Οι κλασικές θεωρίες της αρχαιότητας για την κοινωνία των πολιτών δεν έκαναν διαχωρισμό ανάμεσα στο κράτος και τη κοινωνία. Θεωρούσαν το κράτος ως τη πολιτική μορφή της κοινωνίας και φρονούσαν ότι η πολιτική συνείδηση ήταν απαραίτητο γνώρισμα του «καλού καγαθού πολίτη», ο οποίος με βασικές αρχές του τη λογική και την εθελοντική συμμετοχή διαμορφώνει τη κοινωνία στην οποία ζει, αποσκοπώντας στο κοινό καλό και την ειρήνη στη πόλη.

Ραχοκοκαλιά της αρχαίας σκέψης σχετικά με την κοινωνία των πολιτών ή πολιτική κοινωνία, συνιστά η ανάλυση των νόμων που έχουν δημιουργηθεί από την ίδια, για παράδειγμα, οι αρχαίοι Αθηναίοι γνώριζαν ότι οι ίδιοι κάνουν τους νόμους τους και όσο δεν τους αλλάζουν τους σέβονται.

Στη διάρκεια του Μεσαίωνα η πόλις-κράτος κυβερνούταν με βάση τον φεουδαρχισμό, πολιτικό σύστημα που βασιζόταν στο δόγμα του just war. Οι φεουδαρχικές κοινωνίες δημιουργήθηκαν για να δηλώσουν τους δεσμούς εξάρτησης μεταξύ των ανθρώπων. Η τάξη των πολεμιστών ευγενών εξουσιάζει τη μάζα των χωρικών και τους προσφέρει κάλυψη των βασικών αναγκών της με αντάλλαγμα τις παραγωγικές τους δραστηριότητες. Είναι ανάγκη, όμως, να τονιστεί το γεγονός ότι τοπικές κοινωνίες στις επαρχίες των μεσαιωνικών κρατιδίων απολάμβαναν ελευθερίες και αυτοδιοικούσαν, χωρίς την παρέμβαση και τον συγκεντρωτισμό του κεντρικού κράτους (βλ. Γαλλία).

Η Αναγέννηση στάθηκε η αφορμή για να τεθεί για πρώτη φορά ο πλουραλισμός ως στοιχείο, εφόσον οι ιταλικές πόλεις κράτη αποτελούσαν societas civilis sive res publica. Αναπτύχθηκαν δύο πόλεις: από τη μια μεριά ο μονάρχης-πρίγκιπας και από την άλλη ο λαός. Παραδειγματικά, πόλεις όπως η Γένοβα, η Φλωρεντία και η Βενετία κυβερνούσαν ολιγαρχικά αλλά επέτρεπαν κάποιες ελευθερίες στους πολίτες, ιδιαίτερα στον καλλιτεχνικό και επιστημονικό τομέα.

Ο Τριακονταετής πόλεμος και η Συνθήκη της Βεσφαλίας έθεσαν τις βάσεις για το πολίτευμα της Απολυταρχίας, της δημιουργίας δηλ. ανεξάρτητων εθνικών κρατών ανώτερος άρχοντας των οποίων ήταν ο βασιλιάς-μονάρχης. Οι βασιλιάδες κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν την εξουσία επάνω τους αφαιρώντας την από τους ευγενείς-πολεμιστές δημιουργώντας εθνικούς στρατούς, οικονομικές και γραφειοκρατικές υπηρεσίες. Εξελίχθηκαν σε μονάρχες παίρνοντας τον απόλυτο έλεγχο της οικονομίας για να διοικήσουν τις επικράτειες τους.

Ωστόσο, η έννοια της κοινωνίας των πολιτών στην νεοκλασική φιλελεύθερη της εκδοχή έχει τις απαρχές της στους Σκωτσέζους φυσικούς φιλοσόφους του 17ου αιώνα

(σημαντικότεροι των οποίων είναι οι Thomas Hobbs, John Locke, David Hume και Adam Smith), οραματιστές της «ιδανικής κοινωνίας», οι οποίοι προσπάθησαν να κατανοήσουν την αιτία της δημιουργίας της ανθρώπινης πολιτείας. Η προσοχή τους εστιάστηκε στο «φυσικό» σε αντίθεση με το δημιουργημένο. Πίστευαν πως οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα με όργανο το Λόγο (τη Λογική των αρχαίων ελλήνων) να βελτιώσουν τόσο την ατομική τους υπόσταση όσο και την κοινωνία.

Στον απόηχο του στοχασμού του Σωκράτη και των άλλων αρχαίων μελετητών πάνω στην ανθρώπινη φύση οι σκωτσέζοι φιλόσοφοι χρησιμοποίησαν τις επιστημονικές μεθόδους του Νεύτωνα και της επιστήμης της βιολογίας, αναζήτησαν την εφαρμογή της δομής (αντίστοιχα με τον τρόπο που είναι δομημένος ένας ζωντανός οργανισμός) και εφάρμοσαν τη θεωρία της συνεχούς εξέλιξης σε ζητήματα όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η εκπαίδευση, οι κοινωνικές τάξεις, η οικονομία, η πολιτική διαχείριση κ.ά. Το φιλοσοφικό σύστημα που ακολούθησαν και τους διαφοροποίησε από τους υπόλοιπους Διαφωτιστές ήταν ο εμπειρισμός σύμφωνα με τον οποίο όλη η γνώση προέρχεται από τις αισθήσεις και τον στοχασμό. Επηρεασμένοι από τις πολεμικές συρράξεις της εποχής τους (Τριακονταετής Πόλεμος) τόνισαν την ανάγκη ύπαρξης μιας κεντρικής ισχυρής εξουσίας, καθιέρωσαν δε μια νέα έκφραση- όρο στην κοινωνιολογία, τον όρο «κοινωνία των πολιτών» για να την διαχωρίσουν από τις βάρβαρες κοινωνίες των αποικιών.

Η κοινωνία των πολιτών των διανοητών αυτών αντανakλούσε τις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτικές συγκρούσεις της εποχής, την άνοδο της αστικής τάξης, το οικουμενικό εμπόριο με τις αποικίες, την αγορά και τους νόμους της οικονομίας έχοντας ως κυρίαρχη αντίληψη πως οι σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών δυνάμεων λειτουργούσαν με βάση το συμφέρον. Οι Σκωτσέζοι φιλόσοφοι επιχείρησαν να απαντήσουν σε ερωτήματα που αφορούσαν τη φύση της ανθρώπινης κοινωνίας και αμφισβήτησαν την εκ θεού προερχόμενη δικαιοδοσία και την νομιμότητα της κληρονομικής εξουσίας του μονάρχη, στην προσπάθειά τους να αποδείξουν με τη βοήθεια των φυσικών νόμων και της εμπειρίας της πραγματικότητας το φυσικό δικαίωμα της ισότητας των ανθρώπων. Έβλεπαν τη κοινωνία ως κοινότητα πολιτική, όπου οι άνθρωποι ζούσαν με γνώμονα την πολιτική αρετή και ασκούσαν τα δικαιώματά τους, όπως καθόριζαν οι φυσικοί νόμοι. Δεν τη διαχώριζαν από το κράτος αλλά πίστευαν ότι τα δύο οικοδομήματα πορεύονται παράλληλα.

Ο Thomas Hobbs υπήρξε ο πρωτεργάτης της έννοιας του κοινωνικού συμβολαίου. Παραδεχόταν ότι οι άνθρωποι καθιέρωσαν την ευνομούμενη πολιτική κοινωνία επειδή σύναψαν κοινωνικό συμβόλαιο με το κράτος-Λεβιάθαν, στα χέρια του οποίου βρισκόταν απεριόριστη εξουσία. Ο «Λεβιάθαν» γράφτηκε την εποχή του αγγλικού εμφυλίου πολέμου ο οποίος επηρέασε πολύ τον φιλόσοφο που ανήγαγε τα αίτια των πολεμικών συγκρούσεων στην ανθρώπινη φύση. Ο Hobbs ξεκινάει από την υπόθεση ότι οι άνθρωποι στη «φυσική κατάσταση» τους είναι ισότιμοι μα αναγκασμένοι να ζουν εκτεθειμένοι στους σκληρούς νόμους της Φύσης και τον πόνο, σε ένα περιβάλλον όπου όλοι στρέφονται ο ένας εναντίον του άλλου αφού σύμφωνα με τον Hobbs η φυσική κατάσταση του ανθρώπου είναι η ανάγκη του προς ικανοποίηση όλων των επιθυμιών του. Τα ένστικτο της επιβίωσης μέσα σε ένα επικίνδυνο και χαοτικό περιβάλλον και η αναγκαιότητα για την επικράτηση της ειρήνης επιβάλλει στον άνθρωπο την σύναψη ενός κοινωνικού συμβολαίου με μια απόλυτη

κεντρική εξουσία στην οποία παραχωρεί μεγάλο μέρος των εξουσιών του με αντάλλαγμα την ασφάλεια.

Ο John Locke έζησε στην Αγγλία την εποχή της διαμάχης ανάμεσα στην ελέω θεού μοναρχία και τα πολιτικά δικαιώματα του κοινοβουλίου. Η θέση του είναι επηρεασμένη από το ατομικιστικό έργο του Hobbs με την έννοια της υπόθεσης πως οι άνθρωποι είναι ίσοι μέσα στη «φυσική κατάσταση» αλλά αφορά μια ισχυρή κοινωνία και ένα περιορισμένο κράτος όπου οι πολίτες διαβιούν σε συνθήκες ισότητας και ελευθερίας ασκώντας τα φυσικά τους δικαιώματα (ζωή, υγεία, ελευθερία, περιουσία) και μπορούν να ορίζουν το σχηματισμό των κυβερνήσεων.

Ο στόχος του κράτους είναι η περιχαράκωση του φυσικού δικαιώματος της ιδιοκτησίας του ανθρώπου και αυτό κατά τον Locke σηματοδοτεί την μετάβαση από την φυσική κατάσταση στην πολιτική κοινωνία. Το κοινωνικό συμβόλαιο του αποτελείται από δύο μέρη. Κατά το πρώτο οι πολίτες προχωρούν στην ίδρυση κοινωνίας και κατά το δεύτερο αναθέτουν την εξουσία στο κράτος για να εγγυάται τα συμφέροντα τους. Στην περίπτωση όμως κατάχρησης εξουσίας από το κράτος οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα να φτάσουν και στην επανάσταση. Ο John Locke διατύπωσε την περίφημη ρήση πως ο ανθρώπινος νους γεννιέται *tabula rasa* δηλαδή κενός από ιδέες τις οποίες αποκτά κατά τη διάρκεια της ζωής του μέσω της εμπειρίας και των αισθήσεων.

Ο David Hume θεωρείται πρωτεργάτης του φιλελευθερισμού, της πολιτικής έρευνας και της οικονομικής επιστήμης. Δεν θεωρούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών το δημοκρατικό πολίτευμα, αφού κατά τη διάρκεια της γαλλικής μοναρχίας αυτή ήταν εύρωστη.

Τέλος ο Adam Smith, πατέρας της πολιτικής οικονομίας, συνέγραψε την εποχή του προβιομηχανικού καπιταλισμού τον «Πλούτο των Εθνών» όπου εισήγαγε την έννοια της αυτορρυθμιζόμενης αγοράς. Παρόμοια ο John Stuart Mill αντλαμβάνονταν την κοινωνία των πολιτών ως το χώρο όπου το άτομο μπορεί να ικανοποιήσει τις προσωπικές του επιθυμίες και τα ιδιωτικά του συμφέροντα. Η θεώρηση αυτή έδινε πρωταγωνιστικό ρόλο στην ατομιστική άποψη, την ιδιοκτησία και την αγορά.

Οι J.J.Rousseau και I.Kant, ρομαντικοί και Διαφωτιστές, διατύπωσαν την πεποίθηση ότι ο άνθρωπος διαθέτει αγαθή και ειρηνική φύση, απέδωσαν δε την ευθύνη των πολέμων στις κυβερνήσεις. Ο Rousseau θεωρεί την ελευθερία ως το υπέρτατο φυσικό δικαίωμα του ανθρώπου και το κοινωνικό συμβόλαιο του προϋποθέτει ότι η κοινότητα θα εγγυάται τα δικαιώματα όλων των μελών της. Η δεσπόζουσα ιδέα του Ρουσσώ είναι η «γενική θέληση», το κοινό καλό στο οποίο πρέπει να υποτάσσεται η θέληση όλων.

Ο Kant, επίσης, επικεντρώνεται στο σεβασμό στην ελευθερία και τα δικαιώματα του ατόμου και της κοινωνίας. Οι απόψεις τους μιλούν για την επίτευξη μιας ειρηνικής και ηθικής κοινωνίας στον ανθρώπινο χαρακτήρα, όπως στο παρελθόν έκαναν ο Machiavelli και ο Montesquieu. Ο Machiavelli υποστήριξε ότι ένα κράτος ευημερεί όχι εξαιτίας των νόμων αλλά εξαιτίας του χαρακτήρα των πολιτών του (Σιακαντάρης, 2007).

Ο de Tocqueville θα συμφωνούσε μαζί τους αργότερα στο «Η Δημοκρατία στην Αμερική». Στη χώρα αυτή ο γάλλος συγγραφέας έζησε από κοντά το νεαρό δημοκρατικό πολίτευμα με φόντο την ανάδειξη της οικονομικής αγοράς που ανοίγονταν σε παγκόσμιο επίπεδο ως καθοριστικού παράγοντα εξέλιξεων. Στο έργο του παρουσίασε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το πολίτευμα της δημοκρατίας στην καθημερινή ζωή στοχάζεται πάνω στην επίδραση που έχει στο άτομο-πολίτη αλλά και στο κράτος το δικαίωμα της ισότητας το οποίο προσφέρει το πολίτευμα της δημοκρατίας.

Η εθελοντική συμμετοχή του ατόμου στους πολιτικούς και κοινωνικούς συλλόγους για έναν κοινό σκοπό αποτελεί για τον de Tocqueville το δίχτυ ασφάλειας των νεοαποκτηθέντων δικαιωμάτων απέναντι στο οικονομικό φιλελευθερισμό και τον κρατικό παρεμβατισμό. Παράλληλα, το άτομο ξεπερνάει τις εγωιστικές του ανάγκες και δημιουργεί μια συνειδητή και δραστήρια πολιτική κοινωνία καθώς και μια ζωντανή κοινωνία των πολιτών που λειτουργεί ανεξάρτητα από το κράτος. Ο de Tocqueville απορρίπτει κατηγορηματικά τον ατομικισμό που περιχαράκνει τον άνθρωπο στον εαυτό του και τον κάνει να ασχολείται μόνο με τις ιδιωτικές του υποθέσεις.

Ο γάλλος συγγραφέας υπήρξε πολύ διορατικός καθώς διαχώρισε τις έννοιες «πολιτική κοινωνία» και «κοινωνία των πολιτών», μελέτησε διεξοδικά τις αξίες της δημοκρατίας, της πλειοψηφίας και της ισότητας και κατέληξε στο συμπέρασμα πως αυτές συχνά αποτελούν τροχοπέδη στην ατομική ελευθερία, την διάπλαση διαφορετικών προσωπικοτήτων και την διατύπωση αντίθετων ιδεών από αυτές της πλειοψηφίας. Μετά το κίνημα του Διαφωτισμού, την ανάδυση του καπιταλισμού, των φιλελευθέρων δημοκρατικών κινημάτων και την αμερικανική και γαλλική επανάσταση επαναπροσδιορίζεται τον 19ου αιώνα η θεωρία της κοινωνίας των πολιτών από τον γερμανό ρομαντικό φιλόσοφο Hegel ο οποίος εγκαινιάζει την περίοδο της νεωτερικότητας.

Χρησιμοποίησε τον όρο *buergerliche gesellschaft* για να χαρακτηρίσει την κοινωνία των πολιτών όπου κυριαρχεί ο αστικός κώδικας και την τοποθέτησε πρώτος ανάμεσα στην πατριαρχική οικογένεια και το παγκόσμιο κράτος. Ο Hegel αναγνωρίζει ως πυλώνες της κοινωνίας των πολιτών την νομιμότητα, την διασύνδεση, τον πλουραλισμό και την δημοσιοποίηση ενώ η σχέση ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία των πολιτών βασίζεται στη διαμεσολάβηση στο έργο του «Η φιλοσοφία του δικαίου» (Cohen & Arato, 1992:14). Υποστήριξε πως η κοινωνία των πολιτών συνιστούσε «ένα σύστημα αναγκών», ένα πεδίο συγκρούσεων ατομικών και καπιταλιστικών συμφερόντων όπου το έθνος-κράτος πρέπει να παρεμβαίνει για να διατηρήσει τη τάξη. Από την χεγκελιανή άποψη της κοινωνίας των πολιτών πηγάζει η αριστερή αντίληψη του Marx για το ίδιο θέμα.

Ο Marx πίστευε ότι η πολιτική κοινωνία είναι η υψηλότερη βαθμίδα της κοινωνίας των πολιτών ενώ η κοινωνία των πολιτών, ο χώρος όπου δρουν οι παραγωγικές δυνάμεις και διαδραματίζονται οι δημόσιες σχέσεις, αντιπροσωπεύει την άρχουσα αστική τάξη και «εντάσσεται στην οικονομική βάση του συστήματος» (Σωτηρόπουλος 2004:21).

Ήταν σύμφωνος με την θεωρία του Hegel που συνέδεε τον καπιταλισμό και τη κοινωνία των πολιτών καθώς και με την παραδοχή της elite ως καθοριστικού παράγοντα διαφώνησε, όμως, με την άποψη ότι το κράτος μπορεί να παίξει θετικό ρόλο στην επίλυση

συγκρούσεων. Το κράτος προέρχεται από την κοινωνία, άρα αντιπροσωπεύει κι αυτό την αστική τάξη, οπότε και το κράτος και η κοινωνία αποτελούν προπύργια της αστικής τάξης.

Ο Antonio Gramsci, για τον οποίο μέσα στη κοινωνία των πολιτών διαμορφώνονται η κοινή γνώμη και η κουλτούρα υπήρξε ο θεμελιωτής των νέων σχετικών θεωριών του 20ου αιώνα. Προσδιόρισε (όπως και ο Juergen Habermas) την κοινωνία των πολιτών ως τον χώρο της δημόσιας σφαίρας μέσα στον οποίο αλληλεπιδρούν κοινωνικές δυνάμεις, δοκιμάζονται καινούριες αντιλήψεις και διαπραγματεύεται η συναίνεση σε σχέση με τις αποφάσεις πάνω στις κοινές υποθέσεις.

Θεωρούσε ότι η εκάστοτε άρχουσα τάξη επιβάλλει την ιδεολογία της στις υπόλοιπες τάξεις της κοινωνίας και την παρουσιάζει ως την «κανονική, φυσιολογική» αντίληψη που βελτιώνει τη ζωή όλων των πολιτών ενώ στην πραγματικότητα αυτή εξυπηρετεί τα συμφέροντα της ισχυρότερης κοινωνικής τάξης. Η ιδεολογία, επομένως, των καπιταλιστών αστών εμφανίζεται ως πηγή κοινωνικού και πολιτιστικού κεφαλαίου για όλους ενώ στην πραγματικότητα συντελεί στην διαιώνιση του καπιταλιστικού συστήματος. Ο Antonio Gramsci ονόμασε την διαδικασία αυτή «πολιτιστική ηγεμονία».

Συμβαδίζοντας με τον Gramsci οι Νέες Αριστερές δυνάμεις αντιμετώπιζαν την κοινωνία των πολιτών ως υπερασπιστή του λαού ενάντια στην ηγεμονία τόσο του κράτους όσο και της αγοράς. Από την άλλη πλευρά οι νεοφιλελεύθερες δυνάμεις την έκριναν πεδίο μάχης εναντίον του κομμουνισμού. Αυτό συνέβη στα τέλη του '80 και τις αρχές του '90, όταν ασκούσαν μεγάλη επίδραση οι θεωρίες του Adam Smith και του de Tocqueville (Samuel, 2007).

Στην σημερινή μεταμοντέρνα εποχή το θέμα της κοινωνίας των πολιτών έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις και θεωρείται ένα από τα πιο σημαντικά του 21ου αιώνα. Κάποιοι Μαρξιστές ιστορικοί έχουν ήδη διακηρύξει το τέλος της ιστορίας καθώς αυτό που κυριαρχεί στις μέρες της μετανεωτερικότητας είναι η πολυπλοκότητα των κοινωνιών, η παγκοσμιοποίηση και η κυριαρχία των αγορών. Σύμφωνα με τις θεωρίες του 21ου αιώνα είμαστε κοινωνικά όντα που έχουν ταυτόχρονα τις ιδιότητες του πολίτη, του παραγωγού, του καταναλωτή και του μέλους ενός έθνους. Όλες αυτές οι ιδιότητες υπάρχουν μέσα στην κοινωνία των πολιτών.

Καινούριες απόψεις έχουν διατυπωθεί από διανοητές όπως η Hanna Arendt που θεωρεί ότι η δημόσια σφαίρα είναι καθαρά πολιτική ιδέα ή ο Juergen Habermas που έχει την άποψη ότι η δημόσια σφαίρα είναι διαχωρισμένη και έχει διαμεσολαβητικό ρόλο, πολιτική που ακολουθήθηκε και από τα τέως κομμουνιστικά καθεστώτα. Ο Habermas υποστηρίζει ότι η διαβούλευση, βασική παράμετρος της κοινωνίας των πολιτών, αποτελεί διαδικασία μέσω της οποίας ιδρύεται η ορθότητα της απάντησης σε πρακτικά, ηθικά ή πολιτικά ερωτήματα (Samuel, 2007). Από τον Hegel έως και τον Habermas το ρεύμα αυτό αντιμετωπίζει την κοινωνία των πολιτών ως μια ιστορικά δημιουργημένη σφαίρα της ζωής.

1.4. Σχέσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και της συμμετοχικής δημοκρατίας

Στο παρόν κεφάλαιο το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στην άποψη πως η ολοκληρωμένη δημοκρατία προϋποθέτει ισχυρή κοινωνία πολιτών. Η δημοκρατία είναι ανθρώπινη

εφεύρεση και μία από τις πιο σημαντικές παραμέτρους της αποτελεί η συμμετοχή των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων για τις κοινές υποθέσεις. Στις παραδοσιακές δημοκρατίες δυτικού τύπου δεν υπάρχει η άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των δημόσιων πραγμάτων εφόσον εκλεγμένοι αντιπρόσωποι, επαγγελματίες πολιτικοί, ασκούν τη διακυβέρνηση. Πρόκειται, βέβαια, για το πολίτευμα της αντιπροσωπευτικής ή έμμεσης δημοκρατίας, νεώτερη έκδοση (αποτέλεσμα του Διαφωτισμού, της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης) της αρχαίας ελληνικής άμεσης δημοκρατίας, όπου η εξουσία ασκείται μέσα από το σύστημα ανάδειξης αντιπροσώπων.

Οι σχέσεις κράτους και κοινωνίας δεν παραμένουν σταθερές αλλά μεταλλάσσονται. Η σημερινή κρατούσα άποψη για την κοινωνία πολιτών βρίσκεται σε συνάρτηση με τον χαρακτήρα της δημοκρατίας και την αντίσταση των πολιτών στα τεράστια προβλήματα της διεθνούς κοινότητας δηλαδή τους πολέμους, την κοινωνική ανισότητα και τη φτώχεια, τη μείωση της ενέργειας, τις κλιματικές αλλαγές, τις πανδημίες και τη πείνα, την παγκοσμιοποίηση, τον καπιταλισμό των αγορών. Το αντίβαρο στη λογική του καπιταλισμού που είναι το κέρδος χωρίς σύνορα και όρια είναι μια κοινωνία πολιτών που δραστηριοποιείται με στόχο τη δημοκρατία.

Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες επισήμαναν ότι ο δρόμος προς τη συμμετοχική δημοκρατία περνάει μέσα από την δημιουργία εύρωστης κοινωνίας των πολιτών. Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί με την προϋπόθεση ότι το δημοκρατικό πολίτευμα διαμορφώνει τους «πολιτικά αυτόνομους» πολίτες, «σε μια κοινότητα ελεύθερων και ίσων ατόμων» (Habermas όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010).

Οι κλασικές θεωρίες δημοκρατίας, όπως του Rousseau και εν μέρει του Mill αποτέλεσαν τον προπομπό για την θεωρία της συμμετοχικής δημοκρατίας. Οι διανοητές αυτοί αντιλαμβάνονταν την δημοκρατία σαν τρόπο ζωής με βασικούς άξονες την ελευθερία, την ισότητα και την αυτοανάπτυξη. «Τόσο ο Mill, όσο και ο Rousseau πιστεύουν ότι υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στις εξουσιαστικές δομές των θεσμών και τις ψυχολογικές ιδιότητες και στάσεις των ατόμων και ότι η συμμετοχή στις πολιτικές διαδικασίες έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα» (Pateman όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010).

Διανοητές του 19ου αιώνα (Social Capital: Wikipedia, 2010) εξερευνώντας τη σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία και τη ζωή σε συλλόγους εισήγαγαν τις βασικές, για το δημοκρατικό πολίτευμα, έννοιες της κοινωνικής συνοχής και συνεκτικότητας έχοντας ως αντικείμενο μελέτης την πλουραλιστική παράδοση της πολιτικής επιστήμης στην Αμερική.

Σύμφωνα με τον ορισμό της Βικιπαίδεια «συμετοχική δημοκρατία είναι ένας τύπος φιλελεύθερης δημοκρατίας που δίνει έμφαση στην ευρεία εμπλοκή των πολιτών στην διεύθυνση και διαχείριση των πολιτικών υποθέσεων». Η συμμετοχική δημοκρατία εμφανίστηκε ως όρος τον 19ο αιώνα σε αντίδραση απέναντι στα πολιτικά συστήματα του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού. Χαρακτηριστικό σύγχρονο παράδειγμα συμμετοχικής δημοκρατίας είναι η Ελβετία (Συμετοχική Δημοκρατία: Βικιπαίδεια, 2010)

Κατά τη διάρκεια του αιώνα αυτού η πίεση των σοσιαλιστικών, εργατικών, φεμινιστικών και εθνικιστικών κινημάτων οδήγησε στην απόκτηση δικαιώματος ψήφου σχεδόν από όλους τους πολίτες. Ο εργατικός συνδικαλισμός στις ευρωπαϊκές χώρες συνέβαλε

αποφασιστικά στην προώθηση της συμμετοχικής δημοκρατίας με γνώμονα, βέβαια, την αντίσταση στον καπιταλισμό. Τον 20ο αιώνα το δικαίωμα ψήφου έγινε καθολικό για τις φιλελεύθερες δημοκρατίες δυτικού τύπου.

Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, καθώς διαπιστωνόταν η «επαγγελματοποίηση» των πολιτικών, η παρακμή του πολιτικού και κοινωνικού βίου (διαφθορά, εξυπηρέτηση συμφερόντων του ολοένα και ισχυρότερου ιδιωτικού τομέα, τεράστια γραφειοκρατία) και η αδιαφορία της κοινωνίας για την πολιτική (αποχή από την εκλογική διαδικασία) άρχισαν προσπάθειες για την εισαγωγή άμεσα δημοκρατικών διαδικασιών στη πολιτική διακυβέρνηση.

Σκοπός της συμμετοχικής δημοκρατίας είναι να έχουν οι πολίτες συχνότερη και ουσιαστικότερη πρόσβαση στο σύστημα λήψης αποφάσεων. Βασικότερους στόχους αποτελούν η αποκέντρωση της κεντρικής εξουσίας (πολιτική, οικονομική, πολιτιστική), η εδραίωση ενός πολιτικού πλουραλισμού και η προσφορά ευκαιριών μάθησης, δημιουργικότητας και γνώσης στον πολίτη σύμφωνα με την αρχή της αλληλεγγύης.

Το ζητούμενο είναι να βγουν τα άτομα-πολίτες από τον ατομικιστικό τρόπο σκέψης και να αποκτήσουν πολιτική συνείδηση με στόχο το καλό του κοινωνικού συνόλου. Οι πολίτες μπορούν να μετέχουν στα κοινά σε επίπεδο τοπικής κοινωνίας, σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς, εθελοντικές ομάδες ή σε εικονικές κοινωνικές ομάδες του Διαδικτύου (facebook, blogs, fora κλπ). Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η οριζόντια διαδραστική επικοινωνία των πολιτών με τα κέντρα εξουσίας αλλά και μεταξύ τους (Δημητράκος, 2004).

Τα δίκτυα των μη κυβερνητικών οργανώσεων, ο εθελοντισμός, οι φορείς κοινωνικής οικονομίας και οι εταιρείες κοινωνικής ευθύνης ενδυναμώνουν την συμμετοχική δημοκρατία ενώ υποστηρίζεται σθεναρά ότι το Διαδίκτυο μπορεί να την εδραιώσει λόγω της ευκολότερης και ταχύτερης διεξαγωγής ψηφοφοριών σε μαζική κλίμακα (ηλεκτρονική δημοκρατία).

Στο ηλεκτρονικό περιοδικό ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ ο σημερινός πρωθυπουργός Γιώργος Παπανδρέου κάνει τις ακόλουθες προτάσεις :

☒ «Δημιουργία ενός ειδικού φορέα, με τη μορφή Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής, ο οποίος θα επιφορτισθεί με την πιστοποίηση των μη κυβερνητικών οργανώσεων σε ειδικό αρχείο, προκειμένου να τυγχάνουν ειδικών φορολογικών ελαφρύνσεων. Ο Φορέας αυτός θα αναλάβει τον ρόλο «συνηγόρου των μη κυβερνητικών οργανώσεων όσον αφορά τις σχέσεις τους με τη κεντρική διοίκηση, και θα διαχειρίζεται το μητρώο τους.

☒ Προώθηση εταιρικών συνεργασιών μεταξύ κράτους και τοπικής αυτοδιοίκησης με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις

☒ Οικονομική ενίσχυση των μη κυβερνητικών οργανώσεων, καταργώντας τους φόρους των δωρεών που χορηγούνται στις μη κυβερνητικές οργανώσεις, θεσπίζοντας ειδικά φορολογικά κίνητρα με στόχο τον πολλαπλασιασμό των δωρεών προς τις οργανώσεις και καθιερώνοντας ειδικά προγράμματα που θα υλοποιούνται μόνον από τους θεσμούς της κοινωνικής οικονομίας

☐ Ανάμεσα στα άλλα προτείνεται η δημιουργία e-forum δηλαδή ηλεκτρονικού βήματος για τους πολίτες καθώς και on line αξιολόγηση των πολιτικών αποφάσεων» (Κοινωνία πολιτών Τεύχος 10, 2004).

Ο C.B. Macpherson (Macpherson όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010) θεωρεί ότι οι πολίτες απομακρύνονται από την πολιτική γιατί θεωρούν ότι η συμμετοχή τους δεν θα κάνει τη διαφορά. Συνήθως οι ομάδες που απομακρύνονται είναι αυτές που έχουν τη μικρότερη κοινωνική δύναμη. Διαπιστώνεται δηλαδή και πάλι το θέμα της ανισότητας των ατόμων (Marx) μέσα στον κοινωνικό ιστό καθώς είναι γνωστό πως «τα κέντρα λήψης αποφάσεων επηρεάζονται από πολύ ισχυρές ομάδες πίεσης» (Hirst όπως αναφέρεται στο Δημητράκο, 2004).

Ο Macpherson συμφωνεί με την ιδέα του εκπαιδευτικού ρόλου της δημοκρατίας και επιμένει στην επέκταση της συμμετοχικής δραστηριότητας (Macpherson όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010). Ο Antony Birch διατυπώνει την άποψη ότι οι πολίτες ψηφίζουν ανάλογα με την κουλτούρα τους και όχι αντικειμενικά και ορθολογιστικά. Αυτό δεν σημαίνει ότι έχουν σωστή θεώρηση των πολιτικών πραγμάτων (Birch όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010).

Ο Macpherson και πάλι θεωρεί ότι είναι αναπόφευκτο οι πολίτες να αναζητήσουν τρόπους πίεσης των πολιτικών και ποιοτική διέξοδο από την αδιαφορία, τον καταναλωτισμό και την ισοπέδωση του καπιταλιστικού συστήματος αφενός στην διασύνδεση, συμμετέχοντας σε κοινωνικές και πολιτικές ομάδες (μη κυβερνητικές οργανώσεις κάθε είδους, κοινωνικά κινήματα, κλπ) και αφετέρου στη συμμετοχή και τη διαβούλευση αφού κατά τον Habermas «ο περιορισμός στον διαδικαστικό πυρήνα της διαβούλευσης επιτρέπει να γίνει σεβαστή η ηθική προσωπικότητα του ατόμου, η ιδιότητα του ως φορέα ιδιωτικής και δημόσιας αυτονομίας» (Σωτηρόπουλος, 2004).

Συμπερασματικά, ο Macpherson παρατηρεί ότι «ο ίδιος ο καπιταλισμός θα αναγκαστεί - αν θέλει να επιβιώσει - να αμβλύνει τις ανισότητες. Σε διαφορετική περίπτωση, όλο και περισσότερο άτομα θα χάσουν την αγοραστική τους δύναμη και μαζί την καταναλωτική τους συνείδηση - θα χαθεί δηλαδή ένα βασικό γρανάζι στο μηχανισμό του καπιταλισμού. Με αυτά τα δεδομένα περιορισμού της ανισότητας και αύξησης της συμμετοχής, διαβλέπει ο Macpherson ότι οδηγούμαστε με βεβαιότητα στην πραγμάτωση της συμμετοχικής δημοκρατίας και την επιτυχή σύζευξη δημοκρατίας, ισότητας και φιλελευθερισμού»(Macpherson όπως αναφέρεται στον Μπήλιο, 2010).

Για να λειτουργήσει η συμμετοχική δημοκρατία σε μεγάλη κλίμακα χρειάζεται πρώτα οι πολίτες να αναπτύξουν αποκεντρωμένη δράση στα περιφερειακά, τοπικά κέντρα που περιλαμβάνονται στη κοινωνία των πολιτών έτσι ώστε να λαμβάνονται αποφάσεις αντιπροσωπευτικές των τοπικών κοινοτήτων, εναρμονισμένες με τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας της κάθε περιοχής χωρίς να λησμονείται ο παγκοσμιοποιημένος, ευρύτερος χώρος δράσης (για παράδειγμα, Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Θράκης στη Ξάνθη επιτελεί αναπτυξιακό ρόλο στους τομείς του πολιτισμού και της εκπαίδευσης σύμφωνα με τις αρχές της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, γνωρίζοντας καλά το ευαίσθητο τοπίο όπου δραστηριοποιείται). Η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί, βέβαια, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές ανισότητες σε βάρος της

περιφέρειας μπορεί, όμως, να λειτουργήσει θετικά καθώς υπάρχει η δυνατότητα οι περιφερειακές, τοπικές και εθνικές δυνάμεις να γίνουν πιο αποτελεσματικές.

1.5. Η παρουσία της Κοινωνίας των Πολιτών στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ιδρύθηκε το 1957 ως Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα βασιζόταν σε μια «χαλαρή συναίνεση» (Lindberg and Scheingold όπως αναφέρεται στον Stijn Smismans, 2004) και στόχευε στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (De Burca όπως αναφέρεται στον Stijn Smismans, 2004). Τις πρώτες δεκαετίες δεν υπήρχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τους λαούς των ευρωπαϊκών κρατών για το οικοδόμημα αλλά με την πάροδο του χρόνου η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα απέκτησε πολιτικές δραστηριότητες και έπρεπε να εξασφαλίσει ανάλογους νόμιμους και δημοκρατικούς θεσμούς για κάθε κράτος-μέλος. Το 1979 διεξήχθησαν για πρώτη φορά άμεσες εκλογές στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο στα πλαίσια της δημοκρατικής διαδικασίας με αποτέλεσμα την άμεση κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση των ευρωπαϊκών κρατών μέσω των κυβερνητικών αντιπροσώπων τους στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και σήμερα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Η Συνταγματική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατατέθηκε στις 28 Οκτωβρίου 2002 από τον πρόεδρο της « Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης» Βαλερί Ζισκάρ Ντ'Εστέν και αποτελεί το πρώτο σχέδιο ενός ολοκληρωμένου κειμένου το οποίο αναφέρεται στη δομή ενός μελλοντικού Συντάγματος της Ευρώπης. Περιλάμβανε στο πρώτο μέρος της ένα απόσπασμα σχετικά με τη δημοκρατική ζωή της Ευρώπης με δύο άρθρα για τη αντιπροσωπευτική και την συμμετοχική δημοκρατία αντίστοιχα. (Smismans, 2004).

Σε πρώτη φάση η συνθήκη απορρίφθηκε από τη Γαλλία και την Ολλανδία, διορθώθηκε και ονομάστηκε Συνθήκη της Λισσαβόνας, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή από τη 1η Ιανουαρίου 2009. Η συνθήκη της Λισσαβόνας εκφράζει τις τρεις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατικής ισότητας, της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Η αρχή της συμμετοχικής δημοκρατίας στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα (άρθρο 46) περιλαμβάνει:

- τη διάθεση των κατάλληλων μέσων από την ΕΕ στους πολίτες και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις τους ώστε να εκφράζουν δημόσια τη γνώμη τους
- τον ανοιχτό, διαφανή και τακτικό διάλογο μεταξύ της κοινωνίας πολιτών και της ΕΕ, ο οποίος θα επιτρέψει στους πολίτες να συμμετέχουν άμεσα και δημόσια στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο
- τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κοινωνικών φορέων
- τη συλλογή ενός εκατομμυρίου υπογραφών από πολίτες της ΕΕ με τις οποίες να καλείται η Επιτροπή να υποβάλλει προτάσεις για θέματα που οι πολίτες αυτοί θεωρούν ότι απαιτείται νομική πράξη της ΕΕ για την εφαρμογή του Συντάγματος. Πρόκειται για την περίφημη Πρωτοβουλία των Πολιτών.

Για να γίνει αποδεκτή η "ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών" θα πρέπει να συγκεντρώσει τουλάχιστον ένα εκατομμύριο υπογραφές ενήλικων ευρωπαίων πολιτών που να προέρχονται από τουλάχιστον το ένα τρίτο των 27 χωρών μελών της ΕΕ. Ωστόσο για να τεθεί σε ισχύ, δεν επαρκεί η συγκέντρωση ενός αριθμού υπογραφών. Αν το σχέδιο για την "ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών" ξεπεράσει όλα τα εμπόδια (αποδοχή, επαλήθευση των υπογραφών κλπ), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έχει στη διάθεσή της τέσσερις μήνες για να το εξετάσει και να καταλήξει αν θα καταθέσει σχετική νομοθετική πρόταση στα κράτη της ΕΕ και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ή αν το θέμα θα χρειαστεί επιπλέον μελέτη. Η Επιτροπή μπορεί ακόμη και να αποφασίσει να μην δώσει καμιά συνέχεια στην πρωτοβουλία αυτή. Το σχέδιο κανονισμού θα κατατεθεί από την Επιτροπή στις 31 Μαρτίου, μετά από τη συζήτηση της 24ης Μαρτίου στην ολομέλεια. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θα πρέπει εν συνεχεία να εγκρίνουν τον κανονισμό επισήμως εντός του 2010, ώστε να είναι δυνατόν να λειτουργήσει το σύστημα από το 2011.

Κάποιοι υποστηρίζουν ότι η Ευρώπη έχει όντως μια κοινή πολιτιστική ταυτότητα και επιδιώκει την Ολοκλήρωση και άλλοι διατυπώνουν την άποψη πως κάτι τέτοιο γίνεται με πολύ αργούς ρυθμούς καθώς υπάρχουν, εκτός από δυσκίνητους μηχανισμούς διακυβέρνησης, αντικρουόμενα δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα μέσα στην Ένωση. Ακόμη, πολλοί θεωρούν ότι υπάρχει δημοκρατικό έλλειμμα' στη Ευρωπαϊκή Ένωση, που μεταφράζεται στην αίσθηση του μέσου ευρωπαίου πολίτη ότι οι θεσμοί της Ένωσης είναι αδιαφανείς και δυσπρόσιτοι.

Τέλος, τίθεται το πρόβλημα της ανωριμότητας των ευρωπαίων να ξεφύγουν από την στενά εθνική πολιτική για να συμμετέχουν ενεργά στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση μέσω του ευρωπαϊκού δημόσιου διαλόγου (βλέπε το παράδειγμα της αντίληψης των γερμανών πολιτών σε σχέση με την οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα).

Οι νέες τεχνολογίες δηλαδή ο παγκόσμιος ηλεκτρονικός ιστός μέσω των τηλεπικοινωνιακών δικτύων συνδέουν εκατομμύρια υπολογιστές στον πλανήτη και δίνουν τη δυνατότητα στους χρήστες να βρίσκονται σε επαφή όλο το εικοσιτετράωρο και να ανταλλάσσουν ιδέες, απόψεις και πληροφορίες για τα πάντα. Οι εφαρμογές των νέων τεχνολογιών δηλαδή η e-democracy (ηλεκτρονική δημοκρατία) και η ηλεκτρονική διαβούλευση επιτρέπουν μέσω τηλεδιάσκεψης στους αντιπροσώπους των ευρωπαϊκών κρατών να συζητούν και να αποφασίζουν για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις.

Η ηλεκτρονική δημοκρατία αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα μέσα της εποχής μας για την επαναδραστηριοποίηση των πολιτών στα κοινά. Οι τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών επιτρέπουν σε όλους τους φορείς και οργανισμούς που επιθυμούν να θέσουν σε νέες βάσεις τις σχέσεις τους με τον πολίτη να πραγματοποιήσουν τις επαφές τους άμεσα και με ευκολία. Η τηλεοπτική αναμετάδοση των συζητήσεων της Βουλής και των κοινοβουλευτικών επιτροπών, η επικοινωνία των πολιτικών με τους οπαδούς τους μέσα από το διαδίκτυο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, οι συζητήσεις στα blogs, οι ηλεκτρονικές δημοσκοπήσεις, κ.α. Ο σκοπός όλων αυτών είναι να ενδιαφερθούν ξανά οι πολίτες για τα πολιτικά δρώμενα και τις κοινές υποθέσεις.

Ως εκ τούτου, πολλοί μιλούν για την άμεση ψηφιακή δημοκρατία, η οποία σε μερικές ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, εφαρμόζεται σε τοπικό και

περιφερειακό επίπεδο, αλλά και σε πολλές ιστοσελίδες του Διαδικτύου που θέτουν σε ψηφοφορία διάφορα ζητήματα από την προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ μέχρι την αναζήτηση του καλύτερου αντηλιακού. Γίνεται φανερό πως οι νέες τεχνολογίες με την κατάλληλη χρήση μπορούν να συμβάλλουν στην βελτίωση της δημοκρατίας και την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αληθεύει, παράλληλα, ότι η ψηφιακή δημοκρατία χρειάζεται εργαλεία για τη σωστή λειτουργία της. Οι πολίτες:

- πρέπει να μάθουν να τη χειρίζονται με ευχέρεια (ιδιαίτερα στην Ελλάδα που υστερεί πολύ στη διάδοση και χρήση των νέων τεχνολογιών)
- είναι ανάγκη να ξεπεράσουν την εξάρτησή τους από την κομματική κυριαρχία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (Ελλάδα) και να ασκηθούν στη δράση της συμμετοχικής δημοκρατίας
- απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η περιχαράκωση των προσωπικών δεδομένων των πολιτών και η προστασία της χρήσης του Διαδικτύου από τη διανομή παράνομου υλικού μέχρι τον έλεγχο των δυνατοτήτων που παρέχουν οι σύγχρονες τεχνολογίες από φιλόδοξα Μ.Μ.Ε και προϋποθέτει συνεργασία κυβερνήσεων, υπηρεσιών παροχής, χρηστών κ.α.

Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση θεωρεί ότι η ισχυρή κοινωνία των πολιτών, εκφάνσεις της οποίας είναι κατά κύριο λόγο οι μη κυβερνητικοί, μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, αποτελεί μέσο για την επίτευξη κοινωνικού κεφαλαίου, κοινωνικής δικαιοσύνης και υποστήριξης μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και πρέπει να βρίσκεται σε στενή συνεργασία με τις κυβερνήσεις των χωρών με σκοπό το υγιές κοινωνικό περιβάλλον.

Η κοινωνία των πολιτών πρωταγωνιστεί στην ευρωπαϊκή δημόσια σφαίρα όπου συζητούνται τα κοινωνικά προβλήματα και τα κρατικά μελλοντικά σχέδια, αναπτύσσεται η κυβερνητική πολιτική και δράση και διαμορφώνεται η πολιτιστική ταυτότητα. Η δημόσια σφαίρα του 21ου αιώνα μπορεί να είναι μία ανοικτή τοπική διαβούλευση ή μία ιστοσελίδα στο διαδίκτυο. Οπωσδήποτε, δίνει την ευκαιρία στους πολίτες όλων των ηλικιών και κοινωνικής προέλευσης να συνομιλήσουν και να προσπαθήσουν, παρά τις διαφωνίες τους, να χαράξουν κοινή πορεία. Κατά τον Habermas οι πολίτες μέσα στη δημόσια σφαίρα έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν την ηθική υπόσταση της προσωπικότητάς τους, να αναπτύξουν την αυτονομία τους και να μπορέσουν –ως πολίτες της ΕΕ- να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

1.6. Ιδιαίτερα γνωρίσματα της Κοινωνίας των Πολιτών

Η συγκριτική κοινωνιολογία όπως και η συγκριτική πολιτική επιστήμη εξετάζουν το ρόλο της κοινωνίας των πολιτών στη δημοκρατία με αφετηρία, την διεθνώς αποδεκτή παραδοχή ότι «ισχυρότερη κοινωνία πολιτών σημαίνει πληρέστερη δημοκρατία» (Σωτηρόπουλος 2004:19). Οι πολίτες που ζουν σε δημοκρατικά καθεστώτα:

- συμβάλουν ενεργά και εθελοντικά στο δημόσιο διάλογο, τη συναίνεση και τη λήψη αποφάσεων και μέτρων για το κοινό καλό
- βελτιώνεται η ζωή τους επειδή μαθαίνουν να δέχονται την διαφορετικότητα του άλλου, να διαφωνούν αλλά παρ' όλα αυτά να συνεργάζονται μαζί του
- η συμπεριφορά τους εξαίρει ηθικές αρετές όπως ο αλtruισμός, η συμπόνια, η αλληλοϋποστήριξη, η αμοιβαιότητα και η γενναιοδωρία

Η κοινωνία πολιτών της μεταμοντέρνας εποχής κινείται σε τρεις άξονες: Υπάρχει η πολιτική-κρατική, η οικονομική και η κοινωνική-διαδικτυακή διάσταση. Η οικονομική μαρξιστική διάσταση τονίζει ότι το κράτος είναι εργαλείο της άρχουσας τάξης που κυριαρχεί στη κοινωνία των πολιτών.

Η πολιτική-κρατική (de Tocqueville) ορίζει την κοινωνία πολιτών με βάση τις σχέσεις κυβερνώντων-κυβερνωμένων. Επιστήμονες έχουν δείξει πως «οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί λειτουργούν πολύ πιο δημοκρατικά στη Δύση επειδή τα δυτικά κράτη-έθνη, από πολύ νωρίς, ανέπτυξαν ισχυρά ενδιάμεσα στρώματα (δηλαδή μια ισχυρή κοινωνία πολιτών) μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων» (Μουζέλης, 1997).

Η τρίτη και πιο διαδεδομένη, σήμερα, διάσταση είναι αυτή που βλέπει την κοινωνία πολιτών ως τον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ κράτους και αγοράς με συστατικά στοιχεία τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τα δίκτυα, τους εθελοντικούς οργανισμούς, τα κινήματα κλπ (Cohen & Arato 1992:17).

Σήμερα η έννοια της κοινωνίας των πολιτών προσδιορίζεται από μη κρατικούς φορείς, όπως είναι τα τοπικά και παγκόσμια κινήματα με πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιδιώξεις, πρώτιστα, όμως, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες αποτελούν τη κύρια έκφραση της. Οι οργανώσεις αυτές διεκδικούν πρωταγωνιστικό ρόλο στη δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου, το δημόσιο διάλογο, τη διαβούλευση, τη συναίνεση και τη διαμόρφωση της δημόσιας πολιτικής για τις υποθέσεις που αφορούν το σύνολο των πολιτών.

Κοινωνικό κεφάλαιο είναι η ικανότητα να εξοικονομεί κανείς ωφέλειες μέσα από τη συμμετοχή σε δίκτυα και άλλες κοινωνικές δομές. Σύμφωνα με άρθρο του περιοδικού 'Κοινωνία Πολιτών' ο όρος κοινωνικό κεφάλαιο σημαίνει την ικανότητα των ανθρώπων να συνδέονται και να συνεργάζονται μαζί για κοινούς σκοπούς σε ομάδες και οργανώσεις.

Η έκφραση « κοινωνικό κεφάλαιο» ανήκει στην Jane Jacobs (Callahan & Stanford, 2003). Περίπου διακόσια χρόνια αργότερα, ο γνωστός πολιτικός επιστήμονας Francis Fukuyama γράφει το 'Εμπιστοσύνη : οι κοινωνικές αρετές και η δημιουργία της ευημερίας' (1995), έργο στο οποίο όπως υποδηλώνει ο τίτλος πραγματεύεται το ρόλο της ύπαρξης του κοινωνικού κεφαλαίου. Ο Francis Fukuyama διακρίνει τις κοινωνίες σε κοινωνίες «χαμηλής» και «υψηλής» εμπιστοσύνης ανάμεσα δηλαδή σε κοινωνίες με σημαντικό απόθεμα κοινωνικού κεφαλαίου και σε κοινωνίες με έλλειμμα. Η έννοια της εμπιστοσύνης θα απασχολήσει και άλλους κοινωνικούς επιστήμονες (Fukuyama,1995).

Το κοινωνικό κεφάλαιο (αγαθά, υπηρεσίες και θέσεις εργασίας) στην σύγχρονη οικονομία είναι βασικός παράγοντας που διαμορφώνουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τα κοινωνικά δίκτυα, οι θεσμοί αλληλεγγύης και οι φορείς της μη κερδοσκοπικής οικονομίας. Ο Τρίτος Τομέας της κοινωνικής οικονομίας βρίσκεται ανάμεσα στην οικονομία του κράτους και της αγοράς και εκφράζει την οικονομική διάσταση της κοινωνίας των πολιτών.

Η Κοινωνία των Πολιτών ως έννοια έχει προκαλέσει αντιφατικά σχόλια κοινωνικών επιστημόνων: « Η κοινωνία των πολιτών ενεργοποιεί τόσο τα καλύτερα όσο και τα χειρότερα στοιχεία στον καθένα μας» (Rousseau όπως αναφέρεται στον Fine 1997:16). Από τη μια μεριά έχει τις δυνατότητες να λειτουργήσει σταθεροποιητικά, να συμβάλλει στη δημοκρατία και να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη. Από την άλλη μεριά υπάρχουν διανοητές (Olson και Callaghy όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998) που αντιμετωπίζουν, το λιγότερο, με σκεπτικισμό την κοινωνία των πολιτών θεωρώντας ότι μικρές ομάδες ανθρώπων ενδιαφέρονται μόνο για τα δικά τους συμφέροντα (για παράδειγμα φοροαπαλλαγές, πολιτικές διευκολύνσεις) ή ότι συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες αναστέλλουν την οικονομική ανάπτυξη και τις καινοτομίες όταν κερδίζουν δύναμη (Putnam όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998).

Ακριβώς επειδή ο ορισμός της κοινωνίας των πολιτών είναι αόριστος, τίθενται σοβαρά ερωτήματα σχετικά με την φύση της αφού θεωρητικά μπορεί να περιλαμβάνει νεοναζιστικές ομάδες, θρησκευτικές φονταμενταλιστικές ομάδες, μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες με χιλιάδες εργαζομένους, τα βιομηχανικά επιμελητήρια και γενικά οτιδήποτε βρίσκεται έξω από την αγορά και το κράτος.

Ο Βασίλης Βουτσάκης τοποθετεί μέσα σ' αυτήν «από τους αντιφρονούντες των σοσιαλιστικών καθεστώτων και τα κινήματα αυτοοργάνωσης των πολιτών μέχρι της μη κυβερνητικές ανθρωπιστικές οργανώσεις, τους εθελοντές πυροσβέστες και τα φιλόπτωχα σωματεία» (Σωτηρόπουλος 2004:35). Επισημαίνει, όμως, ότι τίθενται σοβαρά ερωτήματα με αμφιλεγόμενες απαντήσεις: «Τι συμβαίνει π.χ., με τα μέλη μιας οργάνωσης ταγμένης στην εκκλαίευση των θεωριών περί ανυπαρξίας των ναζιστικών στρατοπέδων; Με έναν όμιλο φιλοτελιστών ή τους οργανωμένους φιλάθλους του ΠΑΟΚ; Με τους επιχειρηματίες που επιχορηγούν πολιτιστικές εκδηλώσεις ή τις ενορίες που σπεύδουν να συνδράμουν τους σεισμοπαθείς; Με τις ομάδες πίεσης για λογαριασμό οργανωμένων επαγγελματικών συμφερόντων; Ή τέλος με των Ελλήνων τις κοινότητες - για να θυμηθούμε και τον Σαββόπουλο;».

Όπως υποστηρίζει η Μαριλένα Σημίτη (Σημίτη, 2007) «στη σημερινή εποχή ο ακαδημαϊκός διάλογος για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνίας των πολιτών συνοδεύεται από την προσπάθεια προσδιορισμού πολιτικού στίγματος της κοινωνίας των πολιτών» και θέτει το ερώτημα «Είναι η κοινωνία των πολιτών ένας χώρος όπου διασφαλίζεται η αυτονομία έναντι του κράτους και της αγοράς και αναπτύσσονται μορφές ριζοσπαστικής δημοκρατίας ή είναι αντίθετα η κοινωνία των πολιτών ένα μοντέλο το οποίο προωθείται από τα κράτη-έθνη και τους διεθνείς οργανισμούς στα πλαίσια της νεοφιλελεύθερης πολιτικής;». Οι (Almond and Verba 1963:320) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι πολίτες που έχουν ενεργή συμμετοχή στη κοινωνία και τη πολιτική θεωρούν τον εαυτό τους ικανότερο σε σχέση με το

απολιτικό άτομο. Ακόμη και η παθητική συμμετοχή σε μη κυβερνητικές οργανώσεις έχει θετική επίδραση στον πολίτη επειδή κάνει αυτόν πιο δυναμικό, διεκδικητικό και προοδευτικό και την κοινωνία πλουραλιστική (Almond and Verba 1963:321). Η κοινωνία των πολιτών είναι «σχολείο της δημοκρατίας» (Thede , 2007).

Ο Robert Putnam τη δεκαετία του 1970, για να εδραιώσει τη σχέση ανάμεσα στη κοινωνία των πολιτών και το κοινωνικό κεφάλαιο, μελέτησε το ιταλικό σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης, το οποίο χωριζόταν σε 20 περιφέρειες. Παρατήρησε ότι ενώ οι περιφέρειες είχαν την ίδια δομή και τις ίδιες δυνατότητες κάποιες από αυτές ήταν πολύ πιο ανεπτυγμένες. Η εξήγηση βρισκόταν στο γεγονός ότι στις τελευταίες οι πολίτες επεδείκνυαν πολύ ενεργότερη και μεγαλύτερη συμμετοχή στα κοινά, διαμορφώνοντας «κοινωνικό κεφάλαιο». Ο Putnam καθορίζει τον όρο αυτό ως την συνεργασία μέσα στα πλαίσια κοινωνικών δικτύων, τα οποία προάγουν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας και κατ' επέκταση της περιφέρειας και της χώρας.

Αναλυτικά, ο Putnam στο βιβλίο του «Making Democracy work» (Putnam όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998) ερευνά τις οικονομικές επιδόσεις των είκοσι αυτοδιοικούμενων περιοχών της Ιταλίας. Διαπιστώνει πως οι παρατηρούμενες διαφορές ανάμεσα στις περιοχές του βορρά και του νότου δεν δικαιολογούνται από τις αρχικές διαφορές των επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι στο βορρά η οικονομική ανάπτυξη τροφοδοτείται από την ύπαρξη σημαντικού κοινωνικού κεφαλαίου, κάτι που δεν συμβαίνει στη περίπτωση του νότου. Τα αίτια βρίσκονται στα διαφορετικά συστήματα κοινωνικής οργάνωσης που αναπτύχθηκαν στις περιοχές αυτές, ήδη από την περίοδο του Μεσαίωνα. Εγκαθιδρύθηκαν αυτόνομες δημοκρατίες στο βορρά και ένα αυταρχικό καθεστώς στο νότο. Έτσι, στο βορρά αναπτύχθηκαν «οριζόντιοι δεσμοί» ανάμεσα στα άτομα, μέσα από πλήθος μικρών ενώσεων (τράπεζες). Αντίθετα, στο νότο αναπτύχθηκαν «κάθετοι δεσμοί» και ιεραρχικές, αυστηρά προσδιορισμένες σχέσεις, υπό τη διαμεσολάβηση-κηδεμονία-πατρωνία των τοπικών αξιωματούχων και των γαιοκτημόνων.

Ο Putnam θεωρεί πως κοινωνικό κεφάλαιο σημαίνει «χαρακτηριστικά των κοινωνικών οργανισμών, όπως δίκτυα, κανόνες και εμπιστοσύνη, τα οποία διευκολύνουν την δράση και τη συνεργασία με σκοπό το αμοιβαίο όφελος», για να ισχυριστεί ότι «το να δουλεύουν οι άνθρωποι μαζί είναι ευκολότερο σε μία κοινότητα που έχει ευλογηθεί με ένα σημαντικό απόθεμα κοινωνικού κεφαλαίου» (Putnam όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998).

Όπως ο de Toqueville έτσι και ο Putnam συνδέει το κοινωνικό κεφάλαιο και τη δημοκρατία με τη δυνατότητα που έχουν οι κοινωνίες να πραγματοποιούν ενώσεις και συλλόγους. Για αυτόν, η ευημερία σε μια κοινωνία εξαρτάται από τη συλλογικότητα και τη πολιτοφροσύνη, την εμπιστοσύνη που δείχνουν τα μέλη της κοινότητας μεταξύ τους. Στο Bowling Alone (Putnam όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998), αναφέρεται η ελάττωση του κοινωνικού κεφαλαίου στις ΗΠΑ εξαιτίας της εγκατάλειψης των δύο προαναφερθεισών ιδιοτήτων.

Κοινωνικοί επιστήμονες σαν τον Inglehart (Inglehart όπως αναφέρεται στον Guo Gong, 1998) επιδιώκουν να συμφιλιώσουν τους επικριτές και τους οπαδούς της κοινωνίας των πολιτών και καταλήγει ότι στην αρχή της δραστηριοποίησης τους τα κοινωνικά δίκτυα παράγουν οικονομική ανάπτυξη. Στις βιομηχανικές κοινωνίες, όμως, ελλοχεύει ο κίνδυνος

να αποκτήσουν μεγάλη δύναμη και να τη χρησιμοποιήσουν για ίδια συμφέροντα χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το κοινό καλό. Οι Foley and Edwards (Foley and Edwards, 1996) υπογραμμίζουν την πεποίθησή τους ότι η δημοκρατία και το ισχυρό κράτος βασίζονται πάνω στην κοινωνία των πολιτών αλλά αυτό προϋποθέτει ότι προϋπάρχει δημοκρατία και ισχυρό κράτος.

Τέλος, οι S. Coleman και J. Gotze (Coleman & Gotze, 1988) εξετάζουν συνοπτικά τη σχέση ανάμεσα στη συμμετοχή των πολιτών στη δημοκρατική διαδικασία και την τεχνολογική διάσταση αυτής της συμμετοχής.

Οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, που απαρτίζουν την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών, με τη δυναμικότητα που τις χαρακτηρίζει, αποτελούν τον πλέον κατάλληλο μηχανισμό που μπορεί να φέρει τους σύγχρονους, αυτόνομους πολίτες του 21ου αιώνα κοντά στην θεσμοθετημένη κεντρική εξουσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

2.1. Ορισμός των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Μη κυβερνητικός οργανισμός (ή εν συντομία ΜΚΟ) θεωρείται ένας τοπικός, πανελλαδικός, ευρωπαϊκός ή διεθνής οργανισμός προσώπων (Φυσικών ή Νομικών) , με νομική θεσμοθέτηση, καταστατικό και διοικητικό συμβούλιο, με σαφείς στόχους και δημόσιες δραστηριότητες.

Οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί δεν σχετίζονται με τον κρατικό μηχανισμό και τα κόμματα. Αποβλέπουν στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και την βελτίωση όλων των τομέων της ζωής με στόχο την πρόοδο της Κοινωνίας των Πολιτών.

Μη κυβερνητικός οργανισμός ονομάζεται ένας νομικά θεμελιωμένος, μη κυβερνητικός οργανισμός δημιουργημένος από φυσικά ή νομικά πρόσωπα στον οποίον δεν συμμετέχει ή αντιπροσωπεύεται η κυβέρνηση. Στις νομοθεσίες κάποιων κρατών αυτοί οι τύποι οργανισμών ονομάζονται οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών. Σε διεθνές επίπεδο υπάρχουν 40.000 μη κυβερνητικοί οργανισμοί (NGO: Wikipedia, 2010).

Η Παγκόσμια Τράπεζα ορίζει τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς ως εξής: 'ιδιωτικές οργανώσεις που αναλαμβάνουν δράση σχετικά με την ανακούφιση όσων υποφέρουν, την προαγωγή των συμφερόντων των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης'(Duke university libraries, 2007)

Η USAID δίνει ορισμό ο οποίος, ωστόσο, θεωρείται προβληματικός: «Μη κυβερνητικοί οργανισμοί λέγονται οι ιδιωτικοί εθελοντικοί οργανισμοί οι οποίοι απασχολούν προσωπικό

επαγγελματιών, εφαρμόζουν οικονομική διαχείριση και δέχονται κρατική επιχορήγηση» (NGO: Wikipedia, 2010).

Οι Linz & Stepan ορίζουν τους μη κυβερνητικούς, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς ως μη κερδοσκοπικές, μη κυβερνητικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες εκπροσωπούν τα συμφέροντα των πολιτών, τα εργατικά συνδικάτα, τις οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα λαϊκά κινήματα, τις περιβαλλοντικές οργανώσεις κλπ. (Linz & Stepan, 1996)

Στην ιστοσελίδα του Ngo Global Network οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί ορίζονται ως εξής:

«A non-governmental organization (NGO) is any non-profit, voluntary citizens' group which is organized on a local, national or international level. Task-oriented and driven by people with a common interest, NGOs perform a variety of service and humanitarian functions, bring citizen concerns to Governments, advocate and monitor policies and encourage political participation through provision of information. Some are organized around specific issues, such as human rights, environment or health. They provide analysis and expertise, serve as early warning mechanisms and help monitor and implement international agreements. Their relationship with offices and agencies of the United Nations system differs depending on their goals, their venue and the mandate of a particular institution».

Η ιστορία των μη κυβερνητικών οργανώσεων ξεκινάει από τον 19ο αιώνα με τη δημιουργία κινήσεων ενάντια στο δουλεμπόριο, υπέρ της ψήφου των γυναικών κ.λπ. και κατοχυρώθηκε το 1945 όταν δημιουργήθηκε ο οργανισμός των Ενωμένων Εθνών. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί αναπτύχθηκαν ραγδαία επειδή συρρικνώθηκε το κράτος πρόνοιας στο Δυτικό κόσμο και εντάθηκε μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων και το συνέδριο της Ουάσιγκτον. Ο καπιταλισμός, το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα του 20ου αιώνα ευνόησε ουσιαστικά τη δημιουργία των μη κυβερνητικών οργανισμών εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις δεν κινούνται με βάση τα καπιταλιστικά συμφέροντα αλλά κεντράρουν στα ανθρώπινα δικαιώματα και την εθελοντική βοήθεια.

Ο πρώτος διεθνής, οργανωμένος μη κυβερνητικός οργανισμός υπήρξε ο Ροταριανός Όμιλος το 1905. Μέχρι το 1914 υπήρχαν 1083 μη κυβερνητικοί οργανισμοί. Οι διεθνείς μη κυβερνητικοί οργανισμοί παρουσίασαν σοβαρό έργο σε θέματα όπως τα κινήματα υπέρ της κατάργησης της δουλείας, υπέρ της ψήφου των γυναικών, κατά των εξοπλισμών κλπ.

Ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1945, όταν ιδρύθηκε ο Οργανισμός Ενωμένων Εθνών με το άρθρο 71 του κεφαλαίου 10 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, το οποίο προβλέπει συμβουλευτικό ρόλο για οργανισμούς που δεν ανήκουν ούτε σε κυβερνήσεις ούτε σε κράτη-μέλη. Ο ορισμός «διεθνής μη κυβερνητικός οργανισμός» δόθηκε για πρώτη φορά το 1950. (ECOSOC 27-2-1950). Ο ζωτικός ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών στη βιώσιμη ανάπτυξη είχε σαν αποτέλεσμα την συμβουλευτική σχέση των οργανισμών με τον ΟΗΕ.

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί γνώρισαν ραγδαία ανάπτυξη, αρχικά στις δυτικές χώρες με την αναθεώρηση του κράτους πρόνοιας και έπειτα, κάτω από διαφορετικό πρίσμα, στις

χώρες της ανατολικής Ευρώπης μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων. Σημαντικές αναφορές γίνονται σχετικά με το θέμα στα Καταστατικά της Συνόδου της Ουάσινγκτον. Ιδιαίτερα σήμερα με την παγκοσμιοποίηση οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί αναπληρώνουν τα κενά του καπιταλιστικού συστήματος γιατί δίνουν έμφαση στις ανθρωπιστικές αξίες, την αναπτυξιακή βοήθεια και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Παραδειγματικά, το World Social Forum που διοργανώνεται σε αντιδιαστολή με το World Economic Forum.

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί δραστηριοποιούνται στην δημόσια σφαίρα, χώρο δράσης της κοινωνίας των πολιτών και θεωρούνται μεσολαβητές ανάμεσα στο κράτος και τους πολίτες. Εμφανίστηκαν για να καλύψουν το κενό που δεν διασφάλιζε το κράτος και η αγορά λειτουργώντας με τη μορφή επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας. Τα τελευταία χρόνια έχουν μεταφερθεί αρκετές εξουσίες στις μη κυβερνητικές οργανώσεις, γεγονός που ενισχύει την εθνική και κρατική διακυβέρνηση.

Ο τομέας της οικονομίας θεωρείται ότι έχει τρεις κατηγορίες:

1. τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει ιδιωτικές επιχειρήσεις με στόχο το κέρδος
2. τον δημόσιο τομέα που ανήκει στο κράτος
3. την κοινωνική οικονομία, στην οποία συγκαταλέγονται μη κερδοσκοπικές, εθελοντικές και κοινοτικές επιχειρήσεις.

Οι πολίτες οργάνωσαν μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς του Τρίτου τομέα που εκπροσωπεί «μία συγκεκριμένη διάσταση του δημόσιου χώρου στις κοινωνίες των πολιτών» (Evers όπως αναφέρεται στη Στασινοπούλου, 1997), για να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους και να παράγουν υπηρεσίες οι οποίες δεν τους παρέχονταν. Σε πολλές περιπτώσεις ασκούν πιέσεις όταν εκτιμούν πως η διοίκηση αδιαφορεί για την παραγωγή κοινωνικών αγαθών τα οποία αφορούν τη σύγχρονη ζωή. Αυτά τα κριτήρια διαφοροποιούν τον τρίτο 2.τομέα και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς που ασχολούνται με το περιβάλλον, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές υπηρεσίες κλπ από τους υπόλοιπους οργανισμούς στη κοινωνία.

Η τρίτη γενιά των μη κυβερνητικών οργανώσεων θέτει στο επίκεντρο παρεμβατικές δράσεις που εναρμονίζουν την εθελοντική τοπική δραστηριότητα, τη δικτύωση των οργανώσεων μεταξύ τους και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών συνδέοντας την τοπική, την εθνική και την παγκόσμια κοινότητα.

Τα προβλήματα σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο είναι πλέον κοινά π.χ. το περιβάλλον, η φτώχεια, η ανεργία, η οικονομική κρίση οπότε ο καλύτερος τρόπος επίλυσης τους είναι η συνένωση των δυνάμεων των μη κυβερνητικών οργανώσεων από τις τοπικές ενώσεις μέχρι τα εθνικά και παγκόσμια δίκτυα που διεκδικούν μια ζωή ποιότητας και όχι αυτήν που θέλουν να επιβάλλουν οι δυνάμεις της αγοράς, του κέρδους και των κοινωνικών ανισοτήτων.

2.2. Είδη Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Οι ΜΚΟ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σύμφωνα με:

α. την ύλη και το αντικείμενο τους σε τομείς ως εξής:

- Οικολογίας
- Εκπαίδευσης
- Πολιτισμού
- Υγείας
- Πρόνοιας
- Αθλητισμού
- Μετανάστευσης
- Παιδικής Μέριμνας

β. τον τρόπο λειτουργίας τους στις παρακάτω κατηγορίες:

- Μεγάλες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται παγκοσμίως όπως το WWF, η UNICEF, η UNESCO, ο Ερυθρός Σταυρός, η Actionaid κλπ.
- μικρές εθελοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε μια περιοχή και στοχεύουν στη λύση τοπικών προβλημάτων. Πρόκειται για οργανισμούς της κοινότητας με ενέργειες που προκύπτουν από τις πρωτοβουλίες των ίδιων των ανθρώπων. Αυτοί μπορεί να περιλαμβάνουν αθλητικούς συλλόγους, γυναικείες οργανώσεις, ομάδες της γειτονιάς, θρησκευτικές ενώσεις ή εκπαιδευτικούς οργανισμούς
- κοινωνικά κινήματα που εναντιώνονται στην παγκοσμιοποίηση και τον καπιταλισμό όπου συμμετέχουν μαζικά οι πολίτες

γ. το μέγεθος τους οπότε στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται:

- διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς
- περιφερειακούς οργανισμούς
- μη κυβερνητικές οργανώσεις εθνικού επιπέδου
- τοπικές οργανώσεις μικρής εμβέλειας

δ. τον τόπο δράσης τους με γεωγραφικά κριτήρια:

- εθνικός
- ευρωπαϊκός
- παγκόσμιος χώρος

ε. τον γενικό προσανατολισμό και τους στόχους τους περιλαμβάνοντας:

- ☒ κοινωνικά κινήματα με στόχο την αφύπνιση των πολιτών για την διεκδίκηση βασικών αξιών
- ☒ οργανισμούς που αυτοχρηματοδοτούνται και προσφέρουν υπηρεσίες σε διάφορους τομείς (π.χ. το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης)
- ☒ ιδρύματα που παρέχουν δωρεές και χορηγίες

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις μπορούν να διακριθούν, επίσης, με τον ακόλουθο τρόπο σε:

ο φιλανθρωπικές: Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις ΜΚΟ με δραστηριότητες που κατευθύνονται προς την ικανοποίηση των αναγκών των φτωχών και περιλαμβάνουν διανομή των τροφίμων, ενδυμάτων, παροχή ιατρικής περίθαλψης, παροχή στέγης, μεταφοράς, σχολείων, παροχή υπηρεσιών υγείας, οικογενειακού προγραμματισμού ή προσφορά εκπαιδευτικών υπηρεσιών με σχεδιασμένα από την μη κυβερνητική οργάνωση προγράμματα.

ο συμμετοχικές μη κυβερνητικές οργανώσεις που χαρακτηρίζονται από δραστηριότητες αυτοβοήθειας, για παράδειγμα, οι τοπικές κοινότητες σε πολλές περιπτώσεις εμπλέκονται στην υλοποίηση ενός έργου, συμβάλλουν σε μετρητά, εργαλεία, γη, υλικά, εργασία κλπ. Στο αναπτυξιακό έργο της κοινότητας, η συμμετοχή της ξεκινά ορίζοντας τις ανάγκες και συνεχίζει στο σχεδιασμό και τα στάδια υλοποίησης.

ο ενισχυτικές μη κυβερνητικές οργανώσεις με στόχο την ενδυνάμωση, όπου ο στόχος είναι να βοηθηθούν οι φτωχοί άνθρωποι, να αναπτυχθεί μια σαφέστερη κατανόηση των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών παραγόντων που επηρεάζουν τη καθημερινή ζωή και να ενισχυθούν οι γνώσεις και οι δυνατότητες που δίνουν δύναμη στους πολίτες να ελέγχουν τη ζωή τους. Σε κάθε περίπτωση, υπάρχει η μέγιστη συμμετοχή των ατόμων με τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς να ενεργούν ως μεσάζοντες.

2.3. Χαρακτηριστικά Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

1. Ένας μη κυβερνητικός οργανισμός πρέπει να είναι επίσημα θεσμοποιημένος, πρέπει δηλαδή να είναι νομικό πρόσωπο και όχι κάποιος ιδιώτης, έτσι ώστε να μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες, ευκαιρίες και υποχρεώσεις, να διαθέτει επίσημους αντιπροσώπους, να διεκδικεί πόρους κλπ.

2. Ένας τέτοιος οργανισμός πρέπει να ανήκει στον ιδιωτικό τομέα και όχι στον κρατικό, να είναι μη κυβερνητικός. Σε αυτήν την περίπτωση μιλάμε για μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και όχι κλασσικές οικονομικές επιχειρήσεις που έχουν στόχο μόνο το κέρδος. Το κράτος μπορεί, μεν, να ιδρύει τέτοιους οργανισμούς αλλά η πρωτοβουλία δίνεται στους πολίτες, σύμφωνα με το καταστατικό του ευρωπαϊκού και διεθνούς χάρτη των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

3. Οι οργανισμοί αυτοί δεν έχουν καθαρά οικονομικά συμφέροντα, δεν διανέμουν τα κέρδη τους ανάμεσα στα μέλη τους αλλά τα χρησιμοποιούν συνήθως για την επιβίωση του ίδιου του οργανισμού. Δεν πρόκειται βέβαια για φιλανθρωπικούς οργανισμούς αλλά για οργανισμούς που χρησιμοποιούν τα κέρδη τους κατά ένα μεγάλο ποσοστό για να συνεχίσουν να υφίστανται.

4. Για να ονομάζεται ένας οργανισμός μη κυβερνητικός αποτελεί η αναγκαιότητα το να έχει αυτονομία και αυτοκυβέρνηση, να μην εξαρτάται από το κράτος, τα κόμματα ή τα οικονομικά ιδρύματα. Πρέπει να υπάρχει εσωτερικός κανονισμός, εσωτερική διακυβέρνηση και εργασιακοί κανόνες.

5. Πέμπτη προϋπόθεση αποτελεί το θέμα των εθελοντών, το οποίο διαφοροποιεί, επίσης, τον μη κυβερνητικό τομέα από τον καθαρά οικονομικό. Το σώμα των εθελοντών με την υλική και οικονομική συμμετοχή, την εργασία και τα πνευματικά προσόντα τους αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο για την ύπαρξη και την επιτυχία σε έναν μη κυβερνητικό οργανισμό.

Οι Salamon & Anheier (Salamon & Anheier όπως αναφέρεται στο Δοξαριώτου et al) ορίζουν ως μη κυβερνητικές μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, αυτές που διαθέτουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- «οργανωτική δομή, με την επικράτηση θεσμών που διαχωρίζουν τις οργανώσεις από άλλες δομές όπως η οικογένεια, η συνέλευση ενός συλλόγου και τα κοινωνικά κινήματα
- ανάδειξη της προσωπικότητας της επιχείρησης μέσα από τη συλλογική δράση, που ως γνώρισμα διακρίνει τις αυτές τις οργανώσεις από τον δημόσιο τομέα
- μη διανομή κερδών στα μέλη, ως βασικό στοιχείο διάκρισης μεταξύ μη κερδοσκοπικών οργανισμών και καθαρά οικονομικών επιχειρήσεων
- αυτοκυβέρνηση μέσα από τον αυτοέλεγχο και την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων τους
- εθελοντική δραστηριότητα που αποτελεί το βασικότερο ίσως χαρακτηριστικό τους».

Η προσθήκη «Μη» στις λέξεις Κυβερνητικοί και Κερδοσκοπικοί διαχωρίζει την έννοια της υπόστασης των οργανισμών αυτών από τους καθαρά κερδοσκοπικούς σύμφωνα με τον Morris (όπως αναφέρεται στο Δοξαριώτου et al):

- «Κατά βάση γίνονται τρεις διακρίσεις. Κατά την πρώτη η λειτουργία τέτοιων οργανισμών αποσκοπεί στην παραγωγή κοινωνικών αγαθών με αποδέκτη, γενικότερα, την κοινωνία.
- Κατά τη δεύτερη οι οργανισμοί αυτοί διαφέρουν από τους κερδοσκοπικούς οργανισμούς στην αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα με την οποία παρέχουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες.

- Η τρίτη διάκριση υποστηρίζει ότι το βασικό χαρακτηριστικό του τομέα είναι οι θετικές εκροές στην κοινωνία.»

Οι περιβαλλοντικές μη κυβερνητικές οργανώσεις θεωρούνται οι πιο «επαγγελματικές», επειδή σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, είναι καλύτερα οργανωμένες, με καλύτερα επιχειρησιακά προγράμματα και στρατηγικές από τις υπόλοιπες (Αφουξενίδης, 2010)

Αντίθετα, με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι ανθρωπιστικές ΜΚΟ αντιμετωπίζουν σοβαρότερα προβλήματα επιβίωσης που έχουν ως αφετηρία την έλλειψη και την δυσκολία ανεύρεσης ανθρώπινων και οικονομικών πόρων (Αφουξενίδης & Συρακούλης, 2008).

Οι οικονομικοί πόροι, και για τα δύο είδη, αποτελούν κοινό πρόβλημα. Η εξεύρεση τους δημιουργεί πονοκέφαλο στους διαχειριστές τους και ανταγωνιστικές τάσεις μεταξύ των ομοειδών, σε πεδίο δράσης, οργανισμών.

Στις περισσότερες μη κυβερνητικές οργανώσεις υπάρχουν οι εργαζόμενοι, οι εθελοντές, οι φίλοι, τα μέλη και οι συνδρομητές. Οι μικροί μη κυβερνητικοί οργανισμοί που απορροφούν το σημαντικότερο τμήμα των διαθέσιμων κονδυλίων, λειτουργούν εντελώς διαφορετικά από τις υπόλοιπες και βασίζονται σε κλασικότερα εταιρικά οργανωτικά σχήματα. Βασίζονται περισσότερο σε εξειδικευμένους εθελοντές που αφιερώνουν ένα αρκετά μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους για να αντιμετωπίσουν συσσωρευμένα ζητήματα, συχνά, με μειωμένη αποτελεσματικότητα.

2.4. Ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας ως χώρος δράσης των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Ο χώρος μέσα στον οποίο δραστηριοποιούνται οι μη κυβερνητικές οργανώσεις είναι ο λεγόμενος Τρίτος Τομέας ή τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας ή της «οικονομίας της αλληλεγγύης», ο οποίος διέπεται από αρχές ανάλογες με αυτές της κοινωνίας των πολιτών. Ο τρίτος τομέας συνεισφέρει στη διαμόρφωση των κρατικών οικονομιών και του ΑΕΠ, συμβάλλει στην εύρεση εργασίας, διατηρεί την κοινωνική συνοχή και παράγει κοινωνικό κεφάλαιο. Ο Jan Olsson, Πρόεδρος του τμήματος Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρεί ότι: «αν αποφύγουμε τη θεωρητική σύγκλιση για έναν ακριβή ορισμό της κοινωνικής οικονομίας και αναζητήσουμε το περιεχόμενό της, τότε στην πράξη ο όρος περιλαμβάνει τις διάφορες μορφές συνεταιρισμών, οργανισμούς αλληλοβοήθειας μελών, εταιρείες κοινωφελούς χαρακτήρα και κοινωφελή ιδρύματα...το ζητούμενο για το μέλλον δεν είναι τόσο πρόβλημα ορισμού, όσο είναι πρόβλημα ανθρωποκεντρικής-κοινωνικής δράσης και αξιών. Ο ορισμός της κοινωνικής οικονομίας πρέπει να είναι όσο το δυνατόν ευρύτερος, προκειμένου να περιλαμβάνει και να προσελκύει όσο το δυνατόν ευρύτερο φάσμα από φορείς και ευαίσθητες»(όπως αναφέρεται στο Ξένος, 2010).

Ο τρίτος τομέας ορίζεται ως: «Ένα δυναμικό και αμφιλεγόμενο κομμάτι της κοινωνίας των πολιτών εδραιωμένο στον δημόσιο χώρο και ανοικτό σε ιστορικά προσδιοριζόμενες αλληλοπεριχωρήσεις μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών, ατομικών και συλλογικών εκφάνσεων της σφαίρας του κοινωνικού. Εμπεριέχει συγκεκριμένες έμφυλες, εθνοτικές, κοσμικές και μετακοσμικές καθώς και μετά την αναπηρία λογικές, σε ένα ευρύ φάσμα

στόχων παροχής υπηρεσιών, προάσπισης δικαιωμάτων και κοινωνικού ακτιβισμού» (Στασινοπούλου, 2007).

Ως κοινωνική οικονομία ορίζεται η «οικονομική δραστηριότητα που δεν ανήκει στον ιδιωτικό ή τον δημόσιο τομέα.....σήμερα, στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας προστίθενται οι οικονομικές δραστηριότητες των μη-κυβερνητικών, μη-κερδοσκοπικών οργανισμών, που αναλαμβάνουν να υπηρετήσουν την κοινωνική συνοχή, την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, την εργασιακή ένταξη, την επαγγελματική αποκατάσταση ατόμων ειδικών αναγκών, όπως επίσης και μη-κερδοσκοπικών οργανισμών, που δραστηριοποιούνται στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης» (Σκλαβούνου όπως αναφέρεται στο Ξένος, 2010).

Ο Anthony Giddens υπογραμμίζει: « Η κυβέρνηση μπορεί να ενεργεί σε συνεργασία με φορείς της κοινωνίας των πολιτών, ώστε από κοινού να προάγουν την ανανέωση και την ανάπτυξη της κοινότητας. Την οικονομική βάση αυτής ακριβώς της συνεργασίας αποκαλώ νέα μεικτή οικονομία. Η οικονομία αυτή μπορεί να είναι αποτελεσματική μόνο αν εκσυγχρονιστούν σε βάθος οι ήδη υπάρχοντες θεσμοί πρόνοιας» (Giddens όπως αναφέρεται στην Κριατσιώτη).

Η εφημερίδα Le Monde δίνει τον εξής ορισμό: «Ανάμεσα στον εμπορευματοποιημένο κόσμο της οικονομίας και στις δημόσιες υπηρεσίες και επιχειρήσεις υπάρχει ένας ευρύτατος τομέας, ο οποίος είναι γνωστός με το όνομα κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: περιλαμβάνει χιλιάδες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (οργανώσεις, συνεταιρισμοί, ταμεία αλληλασφάλισης και ιδρύματα)» (όπως αναφέρεται στον Λιοση).

Γενεσιουργός αιτία της Κοινωνικής Οικονομίας υπήρξε μια σειρά γεγονότων όπως η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας, της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και η κρίση του Κράτους Πρόνοιας. Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας στοχεύουν ταυτόχρονα στη δημιουργία πόρων και τη κοινωνική ενότητα. «Οι πρώτες οργανώσεις κοινωνικής οικονομίας εμφανίστηκαν στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες με την μορφή συνεταιριστικών επιχειρήσεων, αλληλοβοηθητικών φορέων, μη κερδοσκοπικών ενώσεων και συλλογικών επιχειρήσεων, οι οποίες λειτουργούσαν με τη νομική μορφή του συνεταιρισμού ή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας» (Κοινωνία Πολιτών Τεύχος 11, 2005).

Πρόκειται για οικονομία που δημιουργεί κοινωνικό κεφάλαιο και αποβλέπει στην τοπική ανάπτυξη και την μεταρρύθμιση. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις στοχεύουν σε ένα πιο δημοκρατικό κράτος και καταβάλλουν προσπάθειες για να πείσουν την εκάστοτε κυβέρνηση να παρέμβει πιο δυναμικά στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες τους.

Οι οργανισμοί της κοινωνικής οικονομίας δρουν με γνώμονα ότι ο άνθρωπος προηγείται του κεφαλαίου και ότι αποστολή τους είναι με την συνεισφορά του κράτους να βελτιώσουν τη ποιότητα ζωής, να αποτρέψουν κοινωνικές ανισότητες, να ενδυναμώσουν το κοινωνικό κεφάλαιο, να συμβάλλουν αποφασιστικά στην τοπική ανάπτυξη και την πρόοδο των δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών καθώς επιμένουν στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη και τεχνολογική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης με την ενσωμάτωση ομάδων αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας (χωρίς υψηλό

μορφωτικό επίπεδο), την παροχή κοινωφελών υπηρεσιών (βοήθεια ηλικιωμένων ατόμων και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, αναδόμηση πόλεων(Εδιμβούργο), την προστασία του περιβάλλοντος κλπ.

Η κοινωνική οικονομία εκδηλώνεται μέσα από κοινωνικές επιχειρήσεις όπως:

1. Συνεταιρισμούς
2. Οργανισμούς οι οποίοι παράγουν αγαθά και προσφέρουν υπηρεσίες στον πολιτιστικό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό τομέα
3. Κοινωνικές υπηρεσίες υγείας, πρόνοιας, ασφάλισης κλπ.

Οι κυβερνητικές πολιτικές θεωρούν πολύ σημαντική την κοινωνική οικονομία. Βασικός στόχος τους είναι η παροχή υπηρεσιών στα μέλη τους ή στην κοινότητα και η αυτόνομη διαχείριση των κοινωνικών επιχειρήσεων με δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι αλληλένδετη με το διαθέσιμο κοινωνικό κεφάλαιο δηλαδή με την οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, τον εθελοντισμό, τους "θεσμούς αλληλεγγύης" και τα κοινωνικά δίκτυα.

Η κοινωνική οικονομία και η κοινωνική επιχειρηματικότητα (π.χ. πολιτιστική) δεν επιδιώκουν το κέρδος, δεν εργάζονται σύμφωνα με τους κανόνες της αγοράς αλλά ενδιαφέρονται για την αναβάθμιση της κοινωνίας με βάση τις ανθρωπιστικές αξίες, το σεβασμό και τη συνέχεια της παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, την εθελοντική δράση, την προστασία του περιβάλλοντος και τα κοινωνικά δικαιώματα. Η παρουσία ενός ισχυρού μη κερδοσκοπικού τομέα είναι δείκτης υγιούς οικονομίας σε τοπικές και εθνικές μετρήσεις.

Η Λευκή και Πράσινη Βίβλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάνουν σαφείς αναφορές στην «οικονομία της αλληλεγγύης». Σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Λουξεμβούργου για την Απασχόληση, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν από τους τέσσερις βασικούς παράγοντες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση. Οι αποφάσεις είναι κατηγορηματικές σχετικά με το γεγονός ότι θεωρείται αναγκαίο να αναλάβουν τα κράτη μέλη συγκεκριμένη δράση για την προώθηση της απασχόλησης στον τομέα της τοπικής κοινωνικής οικονομίας. Οι νέοι κανονισμοί των Διαρθρωτικών Ταμείων και ιδιαίτερα του νέου Προγράμματος Πλαισίου για την Έρευνα συγκαταλέγει τον τομέα της κοινωνικής οικονομίας ως στρατηγικό στόχο για την απασχόληση.

Στον Ο.Ο.Σ.Α. και την Ευρωπαϊκή Ένωση ο τρίτος τομέας εκπροσωπείται από συνεταιρισμούς, εταιρίες αλληλοβοήθειας, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες, ενώσεις, σωματεία, ιδρύματα τα οποία αποτελούν σημαντική παράμετρο στη βιώσιμη ευρωπαϊκή ανάπτυξη και το ευρωπαϊκό κοινωνικό κεφάλαιο.

Η κοινωνική οικονομία αντιπροσωπεύει το 8% των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Απασχολούνται περίπου εννέα εκατομμύρια εργαζόμενοι και καλύπτει το 7,9% της μισθωτής απασχόλησης. Η Ολλανδία είναι η χώρα με το μεγαλύτερο Τρίτο τομέα στην

Ευρώπη ενώ ακολουθούν η Ιρλανδία (8,8 %), η Γερμανία (3,7%), η Βρετανία (3,5%) κλπ. Η Ιταλία, και συγκεκριμένα ο ιταλικός Βορράς, είναι η χώρα με την μεγαλύτερη παράδοση κοινωνικών επιχειρήσεων καθώς υπήρξε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που στις αρχές της δεκαετίας του 1990 θέσπισε νομοσχέδιο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Η Ευρώπη με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας επιδιώκει δημοκρατική λειτουργία, συνεργασία ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα καθώς και ανάπτυξη οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των κοινωνικών οργανώσεων. Τέλος, ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης ενθαρρύνει την κοινωνική οικονομία, τον εθελοντισμό, τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις και την βιώσιμη ανάπτυξη.

Στην Ελλάδα η πολιτική για πολλά χρόνια, σύμφωνα με το περιοδικό 'Κοινωνία Πολιτών' ήταν «προέκταση της οικογενειακής δραστηριότητας και της φατριάς, δηλαδή ένας τρόπος βιοπορισμού μέσω του κρατικού ταμείου. Η Βασιλική Γεωργιάδη εισάγει σχετικά τον όρο 'φискаλισμός' (Fiskalismus). Πιστεύει «ότι οι παραδοσιακές ηγετικές ομάδες μετέτρεψαν το κράτος σε πεδίο άσκησης οικογενειακής πολιτικής και μέσο οικονομικής αναπαραγωγής. Ενδιαφέρονταν για τις προσόδους (ράντες) που μπορούσε να αποφέρει η άσκηση εξουσίας στο νέο πλαίσιο. Το αποτέλεσμα ήταν η διόγκωση του κράτους και η υστέρηση της ιδιωτικής οικονομίας- ο κρατικός γιγαντισμός' »(Κοινωνία Πολιτών Τεύχος 11, 2005).

Στο ίδιο άρθρο ο Κ. Τσουκαλάς «συγκρίνοντας τη χώρα με εμπεδωμένες φιλελεύθερες δημοκρατίες με οικονομία της αγοράς, επιρρίπτει στους Έλληνες μειωμένη 'συλλογική συνείδηση', προβληματική στάση έναντι του νόμου και νοοτροπία «τζαμπατζήδων» (free riders). Ουσιαστικά υποστηρίζει ότι στην Ελλάδα ο φιλελευθερισμός παρεξηγήθηκε. Η Ελλάδα, γράφει, ουδέποτε έγινε καθ' ολοκληρίαν σύγχρονη χώρα. Εισήγαγε μεν καπιταλισμό στην οικονομία, αλλά χωρίς τις κανονιστικές δεσμεύσεις και συμπεριφορές που τον χαρακτήριζαν. Το αποτέλεσμα είναι να συναντούν ισχυρή αντίσταση μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες για τον εκσυγχρονισμό της χώρας, το κράτος να λειτουργεί «ως ένας επιλεκτικός, αλλά και εξαιρετικά σημαντικός μηχανισμός για μεταβίβαση προσόδων σε σημαντικά τμήματα του πληθυσμού» (Κοινωνία Πολιτών Τεύχος 11, 2005).

Ο βασικός πυλώνας της κοινωνικής συνοχής και προστασίας στην χώρα μας είναι η οικογένεια, η οποία συνεχίζει να παίζει θεμελιώδη ρόλο. Ο τρίτος τομέας στην Ελλάδα δεν συνιστά ξεχωριστή κατηγορία αλλά εκλαμβάνεται συχνά ως έκφραση φιλανθρωπίας χωρίς διακριτό ρόλο.

Οι τύποι των κοινωνικών επιχειρήσεων που υπάρχουν στη χώρα μας είναι :

- οι αγροτικοί, αστικοί και αγροτικοί συνεταιρισμοί
- σύλλογοι πολιτών όπως οι πολιτιστικοί σύλλογοι
- κοινωνικές επιχειρήσεις όπως τα ασφαλιστικά ταμεία
- τα συνδικαλιστικά σωματεία
- τοπικά σύμφωνα απασχόλησης

- περιβαλλοντικές – οικολογικές οργανώσεις
- εθελοντικές οργανώσεις.

Τα βασικότερα προβλήματα για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα είναι :

1. Δεν υφίσταται νομοθετικό πλαίσιο για τον τρίτο τομέα και τις κοινωνικές επιχειρήσεις, εκτός των συνεταιρισμών
2. Πολλές κοινωνικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης
3. Οι άνθρωποι που επιθυμούν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας έρχονται αντιμέτωποι με αρνητικές συνθήκες
4. Η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της δεν ενδιαφέρεται, λόγω νοοτροπίας, για την κοινωνική οικονομία

Το ελληνικό κράτος πρέπει να αναλάβει τις υποχρεώσεις του και να συνεργαστεί με τους οργανισμούς της κοινωνίας των πολιτών και της κοινωνικής οικονομίας για να επιλύσει τα κοινωνικά προβλήματα. Η κατάλληλη παιδεία των πολιτών σχετικά με τα οφέλη της κοινωνικής οικονομίας έχει τη δυνατότητα να ισχυροποιήσει την δημοκρατία, να δημιουργήσει ενεργούς πολίτες και να επιτύχει την ουσιαστική συμμετοχή τους στον έλεγχο της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας με στόχο την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας.

2.5. Δραστηριότητες των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Η θεσμική έκφραση της κοινωνίας των πολιτών υλοποιείται μέσα από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η συνέργεια ανάμεσα στους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τη δημόσια σφαίρα, την κρατική μέριμνα και τους ιδιώτες οδηγούν στην οικονομική πρόοδο και την κοινωνική ανανέωση. Παραδείγματα σχημάτων της κοινωνίας των πολιτών είναι οι ακόλουθοι μη κυβερνητικοί οργανισμοί εθνικής αλλά και διεθνούς εμβέλειας:

- Η Unesco αγωνίζεται για την εξασφάλιση του σεβασμού των κοινών αξιών και των ιδεωδών όλων των πολιτισμών την προστασία των δικαιωμάτων των ανθρώπων και την καταπολέμηση της φτώχειας μέσα από ένα παγκόσμιο διάλογο
- Τα Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης αποτελεί δείγμα αποφασιστικής συμβολής των μη κυβερνητικών πολιτιστικών οργανισμών στην ανανέωση του ελληνικού και διεθνούς χώρου, μέσω της διάδοσης της τέχνης και του πολιτισμού.
- Η Actionaidhellas είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση που μέσω του θεσμού του ανάδοχου γονέα φροντίζει για την επιβίωση των μικρών παιδιών του τρίτου κόσμου και δανειοδοτεί τις φτωχές οικογένειες για να ενισχύσουν την τοπική οικονομία

- Ο σύλλογος «ΤΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ» είναι εθελοντικός, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Έχει στόχο του την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων των παιδιών

Αρχής γενομένης από τον de Toqueville σύγχρονοι μελετητές όπως οι Putnam, Barber, Almond, Verba και πολλοί άλλοι υποστηρίζουν πως οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί ως έκφραση της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν παράμετρο της πολιτικής θεωρίας της δημοκρατίας εφόσον ακόμη και οι καθαρά εθελοντικοί, μη κυβερνητικοί οργανισμοί χωρίς κανένα γνώρισμα πολιτικής χροιάς δημιουργούν, όπως έχει γίνει φανερό, κοινωνικό κεφάλαιο.

Οι πολίτες που συμμετέχουν σ' αυτούς διαθέτουν καλύτερο πολιτικό κριτήριο, υψηλότερο κώδικα αξιών και κοινωνικές αρετές. Υπάρχει, βέβαια, αντίλογος από κάποιους ερευνητές, οι οποίοι αντιτείνουν απόψεις όπως ότι αρκετοί μη κυβερνητικοί οργανισμοί έχουν αποκτήσει μεγάλη πολιτική δύναμη άνευ δημοκρατικών διαδικασιών εκλογής και πως η πολιτική διάσταση τους πιθανόν να εκκολάπτει εθνικιστικές τάσεις ή περιπτώσεις κυβερνητικών οργανισμών, οι οποίοι εξυπηρετούν κρατικά συμφέροντα όπως βλέπουμε σε δικτατορικά καθεστώτα. Οι πολίτες μέσω των μη κυβερνητικών οργανισμών συμμετέχουν στις αλλαγές που συντελούνται στην κοινωνία. Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί ενεργοποιούν τη γνώση και τις κοινωνικές σχέσεις αλληλεγγύης, στοιχεία που σταθεροποιούν το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό σύστημα.

Σύμφωνα με την άποψη του Α. Θεοδωράκη «Τα δίκτυα των μεγάλων μη κυβερνητικών οργανισμών σε διεθνή κλίμακα, όσο και οι πρωτοβουλίες τους σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, έχουν επιπτώσεις που υπερβαίνουν τα όρια του κράτους και συμβάλλουν, έτσι, στη δημιουργία ευρύτερων κινημάτων, τονώνουν την διεθνή κοινή γνώμη και αφυπνίζουν την «παγκόσμια συνείδηση»(Κοινωνία Πολιτών Τεύχος 6, 2001)

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί προσφέρουν εναλλακτικές πολιτικές και ευκαιρίες για να συμμετέχουν στην κοινωνική και οικονομική ζωή ακόμη και εκείνες οι ομάδες πολιτών που δεν έχουν συχνά την ευκαιρία αντιπροσώπευσης στα κοινά αλλά εάν είναι συνδεδεμένοι σε συλλόγους μπορούν να διεκδικήσουν επαγγελματική βοήθεια για να βρουν οργανωμένες λύσεις και προτάσεις.

Στα πλαίσια των μη κυβερνητικών οργανισμών μπορούν να εκφραστούν ειρηνικά μειονότητες διαφόρων τύπων κοινωνικών, εθνικών (στις πόλεις Αθήνα και Θεσσαλονίκη ομάδες μεταναστών διοργανώνουν εκδηλώσεις κοινωνικές και πολιτιστικές με τη βοήθεια μη κυβερνητικών οργανισμών), θρησκευτικών (όπως στο Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και παράδοσης Ξάνθης δραστηριοποιείται η μουσουλμανική μειονότητα που ζει στο νομό Ξάνθης αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Θράκης και έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά στην κοινωνική, εκπαιδευτική και πολιτιστική ζωή του τόπου).

Είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε ότι δεν πρέπει να αγνοούμε τις ανάγκες των μειονοτήτων επειδή αυτές μπορεί να δημιουργήσουν κοινωνικές αναταραχές μέχρι και πολύ σοβαρά προβλήματα σαν τη τρομοκρατία. Εξάλλου, η αντιπροσώπευση όλων των απόψεων όλων των κοινωνικών ομάδων αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της δημοκρατικής, πλουραλιστικής, ευρωπαϊκής κοινωνίας.

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί με τη δράση τους συνέβαλαν στις, μεν, βιομηχανικές κοινωνίες, στην καλύτερη κατανόηση, τη συνειδητοποίηση του πολίτη και την ενεργότερη συμμετοχή του στα κοινά στις, δε, αναπτυσσόμενες χώρες στη δημιουργία συνθηκών για την πρόοδο σε όλα τα επίπεδα παράλληλα με τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έτσι ενισχύεται περισσότερο ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανάπτυξης, πράγμα απαραίτητο για την καταπολέμηση της φτώχειας που μαστίζει το ήμισυ του πληθυσμού του πλανήτη και επιτυγχάνεται, χάρη στην ευελιξία των μη κυβερνητικών οργανισμών, το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Αυτό σημαίνει, και στις δύο περιπτώσεις διαφάνεια, σωστή και αποτελεσματική διαχείριση των πόρων και συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες για την επίτευξη ενός διαχειριστικού μοντέλου που αποσκοπεί στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί ως μέθοδο τη συγχρηματοδότηση (κατά 50%) των ενεργειών και δράσεων των μη κυβερνητικών οργανισμών με τον προϋπολογισμό να ανέρχεται στα 200 εκατ. Ευρώ. Υποστηρίζει το νέο μοντέλο διακυβέρνησης, αυτό της συμμετοχικής δημοκρατίας, οπότε η κοινωνία των πολιτών, αντιπρόσωποι της οποίας είναι οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί οφείλει να λάβει μέρος και να καταθέσει τις προτάσεις της σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης.

Με βάση το άρθρο 71 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών «το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει να συμβουλευέται μη-κυβερνητικούς οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα της αρμοδιότητάς του». Όλοι οι παράγοντες που συμμετέχουν στην αναπτυξιακή προσπάθεια, δηλαδή το κράτος, οι επιχειρήσεις, οι κοινωνικοί φορείς, τα συνδικάτα, οι τοπικές οργανώσεις, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί πρέπει να εργάζονται με αφετηρία ένα συνολικό μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και μια στοχευμένη στρατηγική προς την διεύρυνση της δημόσιας σφαίρας και την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Στον ελληνικό χώρο ορόσημο αποτελεί η ένταξη της Ελλάδας στην Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας DAC το 1999. Έχουν καταγραφεί πάνω από 30.000 μη κυβερνητικές οργανώσεις όμως οι εν ενεργεία είναι γύρω στις 180. (Οι περισσότερες οργανώσεις έχουν καταγραφεί στην Αθήνα και αντικειμενά τους είναι κυρίως η ανθρωπιστική βοήθεια και η προστασία του περιβάλλοντος (Αφουξενιδης & Συρακούλης, 2008)

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί και οι ενώσεις πολιτών προσπαθούν να επιλύσουν σημαντικά προβλήματα π.χ. περιβαλλοντικά (Στην περίπτωση του Ασωπού στην Ελλάδα, επειδή οι κάτοικοι της περιοχής δεν μπορούσαν να λύσουν το πρόβλημά τους μόνοι τους ήθελαν να τραβήξουν τη προσοχή της κοινής γνώμης και να το μοιραστούν, γι' αυτό επιστρατεύτηκε ακόμη και η Έριν Μπρόκοβιτς για να φέρει στη δημοσιότητα το θέμα), κοινωνικά (περιπτώσεις που καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως η αυθαίρετη αστυνομική βία στη περίπτωση του κύπριου φοιτητή) κ.α.

Οι οργανισμοί παίζουν πλέον σημαντικό ρόλο στο διεθνές σκηνικό καθώς δικτυώνονται μεταξύ τους και αυτό βοηθάει σε κάποιες περιπτώσεις στο να καταρριφτούν ρατσιστικά επιχειρήματα και να σταματήσουν να υπάρχουν προκαταλήψεις και ιστορικά βάρη μεταξύ κρατών (όπως οι πολλές πρωτοβουλίες συνδέσμων πολιτών και από τις δύο χώρες για την

οργάνωση πολιτιστικών, κοινωνικών και πολιτικών εκδηλώσεων ανάμεσα στη Ελλάδα και την Τουρκία λ.χ. οι ταινίες Πολιτική Κουζίνα ή συναυλίες τούρκων και ελλήνων καλλιτεχνών.

Η δικτύωση μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανισμών αντιμετωπίζεται από πολλούς ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, εμπειριών, στρατηγικών, την ανάπτυξη συνεργασιών και την από κοινού υλοποίηση προγραμμάτων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρρύνει την δημιουργία δικτύων μη κυβερνητικών οργανώσεων επειδή έχει την πεποίθηση ότι επιτυγχάνεται με τον τρόπο αυτό η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας. Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε με τη συνεργασία ομάδας μη κυβερνητικών οργανώσεων και Ιδρυμάτων κοινή ιστοσελίδα «για να δώσει τη δυνατότητα σε κάθε μη κυβερνητικό οργανισμό που το επιθυμεί, να αναζητεί και να εντοπίζει άλλη ή άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις με όμοιες ή παραπλήσιες επιδιώξεις, με σκοπό τη συνεργασία κάθε μορφής, ευκαιριακής ή διαρκείας»(ngo.gr, 2010).

Τα στοιχεία που καθιστούν «επιτυχημένα» μια συνεργασία μεταξύ μη κυβερνητικών ορφανισμών είναι:

1. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη και υποστήριξη, οι κοινές αποφάσεις και η ανταλλαγή πληροφοριών
2. οι συγκεκριμένοι στόχοι, η σωστή διανομή κόστους και οφέλους, οι μηχανισμοί μέτρησης και ελέγχου της απόδοσης, η περιγραφή των ευθυνών και των διαδικασιών
3. η διαφάνεια σε όλους τους τομείς, η αναγνώριση των άλλων μη κυβερνητικών οργανισμών και η δέσμευση για κοινή δράση

Η ίδρυση του site 'Δίκτυα ΜΚΟ' δημιουργεί τις προϋποθέσεις για πολύ εποικοδομητικές συνεργασίες καθώς βοηθάει όλα τα μέλη του να αντλούν πληροφορίες, τεχνογνωσία και στήριξη χωρίς να αλλοιωθεί ο τωρινός χαρακτήρας τους. Αναφέρεται ότι σκοπός του δικτύου είναι η «διάχυση χρηστικής πληροφόρησης μεταξύ των δικτύων και της οριζόντιας επικοινωνίας των ΜΚΟ με σκοπό την ανάπτυξη της κοινωνικής, πράσινης και πολιτιστικής επιχειρηματικότητας».

Το διαδίκτυο είναι ένας χώρος με απεριόριστες δυνατότητες όπου οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, ο εθελοντισμός και οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να αναπτύξουν και να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους. Σήμερα ο πιο συνηθισμένος τρόπος επικοινωνίας μέσω διαδικτύου είναι οι εικονικές αίθουσες συζητήσεων και η ηλεκτρονική αλληλογραφία. Έχουν ιδρυθεί διαδικτυακές εγκυκλοπαίδειες, κοινωνικά δίκτυα, εικονικές κοινότητες όπως τα face book, twitter, διάφορα blogs μέσα από τα οποία ανταλλάσσονται γνώσεις και εμπειρίες.

Μέσα από το διαδίκτυο διαχέονται χρήσιμες πληροφορίες μεταξύ των κοινωνικών δικτύων αποβλέποντας στην άνοδο της κοινωνικής οικονομίας. Υπάρχουν ηλεκτρονικές εφημερίδες και ηλεκτρονικά περιοδικά που προάγουν τη διαδραστική επικοινωνία, εθελοντικές οργανώσεις οι οποίες δημοσιεύουν δωρεάν υλικό κ.λπ. Η ισχυροποίηση και εξάπλωση, όμως, της δικτύωσης μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανώσεων απαιτούν δίκτυα μη

κερδοσκοπικού χαρακτήρα μεγάλης εμβέλειας και υψηλής ποιότητας για ν' ανταποκριθούν στο σκοπό. Προωθείται, επίσης, από τους οργανισμούς το μοντέλο του ενεργού πολίτη του 21ου αιώνα, του ψηφιακού πολίτη ο οποίος χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, συμμετέχει στις διαδικτυακές κοινότητες (e-communities) και στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση (e-Democracy) και προετοιμάζεται να ξεδιπλώσει δημιουργικά τις ικανότητες του μέσα στο νέο ψηφιακό κράτος και τη νέα κοινωνία των πολιτών.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις λειτουργούν με βάση την οριζόντια εθελοντική συνεργασία των πολιτών χωρίς την επέμβαση του κράτους και της αγοράς, εισάγοντας νέα θεματολογία κοινωνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος. Στην εποχή μας ο εθελοντισμός είναι βασικός συντελεστής ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας και της απασχόλησης και αποτελεί όψη της κοινωνίας των πολιτών. Ο εθελοντισμός περιλαμβάνει το σύνολο των δράσεων και των θεσμικών δραστηριοτήτων φιλανθρωπίας και αλληλεγγύης χωρίς την επιδίωξη προσωπικού χρηματικού ή άλλου κέρδους με στόχο την παραγωγή αγαθών και κοινωνικού κεφαλαίου στον πολιτισμό, το περιβάλλον, την κοινωνική μέριμνα κ.α. Ανήκει, όπως και οι μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και καλύπτει κοινωνικές ανάγκες. Ο εθελοντής προσφέρει με κίνητρο τον αλtruισμό και τη γενναιοδωρία και δρα με δική του πρωτοβουλία.

Στα χρόνια που ακολούθησαν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η αποτελεσματικότητα του κράτους πρόνοιας τέθηκε σε αμφισβήτηση. Εμφανίστηκε το ρεύμα του προνοιακού πλουραλισμού σύμφωνα με το οποίο το κράτος δεν είναι ο μοναδικός φορέας παροχής βοήθειας αλλά έχουν προστεθεί ο ιδιωτικός τομέας και οι εθελοντικές οργανώσεις επειδή η κοινωνία έχει ανάγκη από συλλογικά δίκτυα αλληλεγγύης, συμπληρωματικά προς το κράτος. Ο εθελοντισμός καλύπτει ηθικές, ανθρωπιστικές, θρησκευτικές και άλλες ανθρώπινες ανάγκες, αναβαθμίζει το κοινωνικό σύνολο, συνδράμει στο ξεδίπλωμα της δημιουργικότητας των πολιτών και προωθεί τις θεμελιώδεις δημοκρατικές αξίες. Οι περισσότερες εθελοντικές οργανώσεις δραστηριοποιούνται στους τομείς της πρόνοιας, του πολιτισμού, της εκπαίδευσης, του περιβάλλοντος, των δικαιωμάτων του ανθρώπου κλπ.

Οι εθελοντικές οργανώσεις, υπολογίζονται γύρω στις 30.000 και δραστηριοποιούνται στη χώρα μας μετά τη Μεταπολίτευση, κυρίως από τη δεκαετία του '80 καθώς βελτιωνόταν το βιοτικό και οικονομικό επίπεδο των Ελλήνων. Άλλη αιτία για την αναβάθμιση των εθελοντικών οργανώσεων υπήρξε η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των ΜΜΕ. Το ελληνικό κράτος αναγνώρισε θεσμικά τα τελευταία χρόνια το εθελοντικό κίνημα επειδή κατανόησε ότι χρειαζόταν εθελοντές για να αντιμετωπίσει έκτακτες ανάγκες όπως οι Ολυμπιακοί του 2004 ή φυσικές καταστροφές. Η Ελλάδα λόγω της παγκοσμιοποίησης έπρεπε να ακολουθήσει τα κράτη της Δύσης όπου ο εθελοντισμός είναι στη πρώτη γραμμή. Επίσης, τη δεκαετία του '90 παρατηρείται αποκομματικοποίηση του κοινωνικού συνόλου, πράγμα που οδήγησε τους πολίτες στην ενασχόληση με τις υποθέσεις κοινής ωφέλειας.

Παρά τις διαπιστώσεις ότι οι ελληνικές αρχές εξαίρουν τους εθελοντές για τις δραστηριότητές τους, εκτιμάται η επιβεβαιωμένη εθελοντική εμπειρία στο βιογραφικό τους, υπάρχει το Youthpass από την EVS (2007), καταβάλλονται προσπάθειες για την οργάνωση σεμιναρίων κατάρτισης, τη δημιουργία βάσεων δεδομένων για τις εθελοντικές οργανώσεις και τη δικτύωση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ο εθελοντισμός στην Ελλάδα

δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί αρκετά, δεν έχει καθοριστεί με τη νομοθεσία και δεν έχει, επίσης, παγιωθεί στη ελληνική νοοτροπία πλην πολύ συγκεκριμένων ταμείων. Στους τομείς αυτούς πρέπει να τονιστεί ότι υπογραμμίζεται το πολύ ελπιδοφόρο για το μέλλον μήνυμα του αξιοσημείωτου ζήλου και της αφοσίωσης από τη μεριά των ελλήνων εθελοντών.

2.6. Μεθοδολογία και τεχνογνωσία των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις εφαρμόζουν τεχνικές διαχείρισης επιχειρήσεων για να επιβιώσουν, κινητήρια δύναμή τους, ωστόσο, είναι η κοινωνική υποστήριξη και συνεργασία. Πολύ βασικό στοιχείο στο θέμα των μη κυβερνητικών οργανώσεων αποτελεί το γεγονός ότι οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συνιστούν κύριους εργοδότες αφού απασχολούν σύμφωνα με τις στατιστικές χιλιάδες εργαζόμενους. Από αυτές, οι μη κυβερνητικοί πολιτιστικοί οργανισμοί έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν σημαντικά πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά αγαθά.

Οι μη κυβερνητικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί έχουν ως στόχο, εκτός από την δημιουργία κοινωνικών αγαθών, την αναζήτηση κέρδους για να επιζήσουν μέσα στο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Το πάγιο κεφάλαιο και το εργατικό δυναμικό αποτελούν κύρια συστατικά των μη κυβερνητικών οργανισμών. Οι μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, όπως κάθε επιχείρηση, δραστηριοποιούνται όπως όλες οι επιχειρήσεις με βάση την νομοθεσία και τους θεσμούς που διέπουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων, σε ένα ασταθές και πολύπλοκο περιβάλλον που επηρεάζεται από τους εξής παράγοντες:

- Τόπος δραστηριοποίησης
- Υποδομές του τόπου
- Τεχνολογικές εξελίξεις
- Θεσμικό περιβάλλον
- Οικονομικό περιβάλλον
- Επίπεδο ανταγωνισμού με άλλες παρόμοιες επιχειρήσεις

Η μέθοδος δράσης των μη κυβερνητικών οργανώσεων ακολουθεί τα εξής στάδια:

διατύπωση στόχων

- γνώσεις σχεδιασμού (Project Management) και προγραμματισμός δραστηριοτήτων με ολοκληρωμένο και διαφανή τρόπο
- υλοποίηση δραστηριοτήτων σε άμεση συνάρτηση με τη κοινωνία
- αξιολόγηση και έλεγχος
- εντοπισμός προβλημάτων- αναγκών
- ανάδραση και ανασχεδιασμός

- διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού
- φροντίδα για τη προβολή και οργάνωση εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης πάνω σε θέματα που αφορούν τα πεδία δραστηριοποίησης του οργανισμού
- μεθοδολογία προβολής και γραφείο τύπου για να προσδιορίσει το κοινό στο οποίο απευθύνεται
- επιλογή κατάλληλων επικοινωνιακών μέσων και επικοινωνιακής στρατηγικής με κατάρτιση λίστας MME
- ανάπτυξη στρατηγικής & τακτικών προσδιορισμού κοινού με τη προϋπόθεση να έχει πρώτα δημιουργήσει ο οργανισμός το κοινό του αλλά και να το συντηρήσει.
- Εξεύρεση πόρων και διαχείριση χρηματικών ροών
- τρόποι είσπραξης εισφορών από μέλη, υποστηρικτές και φίλους
- δικτύωση με άλλους ΜΚΟ
- δημιουργία δικτύου εθελοντών

Αναλυτικά, μια μη κυβερνητική οργάνωση είναι καλό να δημιουργήσει τη φυσιογνωμία της. Σε πρώτη φάση πρέπει να διατυπωθεί με σαφήνεια η αποστολή του οργανισμού, η οποία περιλαμβάνει τους αντικειμενικούς σκοπούς και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους, ανάλογα με το όραμα που έχει ο οργανισμός, δηλαδή την ιδανική κατάσταση λειτουργίας του.

Οι αντικειμενικοί σκοποί δείχνουν αυτό που επιδιώκει ο οργανισμός, το σημείο στο οποίο θέλει να φτάσει, ανάλογα με τις αξίες που τον διέπουν και την «προσωπικότητα» του.

Οι στρατηγικοί στόχοι αναφέρονται σε επιμέρους στόχους, οι οποίοι εντάσσονται στην αποστολή του οργανισμού και αφορούν στο κάθε τμήμα του.

Οι στρατηγικές τακτικές ή πολιτικές είναι το πλαίσιο των κανονισμών μέσα στο οποίο τοποθετούνται οι ενέργειες που γίνονται σχετικά με το παρόν και το μέλλον του οργανισμού.

Τα στρατηγικά προγράμματα επιλέγουν τον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται οι ενέργειες, συγκεντρώνουν τους απαραίτητους πόρους και μετρούν την απόδοση των επιλογών.

Οι στρατηγικές αποφάσεις σχετίζονται με όλο το σώμα του οργανισμού και την αποτελεσματικότητά του και λαμβάνονται συνεχώς σε σχέση με τις αλλαγές που προκύπτουν κάθε φορά στο περιβάλλον όπου αυτός κινείται.

Οι διαχειριστές, για να πραγματοποιήσουν τους στρατηγικούς στόχους του ιδρύματος στο οποίο δραστηριοποιούνται, πρέπει να προβαίνουν σε διαρκή επανεξέταση των στρατηγικών που έχουν επιλέξει και των αποτελεσμάτων τους. Άρα, το ζητούμενο εδώ δεν είναι οι προσχεδιασμένες κινήσεις, όπως συμβαίνει με την περίπτωση της

προκαθορισμένης στρατηγικής, όπου έχουμε ήδη διαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο θα κινηθούμε.

Η στρατηγική ταυτίζεται με την ίδια την ύπαρξη ενός πολιτιστικού ιδρύματος καθώς οι στρατηγικές αποφάσεις υλοποιούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους (στρατηγικοί στόχοι, τακτικές, προγράμματα, εξασφάλιση πόρων). Η διαμόρφωση της στρατηγικής περιλαμβάνει την μελέτη του περιβάλλοντος όπου δραστηριοποιείται, την προσαρμογή των προγραμμάτων της σ' αυτό, την εκμετάλλευση των ευκαιριών και την αντιμετώπιση των κινδύνων, εσωτερικών και εξωτερικών, την γόνιμη επικοινωνία με όλο το προσωπικό που απασχολείται στον οργανισμό και τον χειρισμό των οικονομικών θεμάτων σε όλη τους την έκταση. Ακριβώς επειδή το εξωτερικό περιβάλλον ενός οργανισμού διαρκώς μεταλλάσσεται, η στρατηγική πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευέλικτη για να προσαρμόζεται κάθε φορά στις αλλαγές.

Σύμφωνα με τις θεωρίες στρατηγικού σχεδιασμού, απαραίτητα είναι τέσσερα στάδια κατά τη διάρκεια των οποίων γίνεται διαρκής έλεγχος, ώστε αν χρειαστεί, να αναπροσαρμόσει ο οργανισμός τις τακτικές του.

Πρώτο στάδιο είναι οι αντικειμενικοί σκοποί που προσδιορίζουν το λόγο ύπαρξης του οργανισμού, καθορίζουν τον χώρο δραστηριοτήτων του και δημιουργούν κίνητρα στους ανθρώπους του να εργαστούν για την πραγματοποίησή τους. Οι αντικειμενικοί σκοποί θα πρέπει να συμβαδίζουν με την πραγματικότητα.

Το δεύτερο βήμα στρατηγικού σχεδιασμού είναι η αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης. Όπως προαναφέρθηκε το εξωτερικό περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιβίωση ενός ιδρύματος. Αφού λοιπόν ο οργανισμός καθορίσει τους αντικειμενικούς σκοπούς, πρέπει να αξιολογήσει το κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό, θεσμικό και τεχνολογικό πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να ανταποκριθεί στην πίεση εξωτερικών μεταβολών, να αξιοποιήσει ευκαιρίες, να εξουδετερώσει κινδύνους, να προβάλλει τα πλεονεκτήματά του και να καλύψει τα κενά από τις αδυναμίες του. Η ανάλυση SWOT στοχεύει ακριβώς στην αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης. Ο αγγλικός αυτός όρος αποτελείται από τις λέξεις strengths (πλεονεκτήματα), weaknesses (αδυναμίες), opportunities (ευκαιρίες), threats (κίνδυνοι). Περιλαμβάνει την μελέτη που αφορά στο εξωτερικό περιβάλλον, τον ανταγωνισμό με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς και την εξεύρεση πόρων.

Το τρίτο βήμα της διαδικασίας της στρατηγικής αποτελεί η κατάρτιση ενός καταλόγου με πιθανές στρατηγικές με βάση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα και τις ανάγκες του οργανισμού λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τον ανταγωνισμό με άλλα συναφή ιδρύματα. Αφού ολοκληρωθεί αυτή η ανάπτυξη, ο οργανισμός πρέπει να αξιολογήσει τις επιλογές του, να διαπιστώσει αν πήρε τις κατάλληλες αποφάσεις. Υπάρχουν κριτήρια αξιολόγησης των στρατηγικών αποφάσεων: η αποτελεσματικότητα, η οποία δηλώνει ότι η στρατηγική που επιλέξαμε μπορεί να εφαρμοστεί, η εξεύρεση χρηματοδότησης, η ποιότητα, η ανταγωνιστικότητα, η απασχόληση του κατάλληλου προσωπικού και η εφαρμογή των αρχών οι οποίες διέπουν τον οργανισμό. Όταν η στρατηγική είναι αποδεκτή, αποκαλύπτει ότι αντιπροσωπεύει τις ομάδες ανθρώπων που αποτελούν την οργάνωση και συμβαδίζει με τις προσδοκίες τους για τη λειτουργία της. Τέλος, έχοντας επιλέξει την κατάλληλη

στρατηγική για έναν οργανισμό, αναδεικνύουμε τα δυνατά σημεία του και διορθώνουμε τις ελλείψεις σύμφωνα, βέβαια, με τους αντικειμενικούς σκοπούς που θέσαμε ως βάση λειτουργίας του.

Το τέταρτο και τελευταίο βήμα στη διαδικασία της στρατηγικής είναι και το σπουδαιότερο. Αποβλέπει στη μέτρηση της απόδοσης των στρατηγικών επιλογών μας για κάθε τμήμα του οργανισμού αλλά και στον έλεγχο απόδοσης της συνολικής στρατηγικής σχεδίασης. Για να μετρήσουμε την αποτελεσματικότητα των επιλογών μας εφαρμόζουμε αρχές του κλάδου των επιχειρήσεων σε τομείς που αφορούν στην οικονομία, το ανθρώπινο δυναμικό, τις επισκέψεις του κοινού, τις αποφάσεις στρατηγικού σχεδιασμού. Χρησιμοποιούμε λ.χ. τον τρόπο αξιολόγησης benchmarking. Μετράμε συνεχώς την απόδοση όλων των τμημάτων του οργανισμού, τα αποτελέσματα των στρατηγικών επιλογών μας και έτσι, αντιλαμβανόμαστε έγκαιρα αν πρέπει να προβούμε σε διορθώσεις, κατανοούμε καλύτερα το εξωτερικό περιβάλλον ώστε να προσαρμόσουμε ανάλογα τις στρατηγικές επιλογές μας και αποκτούμε μια σαφή εικόνα των δυνατών σημείων και των προβλημάτων μας.

Βασικά ερωτήματα χρηματοοικονομικής φύσεως απασχολούν τις μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις. «Έχει η επιχείρηση τα απαραίτητα μετρητά για να καλύπτει τις καθημερινές ανάγκες και να εκπληρώνει τα σχέδιά της στο μέλλον; Υπάρχουν τα απαραίτητα μετρητά για την επένδυση των αποθεμάτων;». Απαράβατη προϋπόθεση για την βιωσιμότητα των μη κυβερνητικών οργανώσεων αποτελεί η σωστή οικονομική διαχείριση που εφαρμόζει τις εξής πρακτικές:

- Λογιστική και κατάρτιση προϋπολογισμού (εκτίμηση και αξιολόγηση των μελλοντικών αναγκών της μη κυβερνητικής οργάνωσης, βασικές κατηγορίες εξόδων των μη κυβερνητικών οργανώσεων, ανάγκες χώρου, παγίων και προσωπικού, λειτουργικά έξοδα όπως αναλώσιμα, κίνησης, αγορές πρώτων υλών, απρόοπτα, κλπ)
- εξεύρεση πόρων
- υιοθέτηση παραγωγικών μορφών οικονομικής δραστηριότητας των μη κυβερνητικών οργανισμών
- τακτοποίηση φορολογικών υποχρεώσεων
- εξασφάλιση εργασιακών σχέσεων και θέματα ασφάλισης στελεχών
- αναζήτηση χορηγών
- εμπορικές δραστηριότητες των ΜΚΟ (πωλήσεις προϊόντων, εκδόσεις, διαφήμιση)

Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί μπορούν να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας πλατφόρμας συνύπαρξης και συνεργασίας ανάμεσα στους κοινωνικούς φορείς και να 'υφάνουν' ένα γερό κοινωνικό ιστό με υλικά τα βασικά δικαιώματα του ανθρώπου, την αλληλεγγύη και τη κοινωνική συνοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

3.1. Φυσιογνωμία, οργανωτική δομή και άξονες δράσης του Ιδρύματος Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης

Ο πολιτισμός, σύμφωνα με την άποψη των ανθρωπιστικών σπουδών, ορίζεται ως η συνολική κληρονομιά μιας ομάδας ανθρώπων ή του ανθρώπινου συνόλου. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πρότυπο ανθρωπίνης γνώσης, πεποίθησης και συμπεριφοράς το οποίο στηρίζεται στη γλώσσα, τις ιδέες, τα έθιμα, τα ταμπού, τους κώδικες, τους θεσμούς, τις τεχνικές, τις λειτουργίες, τα έργα τέχνης κλπ. Βασική προϋπόθεση της συνέχειάς του είναι η ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει και να μεταβιβάζει αυτήν την γνώση στις επόμενες γενιές. Πρόκειται, όπως είναι φανερό, για βασικό κοινωνικό αγαθό.

Ο πολιτισμός αποτελείται από ένα ολόκληρο πλέγμα πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών μιας κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας. Δεν περιλαμβάνει μόνο τις τέχνες και τα γράμματα, αλλά και τους τρόπους ζωής, τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, συστήματα αξιών, παραδόσεις και πεποιθήσεις.

Ο τομέας του πολιτισμού ενός σύγχρονου κράτους είναι πρωταρχικής σημασίας επειδή εντάσσεται στα πλαίσια μιας εθνικής πολιτικής, σχετίζεται άμεσα με την αναπτυξιακή του διαδικασία και συνδέεται άρρηκτα με την ποιότητα ζωής των πολιτών του. Έχει τη δυνατότητα να ωφελήσει σημαντικά νευραλγικούς κλάδους όπως την κοινωνική απασχόληση, την οικονομία, τη διπλωματία ενός κράτους. Ο πολιτιστικός τομέας αναβαθμίστηκε σε παγκόσμια κλίμακα τις τελευταίες δεκαετίες, οπότε και εγκαινιάστηκαν στρατηγικές επιχειρήσεων στην διοίκηση των πολιτιστικών οργανισμών. Ο πολιτισμός ως κοινό και συλλογικό αγαθό αποτελεί προνομιακό χώρο ανάδειξης νέων μορφών συμμετοχικής-συνεργατικής διακυβέρνησης και εναλλακτικών μορφών συμμετοχικής οικονομίας (μη κερδοσκοπικής ή αλληλέγγυας).

Σύμφωνα με την Στρατηγική της Λισσαβόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Νοέμβριο του 2006 ο πολιτισμός αναδεικνύεται σε έναν ραγδαία αναπτυσσόμενο παράγοντα, ο οποίος :

- δημιουργεί θέσεις εργασίας
- συμβάλλει στην ανάπτυξη άλλων τομέων της οικονομίας και του ευρωπαϊκού ΑΕΠ

Στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία ο ελληνικός πολιτισμός που διέπεται από ανθρωπιστικές αξίες μπορεί να συμβάλλει στην αποκατάσταση της ισορροπίας που έχει χαθεί από προβλήματα όπως η φτώχεια, η ανεργία, η διάλυση της κοινωνικής συνοχής, η μετανάστευση, το περιβαλλοντικό ζήτημα, οι ασθένειες κλπ. Μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό τοπίο το ζητούμενο είναι η διατήρηση της εθνικής μας συνείδησης αλλά και η συμμετοχή μας στη διαμόρφωση της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Η Θράκη αποτελεί μια ιδιαίτερη περιοχή της ελληνικής περιφέρειας που κατοικείται από τους νεολιθικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Πρόκειται για έναν τόπο με μεγάλη γεωπολιτική σημασία για την Ελλάδα όπου από τον καιρό της βυζαντινής αυτοκρατορίας μέχρι σήμερα κατοικούν πληθυσμοί διαφορετικής εθνικής προέλευσης. Παράλληλα με τους Έλληνες χριστιανούς και τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς έχουμε και μεταφορές άλλων εθνοτήτων τον καιρό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όπως Πομάκους, Τσιγγάνους, Αρμένιους και Εβραίους. Οι Εβραίοι και οι Τσιγγάνοι βρίσκονται κυρίως στην Κομοτηνή (Κιουμουλτζίνα). Παράλληλα έχουμε και μεταναστεύσεις ελληνικών φύλων προς τη Θράκη όπως Ηπειρώτες, Θεσσαλούς και Πελοποννήσιους. Οι ελληνικοί αυτοί πληθυσμοί απορροφήθηκαν από τον ντόπιο ελληνικό πληθυσμό, με αποτέλεσμα να θεωρούνται σήμερα Θρακιώτες.

Η εκπαιδευτική παράδοση της Θράκης είναι πολύ μεγάλη. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας συνέχισαν να λειτουργούν σχολεία που προσέφεραν κατώτερη και μέση εκπαίδευση ενώ πολλές σχολές διαθέτουν υψηλό επίπεδο σπουδών και σημαντικούς λόγιους και δασκάλους.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης αποτελεί πολιτιστικό μη κυβερνητικό οργανισμό της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπρόσωπο της κοινωνίας των πολιτών, που εφαρμόζει της αρχές της κοινωνικής οικονομίας ως προς το κυρίαρχο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης και συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιοχής της Θράκης στα πλαίσια της συμμετοχικής δημοκρατίας και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Όπως όλες οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί τρίτης γενιάς το Ίδρυμα δεν είναι οργανωμένο κάθετα και ιεραρχικά αλλά οριζόντια, συνδυάζει τη βιώσιμη ανάπτυξη με την τοπική δράση, τις νέες τεχνολογίες και την δικτύωση με άλλους οργανισμούς για να αντιμετωπίσει καλύτερα τα προβλήματα που συναντούν οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί σε περιφερειακό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο .

Διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά ενός μη κερδοσκοπικού οργανισμού ο οποίος χρησιμοποιεί τα εργαλεία του management επιχειρήσεων αλλά δεν διανείμει τα κέρδη στα μέλη και τη διεύθυνση. Είναι αποτέλεσμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας, λειτουργεί με βάση θεσμικό καταστατικό όπου διατυπώνονται με σαφήνεια η αποστολή, οι στόχοι, το εύρος των δραστηριοτήτων, πληρώνει προσωπικό, κάνει ετήσιο απολογισμό και είναι υπόλογο στα μέλη και τους χορηγούς. Πρόκειται για φορέα, ο οποίος υφίσταται ανεξάρτητα από την κυβέρνηση ή άλλες κρατικές υπηρεσίες, κόμματα ή εμπορικές ενώσεις. Ο σκοπός του είναι να δραστηριοποιείται στη δημόσια σφαίρα σχετικά με θέματα και ζητήματα που αφορούν τη συλλογική ωφέλεια χωρίς φυσικά να εξυπηρετεί τα ιδιωτικά συμφέροντα των μελών του.

Τηρεί δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προωθεί την ανάπτυξη με προτεραιότητα την απασχόληση και τις ανάγκες των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας. Τα κέρδη που προκύπτουν από την οικονομική δραστηριότητά του αξιοποιούνται για τη βελτίωση του έργου του και δεν αποτελούν το βασικό κίνητρο. Αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στο ανθρώπινο δυναμικό και τη σταθερότητα των θέσεων εργασίας. Το Ίδρυμα είναι μια κοινωνική επιχείρηση που καλύπτει ανάγκες που δεν καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές.

Όπως έχει ειπωθεί η συμμετοχική δημοκρατία μέσω της λήψης αποφάσεων είναι προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ίδρυμα ως φορέας της κοινωνικής οικονομίας συμβάλλει στην ενδυνάμωση της συμμετοχικής δημοκρατίας, συνδράμει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης πολιτικής στην κοινωνία των πολιτών της Ξάνθης και της περιοχής της Θράκης. Δραστηριοποιείται σε μία περιφέρεια όπου υπάρχει μειονοτικός πληθυσμός. Έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του πληθυσμού, τόσο των χριστιανών όσο και των μουσουλμάνων σύμφωνα με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης που αφορούν το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των μειονοτήτων και την εγγύηση της δημοκρατίας.

Στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης διαβάζουμε πληροφορίες για το ιστορικό του Ιδρύματος:

«Το 1998 με πρωτοβουλία της κυρίας Βιργινίας Τσουδερού και άλλων φίλων της Θράκης αποφασίστηκε η δημιουργία μιας πρότυπης μονάδας, όπου, τέχνη, πολιτισμός και γνώση θα αποτελούσαν ένα μοναδικό τρίπτυχο για πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης, ένα μη κυβερνητικό και μη κερδοσκοπικό Ίδρυμα είναι η μετουσίωση αυτής της προσπάθειας.»

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης με έδρα του τη Ξάνθη κατόρθωσε να επιβληθεί στο χώρο της Θράκης «ως ένα φωτεινό παράδειγμα Περιφερειακού Πολιτιστικού Φορέα». Έχει να παρουσιάσει εξαιρετικές δραστηριότητες τόσο στην πόλη της Ξάνθης όσο και στον ευρύτερο χώρο της Θράκης, για το λόγο αυτό, άλλωστε, έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών της περιοχής. Το εύρος, ο αριθμός των εκδηλώσεων και η μεγάλη συμμετοχή των πολιτών εντυπωσιάζουν.

Το Ίδρυμα στεγάζεται σε τριώροφη καπναποθήκη, αναπαλαιωμένη από το ίδιο. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις του επεκτείνονται σε τμήμα καπναποθήκης επί της οδού Καπνεργατών 9, δωρεά του Δήμου Ξάνθης, σε δεύτερη καπναποθήκη στην συμβολή των οδών Οδ. Ανδρούτσου, Δώδεκα Αποστόλων και Αβδήρων που παραχώρησε το υπουργείο Πολιτισμού και στην Κομοτηνή σε κτίριο που παραχώρησε ο Δήμος Κομοτηνής. Πρόκειται για τέσσερα κτίρια, σπάνια δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ου αιώνα. Το Ίδρυμα διαπραγματεύεται την επέκταση δράσεων και συνεργασιών στην Καβάλα και Αλεξανδρούπολη.

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

Διοικητικό Συμβούλιο

- Πρόεδρος: Βιργινία Τσουδερού,
- Αντιπρόεδρος: Χρήστος Ακκάς,
- Γεν. Γραμματέας: Άγγελος Συρίγος,

- Ταμίας: Έφη Καλλιγά,
- Μέλη: Ευάγγελος Κυριακίδης, Αικατερίνη Κυριακοπούλου, Παναγιώτης Σωτηρόπουλος.

Διευθύντρια γραφείου Αθηνών : Μαργαρίτα Χαρίση

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΡΑΚΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ & ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Διοικητικό Συμβούλιο

- Πρόεδρος: Βιργινία Τσουδερού
- Αντιπρόεδρος: Έφη Καλλιγά
- Μέλη: Απόστολος Δοξιάδης, Ελένη Ευφραιμίδου, Μουζαφέρ Καπζά, Αντώνης Λιάπης, Βασίλειος Μακρής, Ιωάννης Μητράκας, Χαράλαμπος Ξυλάς, Άγγελος Συρίγος, Αλίκη Τσουκαλά - Τζήλου

Διευθύντρια γραφείου Αθηνών: Μαργαρίτα Χαρίση

Σύλλογος Φίλων του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης & Παράδοσης Ξάνθης

- Πρόεδρος: Ελένη Δημητριάδη -Ευφραιμίδου

Σύλλογος Φίλων του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης & Παράδοσης Κομοτηνής

- Πρόεδρος: Πέρσα Μαμούκαρη

Υπεύθυνοι Τομέων

- Εκπαιδευτικά προγράμματα: Παναγιώτης Σωτηρόπουλος
- Πολιτισμός & Συντήρηση: Μιχάλης Δουλγερίδης
- Κτιριακών εγκαταστάσεων: Έφη Καλλιγά
- Εκδόσεων: Ελένη Ευφραιμίδου

Διεύθυνση

- Ειδικός Σύμβουλος: Παναγιώτης Σωτηρόπουλος
- Διεύθυνση Πολιτισμού: Σοφιανός Ουτατζής
- Διεύθυνση Εκπαίδευσης: Σοφιανός Ουτατζής

- Διεύθυνση Συντήρησης: Μιχάλης Δουλγερίδης (Σύμβουλος)
- Διεύθυνση Επικοινωνίας, Δημοσίων Σχέσεων & Μ.Μ.Ε.: Αντώνης Βαρβατσούλιας
- Διεύθυνση Διοίκησης & Οικονομικών: Κυριάκος Αγακίδης

Γραφείο Διεκπεραίωσης: Πασχάλης Μαστράφης

Οι άξονες δράσεων του Ιδρύματος παρουσιάζονται στην επίσημη ιστοσελίδα του:

- Ανάδειξη και προβολή της παραδοσιακής και σύγχρονης δημιουργίας
- Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων υψηλού επιπέδου
- Δημιουργία θέσεων επαγγελματικής ενασχόλησης σε τομείς πολιτισμού
- Λειτουργία Εργαστηρίου Συντήρησης Έργων Τέχνης

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως πολιτισμική μονάδα στοχεύει στην διατήρηση, διαφύλαξη και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ειδικότερα, στόχοι του Ιδρύματος είναι :

- 1) η μελέτη και η παρουσίαση του πολιτισμού της περιοχής της Θράκης
- 2) η παρουσίαση των συμπερασμάτων των ερευνών μέσα από εκθέσεις, διαλέξεις και σεμινάρια
- 3) η οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Χρησιμοποιεί τις παραδοσιακές και τις σύγχρονες μεθόδους παρουσίασης και πληροφόρησης καθώς και την προώθηση της επιστημονικής έρευνας για την πραγματοποίηση των στόχων του και έχει να επιδείξει 12 χρόνια προσφοράς πολιτισμού και εκπαίδευσης μέσα από έναν μεγάλο αριθμό εκθέσεων καταξιωμένων καλλιτεχνών, διαλέξεων διακεκριμένων ομιλητών, εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικους και παιδιά, πολυσχιδών σεμιναρίων, εργαστηρίων διάσωσης αντικειμένων της πολιτιστικής κληρονομιάς, ουσιαστικών παρεμβάσεων στις μειονοτικές πληθυσμιακές ομάδες κ.α. Στον απολογισμό του έτους 2008 αναφέρεται:

«Το Ίδρυμα διασώζει, αναδεικνύει και συντηρεί την πλούσια πολιτιστική μας κληρονομιά και παράλληλα προβάλλει τους σύγχρονους Θρακιώτες δημιουργούς. Προσφέρει πλούσια πολιτιστικά προγράμματα, διαλέξεις, εκθέσεις, σεμινάρια και μαθήματα με τη συμβολή διακεκριμένων επιστημόνων και καλλιτεχνών. Στα τμήματα φοίτησης του βασική μέριμνα είναι, η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης στο χώρο της Τέχνης και της Συντήρησης αποβλέποντας, τόσο στην απόκτηση δεξιοτήτων που διανοίγουν επαγγελματικές προοπτικές, όσο και στην καλλιέργεια αισθητικής αγωγής που επιτρέπει στο άτομο να

κατανοεί και να αποκωδικοποιεί πολιτιστικά αγαθά, αλλά και να συμμετέχει ενεργά στο πολιτιστικό γίνεσθαι ως δημιουργός».

Ακριβώς επειδή το έργο του Ιδρύματος είναι ογκώδες έχουν επιλεγεί ενδεικτικές δραστηριότητες που διοργανώνονται στους χώρους του και αποδεικνύουν έμπρακτα το πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο που παράγεται από τον οργανισμό.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Οι εκθέσεις δίνουν τη δυνατότητα στο κοινό της περιοχής να θαυμάσει σπουδαία έργα τέχνης τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και αποτελούν αντικείμενο έρευνας, εκπαίδευσης, γνώσης, αισθητικής απόλαυσης. Ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με παραδοσιακές και σύγχρονες καλλιτεχνικές μορφές έκφρασης

Από την Εθνική Πινακοθήκη:

- «Συμεών Σαββίδης-Με το άρωμα της ανατολής και τα χρώματα της δύσης»
- «Ελληνική ζωγραφική 19ος αιώνας»
- «Η δεκαετία του '30»

Από την Βουλή των Ελλήνων:

- «Η γελοιογραφία στην Ευρώπη των 27»

Από την Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων:

- «Το Τοπίο»
- «Μικρασιάτες Κωσταντινουπολίτες καλλιτέχνες»

Από τη Συλλογή Κωστάκη του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης έργα των σημαντικότερων Ρώσων καλλιτεχνών της περιόδου 1900-1930.

Ακόμη, έχουν φιλοξενηθεί ατομικές εκθέσεις των:

- Παναγιώτη Τέτση
- Δημοσθένη Κοκκινίδη
- Κώστα Πανιάρα
- Σωτήρη Σόρογκα
- Δημήτρη Μυταρά
- Γιώργου Δεπόλα

Πληροφορίες για τις πάμπολλες εκθέσεις που έχουν ήδη οργανωθεί μπορεί κανείς να διαβάσει στο εξαιρετικά ενημερωμένο site του οργανισμού.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα εκπαιδευτικά μαθητικά προγράμματα, τα οποία εισηγούνται σημαντικοί καλλιτέχνες, γίνονται μέσα στο φυσικό και ιστορικό πλαίσιο του Ιδρύματος. Επιδίωξη είναι να γνωρίσουν τα παιδιά τον πολιτισμό του τόπου τους, να συμπληρώσουν τα σχολικά μαθήματα, να βελτιώσουν την αισθητική, καλλιτεχνική και συναισθηματική τους αγωγή. Έτσι εξυπηρετούνται οι γνωστικοί και συγκινησιακοί στόχοι του πολιτιστικού φορέα δηλαδή αφενός η μάθηση και αφετέρου η καλλιέργεια της προσωπικότητας του ατόμου.

Τα παιδιά ωθούνται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, να ανακαλύψουν τον εαυτό τους, να αποκτήσουν αισθητικά κριτήρια, να γίνουν δημιουργικά μέσα από την κατανόηση του δικού τους πολιτισμού αλλά και των άλλων ανθρώπων. Στην Ακαδημία Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης εκτίθενται έργα μαθητών. Οργανώνονται, επίσης, εκπαιδευτικές εκδρομές όπου οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν εκθέσεις και σεμινάρια έτσι ώστε να αποκτήσουν εμπειρίες και γνώσεις.

Με την δημιουργική απασχόληση των παιδιών ασχολούνται επιστήμονες, απόφοιτοι σχολών Αρχιτεκτονικής, Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, Κοινωνικής Διοίκησης-MSC, Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας με κατεύθυνση στην παιδαγωγική, Εμπυχώτρια, Νηπιαγωγός με μεταπτυχιακό στην "Κοινωνικο-πολιτισμική εκπαίδευση & κατάρτιση εμπυχωτών", Αγιογράφοι κλπ.

Λειτουργούν τα παρακάτω τμήματα εκπαίδευσης ενηλίκων και παιδιών:

- Ζωγραφική και εικαστικά για παιδιά
- Ειδικό τμήμα αρχαίων ελληνικών για παιδιά
- Αγιογραφία για παιδιά και ενήλικες
- Ξυλογλυπτική για ενήλικες

Ψηφιακή Φωτογραφία- Επεξεργασία ψηφιακής εικόνας

- Ελεύθερο Σχέδιο για ενήλικες
- Ζωγραφική για ενήλικες
- Αρχαίων Ελληνικών και Ιστορίας της Τέχνης για ενήλικες

Εργαστήρι Κοσμήματος

Εργαστήρι Αναλογικής Φωτογραφίας

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ 5-8 ετών

Το εργαστήριο δημιουργικής απασχόλησης παιδιών 5-8 ετών δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να ξεδιπλώσουν τη φαντασία τους, να δημιουργήσουν και να αντλήσουν εμπειρίες και γνώσεις που τους δίνει η επαφή τους με τη τέχνη. Μέσα από βιωματικά παιχνίδια, θεατρικά δρώμενα, καλλιτεχνικές αναζητήσεις και δημιουργικές συζητήσεις τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά και ταυτόχρονα κάνουν ένα πολιτιστικό ταξίδι. Αισθάνονται γοητευμένα από τα έργα τέχνης που αντικρίζουν, νιώθουν την ανάγκη να τα κατανοήσουν και να τα ερμηνεύσουν σύμφωνα με την προσωπική αντίληψη του καθενός. Είναι σημαντικό τα παιδιά να εκφράζονται ελεύθερα και να βιώνουν ευχάριστα συναισθήματα στα εκπαιδευτικά προγράμματα πέρα από την κλασική προσέγγιση της απόκτησης γνώσεων.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ 8-12 ετών

Το εργαστήριο προσφέρει προγράμματα τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν δυνατά συναισθήματα και εμπειρίες στους συμμετέχοντες και μαζικά παιχνίδια που ψυχαγωγούν τα παιδιά παράλληλα με τη γνώση αλλά και να αφήνουν το αποτύπωμά τους να 'δουλεύει' και να γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας για αρκετό καιρό στη συνέχεια μέσα στη ζωή των παιδιών. Αυτές οι δραστηριότητες, όταν καταφέρουν να κρατήσουν τον πυρήνα του στόχου του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι επιτυχείς. Η στόχευση χρειάζεται να είναι ξεκάθαρη εξαρχής, με έμφαση στη δημιουργία, στη φιλομάθεια, στη συνεργασία, στην ανακάλυψη εαυτού. Η συμμετοχή σε ομάδα βοηθάει τα παιδιά να νιώσουν σωματική και ψυχολογική ασφάλεια, να αισθανθούν ότι ανήκουν κάπου και να ενταχθούν ομαλά στο σχολείο και τη ζωή.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 8-12 ετών

Τα τμήματα αποσκοπούν στο να δημιουργηθούν εκείνες οι συνθήκες που θα επιτρέψουν στους μικρούς μαθητές να συναντήσουν με ουσιαστικό τρόπο τις εικαστικές τέχνες, αποκτώντας αυθεντικές καλλιτεχνικές εμπειρίες. Το κλειδί στην προσπάθεια αυτή είναι η ανάδειξη των συνδεδειγμένων κρίκων ανάμεσα στην καλλιτεχνική πράξη και την πολυποικίλη εικαστική παράδοση.

Μέσα από αυτή τη σύνδεση επιδιώκεται να ανακαλύψουν οι μαθητές τους ισχυρούς δεσμούς ανάμεσα στην τέχνη και τον πραγματικό κόσμο, συνειδητοποιώντας ότι η τέχνη δεν είναι μια πλαστή όαση που αφορά λίγους μνημένους, αλλά μια ουσιαστική εμπειρία της ίδιας τους της ζωής.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ από 12 ετών και άνω

Διδάσκονται τα μυστικά της πολύπλοκης τέχνης της αγιογραφίας, η οποία απαιτεί εκτός από τεχνικές και αισθητικές γνώσεις προσευχή και πνευματικότητα.

ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ 8-10 και 10-12 ετών

Η Ακαδημία ξεκίνησε μια προσπάθεια με στόχο να φέρει τα παιδιά σε επαφή με τη γλώσσα και με το πνεύμα του αρχαίου ελληνικού κόσμου και πολιτισμού καθώς πολλοί γονείς εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τη διδασκαλία αρχαίων ελληνικών στα παιδιά τους. Οι μικροί μαθητές μαθαίνουν με διασκεδαστικό τρόπο βασικά στοιχεία των Αρχαίων Ελληνικών ενώ προτεραιότητα δίνεται στη κατανόηση της άμεσης σύνδεσης της αρχαίας με τη νέα γλώσσα.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα δημιουργούνται και ερμηνεύονται από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό. Ο ερμηνευτής - υπεύθυνος του προγράμματος - με κατάλληλες τοποθετήσεις - ερωτήσεις, δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να πλησιάσουν τα εκθέματα, να παρατηρήσουν, να συγκρίνουν, να κάνουν υποθέσεις, προβλέψεις και αναλύσεις, να αξιολογήσουν, να συμμετέχουν. Αυτός ο τρόπος προσέγγισης ταιριάζει στην εξερευνητική τάση και στη φυσική περιέργεια των παιδιών και αποδίδει.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης έχει δημιουργήσει αρχείο λογοτεχνών με καταγωγή από τη Θράκη, με φωτογραφίες και στοιχεία για τη ζωή και το έργο τους, καθώς και κριτικές, άρθρα, βιβλία τα οποία αναφέρονται στη Θρακική Λογοτεχνία. Επιπρόσθετα λειτουργεί κέντρο έρευνας και τεκμηρίωσης, το οποίο συγκεντρώνει, καταγράφει, ταξινομεί και μελετά τα αρχεία Θρακικού Λαϊκού Λόγου (παραμύθια, παραδόσεις, τραγούδια, αινίγματα).

ΚΥΚΛΟΙ ΑΝΟΙΧΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Προσφέρονται μαθήματα ιστορικής λαογραφίας με την επίβλεψη του Φιλολόγου-Συγγραφέα Θανάση Μουσόπουλου με έμφαση στην Θρακική Λαογραφία.

Η ομάδα ανάγνωσης που συνεχίζει τις αναγνώσεις της με το Ιστορικό μυθιστόρημα, προσέγγισε και συζητήσε το μεγάλο θέμα της Υπάρχει ομάδα Ανάγνωσης του Ιδρύματος με συντονίστρια την Ελένη Δημητριάδου-Ευφραιμίδου. Το αντικείμενο μελέτης ήταν η μικρασιατική καταστροφή, οι συνέπειες της στο κοινωνικό και πολιτικό σκηνικό του 20ου αιώνα και η επίδρασή της στη θεματολογία της Ελληνικής λογοτεχνίας των τελευταίων χρόνων. Βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν με το θέμα αυτό είναι: «Νο 31328», «Αιολική γη», «Γαλήνη» και το «Μικρά Ασία χαίρε» του Ηλίας Βενέζη. Επίσης «Στου Χατζηφράγγου» του Κοσμά Πολίτη, το «Σμύρνη Συγγνώμη» του Θεόδωρου Δεύτερου καθώς και το «Μ.Χ.» του Βασίλη Αλεξάκη.

Το 2009 δημιουργήθηκε από το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης η Ομάδα Ανάγνωσης Νέων. Η Ομάδα λειτουργεί με την επίβλεψη των: Ελένη Δημητριάδου-Ευφραιμίδου, ποιήτρια, Χρύσα Παπαβέργου, βιβλιοθηκονόμος, Βούλα Δουμπά, Επιστήμων Κοινωνικής Διοίκησης, Μαρία Μήνογλου, Νηπιαγωγός, Τσαντίδου Αναστασία, Φιλολόγος, και Καρλατήρα Χριστίνα, φιλόλογος. Συμμετέχουν μαθητές δημοτικού και γυμνασίου. Πρόσφατα διοργανώθηκε παρουσίαση του βιβλίου του μαθητή Βιργίλιου Βεργή, «Αλγκέγκτιακ: Η χώρα της μαγείας» και στο αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη με τίτλο: «Η αδιάπτωτη μαγεία του κόσμου του». Στόχος του σχεδίου είναι να αποκτήσει και πάλι το βιβλίο την παλιά του αίγλη και την αγάπη των νέων ανθρώπων

Trash Art

(Τέχνη από ανακυκλώσιμα υλικά)

Η trash art είναι ένα νέο κίνημα στην τέχνη που χρησιμοποιεί άχρηστα

αντικείμενα τα οποία μετατρέπονται σε έργα σύγχρονης τέχνης, αναδεικνύοντας την εικαστική-περιβαλλοντική αντίληψη. Ο εικαστικός Θάνος Μαυρουδής διδάσκει κατεργασία μετάλλων και ξύλου καθώς και γλυπτική.

ΤΜΗΜΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ

Στο Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης λειτουργεί τμήμα συντήρησης έργων τέχνης. Σύμφωνα με την άποψη του Ιδρύματος: «Τα έργα τέχνης ως φορείς πολιτιστικών, τεχνολογικών και καλλιτεχνικών στοιχείων αποτελούν τους πρεσβευτές της εποχής τους παρέχοντας ανεκτίμητες πληροφορίες για την πολιτισμική διαδρομή της ανθρωπότητας και των επιτευγμάτων της. Είναι λοιπόν προφανές πως η ανάγκη για τη διατήρηση και τη συντήρηση κάθε έργου τέχνης, πέρα από την αισθητική του ολοκλήρωση, είναι απαραίτητη και για την «ασφαλή μεταφορά» όλων των προαναφερθέντων στοιχείων...αλλά κυρίως για την παράδοση της πολιτιστικής, καλλιτεχνικής και ιστορικής μας κληρονομιάς στις επόμενες γενιές για να την απολαύσουν όπως και εμείς.»

Τα εργαστήρια συντήρησης του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης έχουν αναλάβει τη συντήρηση έργων τέχνης από:

- Μητροπόλεις Ξάνθης και Περιθεωρίου, Αλεξανδρουπόλεως
- Εθνολογικό Μουσείο Θράκης
- Λαογραφικό Μουσείου Φ.Ε.Ξ.
- Λαογραφικό Μουσείο Αβδήρων
- Λαογραφικό Μουσείο Σταυρούπολης
- Μουφτεία Ξάνθης – Κομοτηνής

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΧΑΡΤΟΥ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑΣ

Τα εργαστήρια συντήρησης Χάρτου – Βιβλιοδεσίας, Ξύλου – Φορητής εικόνας του Ιδρύματος είναι πλήρως εξοπλισμένα, στεγάζονται σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους και προσφέρουν με το εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό τους υψηλής ποιότητας παροχές.

Η συνεργασία με το εργαστήριο συντήρησης της Εθνικής Πινακοθήκης, καθώς και με το Ινστιτούτο Πολιτιστικής και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας (Ι.Π.Ε.Τ. / Ε.Κ. ΑΘΗΝΑ) και με άλλους φορείς εξασφαλίζει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Το εργαστήριο βιβλιοδεσίας λειτουργεί σε άρτια εξοπλισμένο χώρο με εξειδικευμένο προσωπικό. Για τη δημιουργία του πολύτιμη ήταν η συμβολή του Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ και η αμέριστη συμπαράσταση του αείμνηστου Α. Γανιάρη. Φιλοξενούνται, επίσης, ιδιωτικές συλλογές.

3.2. Πολιτιστική πολιτική και διαχείριση του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης

Η μελέτη περίπτωσης μη κυβερνητικού οργανισμού, η οποία εξετάζεται στην εργασία είναι το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης, ένας μη κυβερνητικός πολιτιστικός οργανισμός με κοινωνική και εκπαιδευτική αποστολή, δημιουργός πολιτιστικού και κατ' επέκταση κοινωνικού κεφαλαίου. Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης υλοποιεί τις μεθόδους της διαχειριστικής στρατηγικής των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν για να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις των καιρών οι μη κυβερνητικοί πολιτιστικοί οργανισμοί, προσαρμοσμένες στον χαρακτήρα του οργανισμού.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρρύνει πολιτικές που αποβλέπουν στην αποκέντρωση εξουσιών από την κεντρική κυβέρνηση προς την περιφερειακή και την τοπική αυτοδιοίκηση σύμφωνα με το μοντέλο της πολιτιστικής δημοκρατίας (cultural democracy) . Σύμφωνα με αυτό, οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες δεν απορρέουν από την κεντρική εξουσία, αλλά λαμβάνονται από τις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες αιτούνται υποστήριξης από τους ιθύνοντες του πολιτικού συστήματος, για να θέσουν σε εφαρμογή τα σχέδιά τους. Οι τοπικές κοινότητες αποτελούν πολύ σημαντικό παράγοντα χάραξης πολιτιστικής πολιτικής και διαμόρφωσης προγραμμάτων που στοχεύουν όχι μόνο στην ενίσχυση της καλλιτεχνικής δημιουργίας αλλά και στην επίτευξη της επικοινωνίας του καλλιτεχνικού έργου στο κόσμο.

Ο διευθυντής Πολιτισμού και Εκπαίδευσης κ. Σοφιανός Ουτατζής διευκρινίζει σε συνέντευξή του ότι όραμα του Ιδρύματος είναι να αποτελέσει τον πολιτιστικό φορέα μέσω του οποίου θα δημιουργηθούν θέσεις εργασίας στους τομείς της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι το Ίδρυμα ξεκίνησε τις δραστηριότητές του με ένα εμπίσθο υπάλληλο ενώ σήμερα υπάρχουν οχτώ. Το Ίδρυμα απασχολεί εκτός από το διοικητικό προσωπικό τρεις συντηρητές με σημαντικές σπουδές και μία βιβλιοθηκονόμο. Ακόμη, στα εκπαιδευτικά τμήματα ενηλίκων και παιδιών διδάσκουν καθηγητές 17

διαφορετικών ειδικοτήτων. Τα στατιστικά στοιχεία και ο απολογισμός αποτελούν βασικά εργαλεία και δείχνουν ότι η συμμετοχή στις δραστηριότητες που προσφέρονται από το Ίδρυμα έχει πολύ θετικό πρόσημο εφόσον οι δείκτες των διαφόρων εκδηλώσεων κάθε χρονιάς είναι αυξητικοί.

Στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας το Ίδρυμα συνιστά πολιτιστικό φορέα ο οποίος συνδυάζει τον πολιτισμό με την ανάπτυξη. Ο κ. Ουτατζής τονίζει ότι η Θράκη είναι μια ακριτική περιοχή πολυπολιτισμική, με έντονη την παρουσία της ιστορικής συνέχειας του ελληνισμού αλλά και την παρουσία εθνοτήτων μουσουλμανικών, Πομάκων, αθιγγάνων κλπ δηλαδή με πολλές ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις άλλες περιοχές της Ελλάδας. Θεωρεί ότι η Θράκη μπορεί να ξαναγίνει κέντρο υποδοχής πολιτισμών γι' αυτό το Ίδρυμα διευρύνει τις δραστηριότητές του στην Κομοτηνή, την Καβάλα και την Αλεξανδρούπολη.

Εκτός από τη φροντίδα για την διαφύλαξη της παράδοσης το Ίδρυμα έχει ως προτεραιότητα την καινοτομική δράση. Παραδειγματικά, δημιούργησε τμήμα μαθημάτων comics, ακριβώς λόγω του νεωτερισμού της συγκεκριμένης ιδέας η οποία υποστηρίχθηκε σθεναρά από την κα Τσουδερού. Ακόμη, το φεστιβάλ γκραφίτι υπήρξε πολύ πετυχημένο. Ήδη το Ίδρυμα αποφάσισε την επέκταση του φεστιβάλ σε όλα τα Βαλκάνια. Η μειονότητα της περιοχής όπως αναφέρει ο κ. Ουτατζής μετέχει στα προγράμματα του Ιδρύματος αλλά όχι στον επιθυμητό βαθμό. Χρειάζεται, καθώς λέει, να τους κεντρίσουν.

Στις αρχές Οκτώβρη 2010 το Ίδρυμα ετοιμάζει έκθεση μουσουλμάνας που γεννήθηκε στην περιοχή της Ξάνθης αλλά ζει στην Κωνσταντινούπολη, η οποία θα διαρκέσει έναν μήνα. Τελειώνοντας ο κ. Ουτατζής σημειώνει ότι «οι σχέσεις του Ιδρύματος με όλους τους πολίτες της Ξάνθης είναι καλή καθώς στόχος του πολιτισμού είναι να ενώνει και όχι να χωρίζει και είναι η λύση σε πολλά προβλήματα, γιατί με την παιδεία και με τον πολιτισμό μπορείς να ξεπεράσεις πολλά».

Η συμβολή του Ιδρύματος ως περιφερειακού πολιτιστικού φορέα της ελληνικής πραγματικότητας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς συνεισφέρει στην πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, πολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη διάκριση, προσφέροντας πολύτιμες εμπειρίες και πληροφορίες στην κοινότητα.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως περιφερειακός μη κυβερνητικός οργανισμός έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής, πολιτιστικής επιχείρησης:

- ενισχύει τον κοινωνικό ιστό, υπηρετεί την τοπική και βιώσιμη ανάπτυξη και ενδυναμώνει το κοινωνικό κεφαλαίο
- ικανοποιεί συλλογικές ανάγκες που δεν καλύπτονται από τους δημόσιους φορείς μέσω της παροχής παραδοσιακών και καινοτόμων αγαθών και υπηρεσιών στον τομέα του πολιτισμού και της εκπαίδευσης επιδιώκει την διατήρηση δημοκρατικών και συμμετοχικών δομών
- προάγει τις δημιουργικές και παραγωγικές ικανότητες των ατόμων

- ☐ καλλιεργεί δεσμούς συνεργασίας, εμπιστοσύνης και αλληλοϋποστήριξης μεταξύ της διοίκησης και των εργαζομένων και μεταξύ της επιχείρησης και της τοπικής κοινωνίας
- ☐ στοχεύει στη κοινωνική ενσωμάτωση των μη προνομιούχων πληθυσμιακών ομάδων της Ξάνθης αλλά και της ευρύτερης περιοχής και εργάζεται για την πρόληψη των κοινωνικών ανισοτήτων με έμφαση στις μειονότητες των μουσουλμάνων, των αθίγγανων, των πομάκων
- ☐ ενδιαφέρεται για την βιωσιμότητα αλλά χωρίς να υποβαθμίζεται η κοινωνική αποστολή
- ☐ χρηματοδοτεί αυτόνομα κατά το μεγαλύτερο ποσοστό τις δραστηριότητες του

Στη σημερινή οικονομική πραγματικότητα τα πολιτιστικά προϊόντα, καθώς και όλα τα προϊόντα των μη κυβερνητικών οργανισμών διέπονται από τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης. Για να ανταποκριθεί το Ίδρυμα ως μη κυβερνητικός πολιτιστικός οργανισμός στις αυξημένες απαιτήσεις των καιρών χρησιμοποιεί βασικά εργαλεία της διοίκησης:

- Τον σχεδιασμό, που περιλαμβάνει τις ενέργειες που πρέπει να κάνει η επιχείρηση για να πραγματοποιήσει τους στόχους της. Ο σχεδιασμός χρησιμοποιεί την λογιστική και τον προϋπολογισμό για να εξασφαλίσει αποτελέσματα. Ο προϋπολογισμός, που είναι καθοριστικός παράγοντας για την χρηματοοικονομική διαχείριση των κεφαλαίων και των πόρων και επηρεάζει ολόκληρο τον οικονομικό οργανισμό. Η Λογιστική χρησιμοποιεί τον ισολογισμό και την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως για να παρουσιάσει τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης, τις πηγές προέλευσης των κεφαλαίων της και τα οικονομικά αποτελέσματα των δραστηριοτήτων της.

- Τον προγραμματισμό, που στοχεύει στην επιλογή της καλύτερης εναλλακτικής λύσης και την πρόβλεψη των μελλοντικών επιχειρηματικών συνθηκών. Ο χρηματοοικονομικός προγραμματισμός διαθέτει και αυτός μακροχρόνια και βραχυχρόνια προγράμματα που συνδέονται άμεσα μεταξύ τους.

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, ενώ παραδοσιακά βρίσκονται στον αντίποδα των θεωρητικών ανθρωπιστικών σπουδών, εντούτοις, αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους συμμάχους τους στον παγκοσμιοποιημένο, ψηφιακό κόσμο του σήμερα. Έχουμε, πλέον, πρόσβαση σε οποιαδήποτε πληροφορία, όποτε θέλουμε εμείς

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν τα Μ.Μ.Ε και οι βιομηχανίες της επικοινωνίας μέσω της πληροφορικής στο κοινό που θα αναζητήσει την πολιτισμική πληροφορία είναι ασυναγώνιστα, με την έννοια ότι δίνουν στους ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα όχι μόνο να επιλέξουν σύμφωνα με τις επιθυμίες τους, αλλά να καθορίσουν τον τρόπο και τον χρόνο εκπλήρωσης της επιθυμίας τους. Οι καινούριες εφαρμογές των νέων τεχνολογιών στους πολιτιστικούς οργανισμούς περιλαμβάνουν ψηφιακές εκδόσεις, εικονικά μουσεία, ψηφιακές βιβλιοθήκες, CD-ROM, ηλεκτρονικούς καταλόγους, ψηφιακά περιβάλλοντα που λειτουργούν μέσα σε πολιτιστικούς οργανισμούς, με των οποίων τη βοήθεια δίνεται η δυνατότητα στους χρήστες κάθε ηλικίας να ζήσουν μοναδικές εμπειρίες.

Υπό αυτό το πρίσμα τα νέα κάθε φορά προϊόντα θα ικανοποιούν το μεγάλο κοινό, αφού οι μαθητές μίας, για παράδειγμα, σχολικής τάξης θα μπορούν να «επισκέπτονται» μια καλλιτεχνική εκδήλωση σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου ή να ανακαλύπτουν γνώσεις σε μια ψηφιακή βιβλιοθήκη. Οι νέες τεχνολογίες έχουν επιτρέψει την επικοινωνία μεταξύ του Ιδρύματος και άλλων πολιτιστικών οργανισμών από όλο τον πλανήτη είτε πρόκειται για επικοινωνία μεταξύ συναδέλφων είτε για οργάνωση εκθέσεων. Διαμέσου των νέων τεχνολογιών το κοινό, το οποίο δεν έχει πρόσβαση σε ένα χώρο, επειδή γεωγραφικά βρίσκεται μακριά ή έχει προβλήματα υγείας, μάθησης κ.λπ., μπορεί να έχει πρόσβαση σ' αυτόν μέσω των ιστοσελίδων και των ηλεκτρονικών εκδόσεων του.

Το Ίδρυμα συμφωνεί με την άποψη ότι οι νέες τεχνολογίες έχουν αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο ζούμε, εργαζόμαστε και ψυχαγωγούμαστε. Η επίσημη ιστοσελίδα του Ιδρύματος δίνει τη δυνατότητα ζωντανού streaming για να ακούει ο κάθε ενδιαφερόμενος σε μαγνητοσκόπηση, μετά από σχετική ανακοίνωση στα Νέα Ανακοινώσεις, τις κυριότερες ομιλίες-διαλέξεις-σεμινάρια που γίνονται στο Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης. Αξίζει, εδώ, να αναφερθεί ότι τα συμβούλια μεταξύ της διεύθυνσης του Ιδρύματος Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης και της κ. Βιργινίας Τσουδερού, που κατοικεί μόνιμα στην Αθήνα γίνονται με τηλεδιάσκεψη. Με το ίδιο μέσο παρακολουθεί πολλές φορές η κ. Τσουδερού δραστηριότητες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Όσον αφορά την επικοινωνιακή στρατηγική, το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης δραστηριοποιείται με αφετηρία τους επιμέρους στόχους της επικοινωνιακής στρατηγικής ξεκινώντας από την πηγή και την αποσαφήνιση του μηνύματος που θέλει να στείλει π.χ. τη διαφήμιση ενός νέου πολιτιστικού προϊόντος, μιας διάλεξης ή την εγκαινίαση ενός καινούριου εκπαιδευτικού προγράμματος. Με τη βοήθεια της ανάλυσης κοινού αναλύει το κοινό στο οποίο απευθύνεται και έτσι «ταυτοποιείται» ο δέκτης του μηνύματος. Αποφασίζει ποιό ή ποια μέσα θα επιλεγούν για να «περάσει» καλύτερα το μήνυμα καθώς και ποιά είναι η καλύτερη μέθοδος ή ο συνδυασμός μεθόδων διαμόρφωσης του μηνύματος. Στη συνέχεια καταλήγει στο ποιό θα είναι οι κατάλληλοι συνεργάτες για την υλοποίηση του εγχειρήματος. Το τελευταίο βήμα της επικοινωνιακής στρατηγικής που υλοποιεί το Ίδρυμα είναι ο έλεγχος, εξετάζει δηλαδή αν πραγματοποιήθηκε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως μη κερδοσκοπικός πολιτιστικός οργανισμός έχει ως στόχο την διάδοση πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών. Λειτουργεί, μεν, όπως οι επιχειρήσεις χωρίς όμως μια βασική παράμετρο: το κέρδος δεν είναι ο κύριος στόχος του. Δεν υπάρχουν μέτοχοι οι οποίοι περιμένουν μόνο τα μερίσματά τους. Χρησιμοποιούν τα κέρδη / μερίσματα που προκύπτουν σε συνδυασμό με τις ιδιωτικές και κρατικές επιχορηγήσεις, για τη χρηματοδότηση νέων δραστηριοτήτων και επενδύσεων όπως χωροταξική επέκταση(επέκταση κτιριακή μέσα στη Ξάνθη, καθώς και παραρτήματα στην Κομοτηνή και Καβάλα).

Το πωλητήριο του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης δημιουργήθηκε για να προβάλλει εκδόσεις βιβλίων της Θράκης, έργα μαθητών των εκπαιδευτικών-καλλιτεχνικών εργαστηρίων του Ιδρύματος, είδη από ολόκληρη την περιοχή της Θράκης, αλλά και για να χρηματοδοτήσει πολιτιστικές εκδηλώσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα του οργανισμού.

Στην ιστοσελίδα εκτίθενται κοσμήματα από ασήμι και επικάλυψη χρυσού, χάρτινα μικρά Origami, ιστορικά και λογοτεχνικά βιβλία με θεματολογία της Θράκης, αυθεντικά χειροποίητα κοσμήματα της ορεινής περιοχής της Θράκης, κοσμήματα φτιαγμένα από τους μαθητές του Ιδρύματος, αντικείμενα από ανακυκλώσιμα υλικά, μεταξωτά Σουφλίου, αιθέρια έλαια, τοπικά κρασιά, χειροποίητα γλυκά της ορεινής περιοχής των Πομάκων.

Οι υποστηρικτές και οι χορηγοί του Ιδρύματος αποτελούν σημαντικό κομμάτι που συμβάλλει στην προώθηση του Πολιτισμικού αγαθού. Όπως σημειώνεται στην σχετική ιστοσελίδα: «Μην ξεχνάτε πως με την δική σας συνδρομή ενισχύονται οι δράσεις ανάδειξης του πολιτισμικού κεφαλαίου της περιοχής και η προσπάθεια ποιοτικής βελτίωσης της διαπαιδαγώγησης των νέων καθώς και η παροχή ευκαιριών καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργικής ενασχόλησης για μικρούς και μεγάλους. Στόχος του Ιδρύματος παραμένει η επέκταση των υποδομών πολιτιστικής δραστηριότητας, η παροχή ευκαιριών σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας, η εξυπηρέτηση των αναγκών σε πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η προστιθέμενη αξία που προκύπτει από τις δράσεις αυτές θα ωφελήσει πολλαπλά την κοινωνία μας».

Το Ίδρυμα συνεργάζεται με μικρό αριθμό εθελοντών-συνεργατών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται με σκοπό τη διαφύλαξη της πολιτιστικής ταυτότητας, καλλιέργειας, προόδου και ολοκλήρωσης του πολίτη. Ο Σύλλογος Φίλων του Ιδρύματος Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1999 με σκοπό να στηρίξει την εκπαιδευτική και πολιτιστική δράση του Ιδρύματος με την ενεργή και εθελοντική συμμετοχή των μελών του. Από το 2008 το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης απέκτησε Σύλλογο Φίλων και στην Κομοτηνή.

3.3. Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης και η συμβολή του στη διαμόρφωση πολιτιστικού κεφαλαίου

Ο Pierre Bourdieu καθορίζει το κοινωνικό κεφάλαιο ως "σύνολο των πραγματικών ή πιθανών πόρων που συνδέονται με την κατοχή ενός ανθεκτικού δικτύου των λίγο πολύ θεσμοποιημένων σχέσεων της αμοιβαίων εξοικείωσης και της αναγνώρισης." Ο Bourdieu ανέφερε την έννοια στο βιβλίο του Theory of Practice (1972) και αργότερα στο The Forms of Capital(1986) διέκρινε τρία είδη κοινωνικού κεφαλαίου:

1. Οικονομικό
2. Κοινωνικό
3. πολιτιστικό

Ο διαχωρισμός του Bourdieu υπήρξε αποφασιστικός καθώς περιείχε τη πρώτη διατύπωση του κοινωνιολογικού όρου «πολιτιστικό κεφάλαιο». Το πολιτιστικό κεφάλαιο πραγματεύεται την εκπαίδευση, τις μορφές γνώσης, τις ικανότητες που διαθέτει ένας άνθρωπος για να αποκτήσει και να διατηρήσει υψηλή θέση στη κοινωνία (Cultural Capital:Wikipedia, 2010). Αν και δεν αναφέρεται σε οικονομικού τύπου προσόντα αλλά

πνευματικά και εκπαιδευτικά το πολιτιστικό κεφάλαιο μπορεί να δώσει ώθηση στην οικονομία και στην ατομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ την παρατήρηση, η οποία απηχεί τον Gramsci, ότι οι πολιτιστικές επιλογές που είναι της 'μόδας' (επισκέψεις στο Μέγαρο Μουσικής, τη Λυρική Σκηνή, 'ψαγμένες' εκδηλώσεις στους πολιτιστικούς χώρους) δεν φανερώνουν απλά άνοδο του πολιτιστικού κοινωνικού επιπέδου π.χ. του ελληνικού αλλά δηλώνουν την προσπάθεια κυριαρχίας της τάξης των μικροαστών.

Το οικογενειακό περιβάλλον παρέχει στα παιδιά πολιτιστικό κεφάλαιο επειδή τους μεταδίδει γνώσεις και αντιλήψεις αναγκαίες για τη επιτυχία τους μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα και παράγει το λεγόμενο habitus δηλαδή διαθέσεις, οι οποίες εκδηλώνονται διαφορετικά σε κάθε άτομο. Διαμορφώνονται όχι μόνο από τη οικογένεια αλλά και από την κοινωνική τάξη του ατόμου και μεταβάλλονται όταν αλλάζει το κοινωνικό status του (Cultural Capital:Wikipedia, 2010). Ο Bourdieu διευκρινίζει ότι το πολιτιστικό κεφάλαιο χωρίζεται σε τρεις περιγραφικές και συμβολικές υποκατηγορίες:

- Το «ενσωματωμένο» πολιτιστικό κεφάλαιο που αποτελεί ένα συνδυασμό επίκτητων από το περιβάλλον και μοναδικών, τελείως προσωπικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου
- Το «αντικειμενικό» που αποτελείται από πολύτιμα αντικείμενα, επιστημονικά εργαλεία και έργα τέχνης ενδεικτικά της οικονομικής και κοινωνικής δυνατότητας του ατόμου
- Το «θεσμοποιημένο», το οποίο αναφέρεται σε τίτλους σπουδών, ακαδημαϊκές σπουδές και πιστοποιημένα προσόντα που βοηθούν το άτομο στη διεκδίκηση καλύτερης θέσης εργασίας

Ο Bourdieu μελετάει τον πολιτισμό και θεωρεί ότι η κουλτούρα, η οποία είναι πολιτισμικό κεφάλαιο, συντηρεί το διαχωρισμό των κοινωνικών τάξεων και νομιμοποιεί την εξουσία της άρχουσας τάξης. Διαπιστώνει ότι η εκπαίδευση, ως σύστημα παραγωγής γνώσεων και αξιών, συντελεί στην διαιώνιση της ταξικής κοινωνίας καθώς η κυρίαρχη ιδεολογία βασίζεται στο πολιτιστικό κεφάλαιο που παίρνει κάθε παιδί από την οικογένειά του και το σχολείο.

Το Ίδρυμα εργάζεται για τη δημιουργία μιας κοινωνίας, η οποία δεν είναι προσανατολισμένη μόνο στην απόκτηση πλούτου αλλά διέπεται από υψηλές πολιτιστικές και ανθρωπιστικές αξίες με σεβασμό στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της περιοχής όπου δραστηριοποιείται. Δεν μπορεί να υπάρξει αληθινή εξέλιξη όταν μια χώρα ενδιαφέρεται μόνο για την οικονομική ανάπτυξη χωρίς να έχει στη πρώτη γραμμή τη μέριμνα για το πολιτισμικό της περιβάλλον. Το αντίθετο έχει ως συνέπεια τη μονομέρεια και την ασυμμετρία στην πρόοδο της ανθρώπινης κοινωνίας. Η ανάπτυξη του πολιτισμικού κεφαλαίου δεν υπαγορεύεται μόνο από την ανάγκη βελτίωσης των οικονομικών πόρων της περιφέρειας της Θράκης. Τα σύγχρονα έργα, τα έθιμα και οι εκδηλώσεις, η νοσοτροπία και συμπεριφορές των σημερινών κατοίκων, συνθέτουν το πολιτισμικό περιβάλλον του τόπου.

Αναγνωρίζει την πολιτιστική διάσταση της ανάπτυξης της οποίας κέντρο είναι η πολιτισμική κληρονομιά (ιστορία και μνημεία), αλλά και διαρκείς πολιτισμικές πρακτικές. Η πολιτισμική κληρονομιά ταυτίζεται με τη συλλογική μνήμη αλλά ταυτόχρονα αποτελεί τμήμα της σύγχρονης ζωής και μοχλό ανάπτυξης. Το Ίδρυμα δημιουργεί πολιτισμικό κεφάλαιο και διευρύνει τη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή με όλες τις επιτυχημένες δραστηριότητες που έχουν περιγραφεί, πράγμα που σημαίνει ότι παράγει κοινωνικά αγαθά και οικονομικούς πόρους.

Το Ίδρυμα παράγει πολιτιστικό κεφάλαιο καθώς:

- 1) Συμβάλλει στην πνευματική και αισθητική καλλιέργεια των πολιτών όλων των ηλικιών μέσω των εκδηλώσεων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- 2) Στηρίζει έμπρακτα την αποκέντρωση των πολιτιστικών θεσμών αποτελώντας το ίδιο περιφερειακό πολιτιστικό θεσμό με ευρύτερη εμβέλεια
- 3) Έχει την ικανότητα να παράγει πλούτο μέσα από τις πολιτιστικές δραστηριότητες προσφέροντας θέσεις εργασίας
- 4) Σέβεται και διατηρεί την ελληνική παράδοση
- 5) Διευκολύνει την έκφραση των καλλιτεχνών και προωθεί νέους έλληνες δημιουργούς και τα έργα τους
- 6) Αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες επί καθημερινής βάσεως
- 7) Συμβάλλει στη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς των παλινοστούντων
- 8) Σέβεται την ύπαρξη της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης και εργάζεται για την προβολή και ενίσχυση της πολιτισμικής της έκφρασης
- 9) Δίνει διέξοδο στη δημιουργική έκφραση της φαντασίας
- 10) Αναπτύσσει τη κριτική σκέψη και την ικανότητα επικοινωνίας
- 11) Ενδυναμώνει την πολιτιστική μνήμη

Η Ακαδημία Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης πιστοποιήθηκε από το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.) ως Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ. Ε. Κ.) περιφερειακής εμβέλειας. Παρέχει επαγγελματική κατάρτιση στα Επαγγέλματα Περιβάλλοντος, Υγείας Πρόνοιας, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Παιδαγωγικά Επαγγέλματα, Οικονομίας και Διοίκησης, Πληροφορικής, Τουρισμού και Παροχής Υπηρεσιών, Αγροτικού τομέα, Τεχνικών και Μεταφορών. Μαζί με τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Ακαδημίας Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης αποτελούν επιτυχή παρουσία στο πεδίο της Επαγγελματικής Κατάρτισης. Το Κ.Ε.Κ «Ακαδημία Θράκης» με τα προγράμματα του θα ενισχύσουν τις κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες και θα παρουσιάσουν ευκαιρίες απασχόλησης στον τομέα του πολιτισμού έτσι ώστε να προσφέρει εξειδικευμένες επαγγελματικές γνώσεις και δεξιότητες. Η Ακαδημία Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης παρέχει τεχνογνωσία και

εμπειρίες που θα βοηθήσουν τους καταρτιζόμενους να αποκτήσουν τα κατάλληλα προσόντα για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και τον ανταγωνισμό.

Η πολιτισμική «κατανάλωση» των προϊόντων του Ιδρύματος συνεισφέρει στην οικονομική ευημερία αλλά κυρίως αποτελεί κίνητρο καλλιέργειας πνευματικών, ηθικών και αισθητικών αξιών και πίστης στον άνθρωπο και τα επιτεύγματά του. Αυτό γίνεται αντιληπτό από τους κατοίκους της περιοχής της Ξάνθης αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Θράκης επειδή κατανοούν από την μια μεριά την αξία των εθίμων, των αντικειμένων και των μαρτυριών της ιστορίας τους (η ψηφιοποίηση των πολιτιστικών κοιτασμάτων-Βαρταλαμίδι υπηρετεί την διάσωση των ιστορικών μνημείων μέσα από τις νέες τεχνολογίες) και από την άλλη έρχονται σε επαφή με τις νέες πνευματικές δυνάμεις του τόπου τους, της χώρας τους και των ξένων λαών μέσα από τις εκδηλώσεις, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τις εκθέσεις, τις διαλέξεις, τις εκδόσεις, τη συντήρηση έργων τέχνης κλπ.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης εκπληρώνει το ρόλο του ως μη κυβερνητική οργάνωση που δρα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού σε σταθερή βάση. Παραδειγματικά, τους θερινούς μήνες του 2005 πραγματοποιήθηκαν προγράμματα στον οικισμό Αθίγγανων με θέμα την εκπαίδευση στους υπολογιστές και το θεατρικό παιχνίδι και το 2007 οργανώθηκε πρόγραμμα με θέμα τη στήριξη των γυναικών Ρομά σε θέματα υγιεινής και φροντίδας της οικογένειας.

Με το πρόγραμμα «ΔΡΑΣΕΙΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΑΝΕΡΓΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ» το Ίδρυμα συμβάλλει στην αντιμετώπιση προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού του χώρου όπου δραστηριοποιείται. Συγκεκριμένα:

- Οργάνωση Θερινών προγραμμάτων και πυρήνων με θεματική «Παράδοση - Πολιτισμός – Περιβάλλον» Δήμου Σταυρούπολης για την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Μέτρα συμβουλευτικής κοινωνικής υποστήριξης και ψυχολογικής στήριξης για μείωση της μαθητικής διαρροής Δήμου Κομοτηνή – περιοχή Αλάν κουγιού και του Δήμου Μύκης – Ξάνθης (περιοχές με μουσουλμανικό πληθυσμό η πλειονότητα του οποίου δεν μιλάει την ελληνική γλώσσα και έχει τους δικούς του κοινωνικούς κανόνες)
- Μέτρα συμβουλευτικής κοινωνικής υποστήριξης και ψυχολογικής στήριξης για μείωση της μαθητικής διαρροής Δήμου Αλεξανδρούπολης – περιοχή Άβαντα (πρόκειται για μια πολύ υποβαθμισμένη περιοχή στις παρυφές της Αλεξανδρούπολης που κατοικείται από τους αποκαλούμενους «τουρκόγυφτους» οι οποίοι ζουν σε άθλια σπίτια, ζητιανεύουν συχνά στους δρόμους, οι γονείς παίρνουν τα παιδιά τους από το σχολείο

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης 'εκμεταλλεύεται' εποικοδομητικά την πολυπολιτισμικότητα της περιοχής της Θράκης. Σέβεται τα δικαιώματα των μειονοτήτων και προσπαθεί να γεφυρώσει τις διαφορές μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων που κατοικούν στην περιοχή της Θράκης με τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα ορεινά μειονοτικά χωρία με τους μουσουλμάνους κατοίκους.

Ειδικά για το ευαίσθητο θέμα της διαχείρισης της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη η πρόεδρος του Ιδρύματος Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης κυρία Βιργινία Τσουδερού θεωρεί ότι πρέπει να ασχοληθούμε σοβαρά με το ζήτημα αυτό καθώς οι μειονοτικές ομάδες έχουν καταστεί θύματα ενός ανταγωνισμού με επιτιθέμενο την Τουρκία. «Το προξενείο παίζει άθλιο ρόλο και εμείς ανήμποροι σερνόμαστε σε αυτό το παιχνίδι» σημειώνει και προσθέτει: «Η πολιτική μας στο ζήτημα είναι μια λυπηρή περίπτωση. Όλοι υποκρίνονται. Αντί να θωρακίσουμε αυτόν τον κόσμο, τους αφήνουμε να γίνουν στοιχεία εκμετάλλευσης». Η λύση, κατά την κυρία Τσουδερού, είναι ο πολιτισμός, «κάτι που όταν γίνεται σωστά παράγει τα καλύτερα που έχει μέσα του ο άνθρωπος» με βασική κατεύθυνση «τη συνύπαρξη και τη συμβίωση». Όταν αποκτάς γνώση του Άλλου δεν βλέπεις την διαφορετικότητα ως λάθος αλλά ως τμήμα που συμπληρώνει αρμονικά το σύνολο.

Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Πλαισίου «Κοινωνία της Πληροφορίας» το Ίδρυμα, έχοντας την ευθύνη της διάσωσης και ανάδειξης της ιστορίας του τόπου, διασφαλίζει τη δυνατότητα γνώσης και πρόσβασης και αξιοποιεί πολύτιμα πολιτιστικά αποθέματα συλλογικής μνήμης με τις εξής δράσεις:

- ☒ συγκέντρωση αυτόγραφων Θρακών Λογοτεχνών, φωτογραφιών και άλλων στοιχείων για τη ζωή και το έργο τους
- ☒ δημιουργία βιβλιοθήκης Θρακικής Λογοτεχνίας
- ☒ συγκέντρωση έντυπου υλικού που αναφέρεται στη Θρακική Λογοτεχνία
- ☒ Την συγκέντρωση, καταγραφή, ταξινόμηση, μελέτη κ.λ.π. Θρακικού Λαϊκού Λόγου (παραμύθια, παραδόσεις, τραγούδια, αινίγματα κ.λ.π.)
- ☒ οργάνωση σεμιναρίων, ομιλιών, μαθημάτων και άλλων εκδηλώσεων για τη Θρακική Λογοτεχνία και το Θρακικό λαϊκό λόγο
- ☒ έκδοση έντυπου και οπτικό-ακουστικού υλικού.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης ως ευρωπαϊκός μη κυβερνητικός οργανισμός εργάζεται για την προώθηση της διεθνούς πολιτιστικής συνεργασίας υλοποιεί τα προγράμματα :

- ☒ ‘Ημερες Επικοινωνίας’ που επιδίωκε να ευαισθητοποιηθούν οι Δήμοι της περιοχής ώστε να δημιουργήσουν ειδικά τμήματα παρέχοντας δωρεάν επικοινωνία των κατοίκων τους με τους απόδημους συγγενείς τους. Οι κάτοικοι του Δήμου Αβδήρων μίλησαν με συγγενείς και φίλους συνδημότες τους που κατοικούν στη Γερμανία, τον Καναδά, τις ΗΠΑ, την Αγγλία, την Ιταλία, την Ισπανία, τη Βουλγαρία και την Αυστραλία. Η σύνδεση πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, στο Δημαρχείο Αβδήρων όπου είχε στηθεί ένα πλήρες σύστημα ηλεκτρονικών υπολογιστών με κάμερες, μικρόφωνα και γιγαντοοθόνη (πρόγραμμα Netmeeting).

- ☒ «ΛΑΪΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΞΑΝΘΗΣ-SMOLIAN. ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΑΤΛΑΣ»

Σύμφωνα με το Ίδρυμα πρόκειται για την καταγραφή, τεκμηρίωση και ψηφιοποίηση συλλογών παραδοσιακών ενδυμασιών, φωτογραφικών αρχείων και αντικειμένων της καθημερινής ζωής των κατοίκων των δύο περιοχών Ξάνθης-Σμόλυαν, παραδοσιακών χορών, μύθων παραδόσεων καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα της παράδοσης και του πολιτισμού που συνθέτουν αυτό το πολυπολιτισμικό ψηφιδωτό της περιοχής. Με την επιστημονική τεκμηρίωση του πολιτισμικού κοινάσματος, τη διαδικτυακή προβολή του και τη δημιουργία ηλεκτρονικού διαδραστικού Άτλαντα των Λαϊκών Θησαυρών της Ξάνθης και του Σμόλυαν θα δοθεί η δυνατότητα σε ερευνητές και κοινό, μέσα από ένα καινοτόμο τρόπο προσέγγισης της λαογραφικής παράδοσης των δύο περιοχών, να εκτιμήσουν τα κοινά στοιχεία που διαμορφώθηκαν ως αποτέλεσμα δυναμικής επικοινωνίας.

Η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση συνδέεται με την υλοποίηση ενός κοινού ευρωπαϊκού πολιτιστικού χώρου έτσι ώστε να γίνει ο πολιτισμός η βάση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Πολιτισμός 2006 δίνει την ευκαιρία στο Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης να συντείνει στην αύξηση της επικοινωνίας στα Βαλκάνια μεταξύ των ελληνικών και των αντίστοιχων πολιτιστικών φορέων καθώς και στη δημιουργία και ανάπτυξη διεθνών πολιτιστικών δικτύων και πολιτιστικών ανταλλαγών και συνεργασιών με στόχο τη διεύρυνση της ευρωπαϊκής δημόσιας σφαίρας. Αντιπροσωπεύει τη συμμετοχική δημοκρατία επειδή με αυτοτέλεια και ελευθερία δραστηριοποιείται προς το συμφέρον των συλλογικών συμφερόντων. Κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί ακόμη μια φορά το γεγονός ότι η συμμετοχική δημοκρατία έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα.

Το Ίδρυμα είναι ένας μη κυβερνητικός, ευρωπαϊκός οργανισμός της κοινωνίας των πολιτών στα πλαίσια του οποίου οι πολίτες συνδέονται μέσα σε συνθήκες ελευθερίας, ισονομίας και υπευθυνότητας, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες μέσω της διαβούλευσης και της συμμετοχής στο δημόσιο διάλογο και επηρεάζουν την διαμόρφωση των πολιτικών σε όλα τα γεωγραφικά επίπεδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ιδιαίτερα με την ισονομία που προσφέρει η ηλεκτρονική δημοκρατία οι πολίτες με οποιοδήποτε background μπορούν να συμμετέχουν. Προσφέρει πολιτιστικά αγαθά, αναβαθμίζει τη τοπική κοινωνία, ενδυναμώνει την κοινωνική συνοχή, αναδεικνύει τη πολιτιστική μας κληρονομιά, υποστηρίζει έμπρακτα έναν χώρο αδιάλειπτης ροής και κινητικότητας νέων ιδεών και καινοτόμου δημιουργικότητας και προωθεί τη συμμετοχική δημοκρατία στο περιβάλλον της ενοποιημένης Ευρώπης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ζούμε σε μία διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα μέσα στην οποία συντελούνται ραγδαίες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές αλλαγές. Η παγκοσμιοποίηση και τα συμφέροντα του διεθνούς κεφαλαίου υπαγορεύουν την πορεία της οικονομίας των κρατών με το κοινωνικό κράτος να απορυθμίζεται στο όνομα της αγοράς. Η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση θέτει νέους όρους δράσης και στη χώρα μας. Οι τεχνολογίες γνωρίζουν αλματώδη ανάπτυξη δημιουργώντας νέους και ταχύτατους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης. Η δημοκρατία και οι κοινωνικές σχέσεις επαναδομούνται και εμείς πρέπει να αναρωτηθούμε ποια είναι η θέση μας ως πολίτες – συμμετοχοί μέσα στη διεθνή κοινωνία των πολιτών.

Η παγκοσμιοποίηση, αν «εφαρμοστεί» καλοπροαίρετα, μπορεί να οδηγήσει στην οργάνωση του κόσμου με βάση τη δημοκρατία και την ισότητα και συγκεκριμένα στην απαλοιφή της προκατάληψης μεταξύ των λαών, στην ανάπτυξη των πολιτισμικών επαφών των ανθρώπων μέσω της αλληλεγγύης και της κατανόησης και στην κατάργηση των διαφορών ανάμεσα στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Είναι ανάγκη να κατανοήσουμε το μέγεθος της ατομικής και κοινωνικής μας ευθύνης και να ενισχύσουμε τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης της νέας πολυπολιτισμικής κοινωνίας των πολιτών. Η εθελοντική οργάνωση των πολιτών σε μη κυβερνητικούς, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς της κοινωνίας των πολιτών μεταβάλλει ριζικά την εθνική, ευρωπαϊκή και δημόσια σφαίρα και προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στο κοινωνικό σύνολο.

Μέσα στην κοινωνία των πολιτών οι άνθρωποι παίρνουν πολλές μικρές αποφάσεις πάνω σε διάφορα θέματα και διαμορφώνουν σε κάποιο βαθμό το κράτος και τη κοινωνία. Τα νέα μέσα επικοινωνίας (e-democracy) διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στη διακυβέρνηση και ενδυναμώνουν τη συμμετοχική δημοκρατία, η οποία χαρακτηρίζει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η συμμετοχική δημοκρατία αναδεικνύει την προσπάθεια της ευρωπαϊκής ένωσης να επιτύχει την κοινωνική συνοχή με βάση τις ανθρωπιστικές αξίες. Η συνένωση των πολιτών σε συλλόγους και μη κυβερνητικές οργανώσεις συνιστά αντιστάθμισμα στην κρατική εξουσία και τις αγορές καθώς το ενδιαφέρον τους για τα καινά δεν επιτρέπει στους φορείς εξουσίας να είναι αδιαφάνεις και αναποτελεσματικοί στη διαχείριση του δημόσιου συμφέροντος.

Το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης αποτελεί ένα περιφερειακό μη κυβερνητικό πολιτιστικό οργανισμό της ευρωπαϊκής κοινωνίας των πολιτών, ο οποίος αναπτύσσει δράση μέσα στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον της Θράκης, μιας περιφέρειας που αποτελεί πεδίο συνύπαρξης διαφορετικών παραδόσεων, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τη μοναδικότητα της, τόσο σε τοπικό και εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σήμερα καθώς η παγκοσμιοποίηση προωθεί την ενίσχυση των πολυπολιτισμικών κοινωνιών και την συμβίωση μέσα στα όριά τους.

Ασκήι πολιτιστική πολιτική με σκοπό να προβάλλει τον πνευματικό ρόλο της ελληνικής παράδοσης στα πλαίσια της συμμετοχικής δημοκρατίας και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, συστήνει τη νέα πολιτιστική παραγωγή, ενισχύει την περιφερειακή κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία πολιτιστικού κεφαλαίου αναδεικνύοντας έναν

ποιοτικό τρόπο ζωής στην περιφέρεια της Θράκης. Υιοθετεί τη φιλοσοφία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, συμβάλλει στην άρση των ανισοτήτων στην προσφορά και ζήτηση των πολιτιστικών προϊόντων και υπηρεσιών και παρέχει ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στον πολιτισμό σε όλες τις κοινωνικές ομάδες που διαβιούν στην περιοχή.

Εν κατακλείδι, το Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης συνενώνεται και ανατροφοδοτείται από το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ανήκει. Έχει τη δυνατότητα να γίνει, έμπρακτα, ο κομιστής ενός ελπιδοφόρου μηνύματος πολιτισμού, παιδείας, επικοινωνίας και συνεργασίας, ιδιαίτερα μέσα στη σημερινή, ζοφερή, πραγματικότητα της βαθιάς οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής κρίσης και μπροστά στη προοπτική ενός αβέβαιου και σκοτεινού μέλλοντος, σε συμφωνία με την άποψη του Αριστοτέλη ότι η κοινωνία των πολιτών πρέπει να συνδέει τα μέλη της με την υπόσχεση, όχι απλώς της επιβίωσης, αλλά της ευδαιμονίας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αφουξενίδης Α. & Συρακούλης Κ., «Η δυναμική και τα όρια της κοινωνίας των πολιτών», 2008, Εκδόσεις Προπομπός
2. Αφουξενίδης Α., «Η αυταπάτη της κοινωνίας των πολιτών», «Η Διεθνής Οικονομία στον 21ο αιώνα, προς τη Παγκοσμιοποίηση ή προς την Κυριαρχία των Περιφερειακών Συνεργασιών» Τρίτο Πανελλήνιο Συνέδριο Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθήνα 16-18 Μαΐου 2008, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.idec.gr (15/3/2010).
3. Δημητράκος Δ., (29/2/2004) «Ποιος φοβάται τη συμμετοχική δημοκρατία», Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.tovima.gr (6/3/2010)
4. Δοξαριώτου et al «Κοινωνία Πολιτών και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Ο ρόλος των ΜΚΟ σε Ζητήματα Ποιότητας Ζωής και Προστασίας Περιβάλλοντος στη Θεσσαλία» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.dde.sdo.teilar.gr/files(3/10/2010)
5. Θεοδωράκης Α., «Η Κοινωνία των Πολιτών, νέα συνισταμένη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου», Κοινωνία Πολιτών,(Καλοκαίρι 2001, Τεύχος 6 Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.koinoniaroliton.gr (8/2/2010)
6. Ίδρυμα Θρακικής Τέχνης και Παράδοσης Ξάνθης, «Απολογισμός 2008» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.fthrace.gr (8/4/2010)
7. Καζάκος Π., «Κοινωνικό κεφάλαιο και συλλογική δράση εναντίον μεταρρυθμίσεων» Κοινωνία Πολιτών (Καλοκαίρι 2005), Τεύχος 11 Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.koinoniaroliton.gr (8/2/2010)
8. Κριατσιώτη Β., «Κοινωνική Οικονομία και Οικονομία της Αλληλεγγύης» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.inegsee.gr (5/1/2010)
9. Λιόσης Β., «Κοινοτισμός, Κοινωνία των Πολιτών, Κοινωνική Οικονομία» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.kke.gr (8/4/2010)
10. Μουζέλης Ν., (14/12/1997), «Τι είναι η κοινωνία των πολιτών» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.tovima.gr (19/1/2010)
11. Μπήλιος Ν., «Μοντέλα δημοκρατίας: συμμετοχική δημοκρατία» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.prosvasis.edu.gr (2/3/2010)
12. Ορισμοί των μη κυβερνητικών οργανώσεων (11/2/2010), «Κυβερνητικές Οργανώσεις» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.dxenos.com (16/3/2010)
13. Ουτατζής Σ., (11/3/2010), «Πάγωσε το θέμα των παλιών σφαγείων», Συνέντευξη στη Άννα Πατρωνίδου Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.paratiritis.news.gr (25/3/2010)
14. Παπανδρέου Γ., (2004) «Κοινωνία πολιτών, συμμετοχική δημοκρατία και νέες τεχνολογίες» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.koinoniaroliton.gr (2/3/2010)

15. Ρούκουνας Ε., (15/2/2005), «Η Κοινωνία Των Πολιτών σήμερα» Συνέντευξη στον Σ. Ν. Κοδέλλα, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.karodistriako.uoa.gr (5/1/2010)
16. Σημίτη Μ., (30/11/2007), «Δύο όψεις της κοινωνίας των πολιτών: Η πάλη για ηγεμονία» στο Επιστημονικό Συνέδριο «Ο Αντόνιο Γκράμσι στις σημερινές κοινωνικές επιστήμες και τη θεωρία», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, 30 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου 2007 Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: www.openarchives.gr (15/4/2010)
17. Στασινοπούλου Ο., (23/7/2007), «Από τον Τρίτο Τομέα στην Παγκόσμια Κοινωνία των Πολιτών - Η Σημασία των Ορισμών» Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.epkodi.gr (6/1/2010)
18. «Συμμετοχική Δημοκρατία» www.βικιπαιδεια.gr
19. Σωτηρόπουλος Δ. Α., «Η άγνωστη κοινωνία των πολιτών», 2004, Εκδόσεις Ποταμός

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Almond G. A. Verba S. (1989), 'The Civic Culture Political Attitudes and Democracy in Five Nations' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (1/11/2009)
2. Anheier et al., (2004), 'Global Civil Society' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.Google.gr (21/3/2010)
3. Burnell P. J., & Calvert P., (autumn 1994) 'Civil Society, Democratization and Development: Clearing the analytical ground, Democratization, vol. 1, no.3' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (3/1/2010)
4. Callahan G. & Stanford I., (20/6/2003) 'Jane Jacobs, The Anti planner' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://mises.org/ufofes.asp> (16/3/2010).
5. Cohen, J. L. & Arato, A., 1992 'Civil Society and Political Theory' The MIT Press
6. Coleman και J. Gotze, (11/3/2010) 'Bowling Together: Δημόσια ηλεκτρονική συμμετοχή στη διαβούλευση για την διαμόρφωση πολιτικών' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.akrivoroulouchristina.gr (19/4/2010)
7. 'Defining Civil Society' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.areda.ch(16/4/2010)
8. 'Definition of NGO' (3/10/2007) Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.library.duke.edu (16/4/2010)
9. 'Definition of NGO' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.usaid(16/4/2010)
10. Edwards, M. (2005) 'Civil society', the encyclopedia of informal education, Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο www.infed.org/association/civil_society.htm (14/3/2010)

11. Fine R. & Rai S., (1997), 'Civil Society: Democratic perspectives στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (15/4/2010).
12. Foley M., & Edwards M., (1996), 'The Paradox of Civil Society' *Journal of Democracy* Volume 7, Number 3 Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.info.worldbank.org (19/4/2010)
13. Fukuyama F., (1995), 'Social Virtues and the Creation of Prosperity' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (16/3/2010).
14. Fukuyama F., (1995) 'Trust: The Social Virtues and The Creation of Prosperity' Free Press
15. Gellner Ernst, (15/3/2010) 'Definition of Civil Society', Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.wikiquote.org (16/3/2010)
16. Guo Gang, (1998), 'Civil Society: Definitions, Causes and Functions' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.home.olemiss.edu (2/4/2010)
17. Hann C., & Dunn E., 1996 'Challenging Western Models', www.books.google.gr
18. Harris J., (2005), 'Civil Society in British History Ideas, Identities, Institutions' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (19/3/2010)
19. Keane J., (1998), 'Civil Society: Old Images, New Visions' Polity Press
20. Keane J., (8/6/2009) 'Civil Society Definitions and Approaches' , Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο [www.johnkeane.net/.../civil society](http://www.johnkeane.net/.../civil%20society) (13/12/2009)
21. Linz J. & Stepan A., (1996), 'Problems of Democratic transition and Consolidation', Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (10/1/2010)
22. LSE, (1/3/2004), 'What is Civil Society' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.lse.ac.uk (7/4/2010)
23. McLean I., & McMillan A., (2009), 'The Concise Oxford Dictionary of Politics', Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.books.google.gr (6/2/2010)
24. Ngo research guide (3/10/2010) Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.library.duke.edu (19/4/2010)
25. Samuel J., (18/10/2007) 'Civil Society in an Uncivil World' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.globalpolicy.org (24/2/2010)
26. Smismans S., (2004), 'Πρέπει η συμμετοχική δημοκρατία να γίνει κανονιστικό πρότυπο για τη διακυβέρνηση της ΕΕ;' Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.re-public.gr.
27. 'Social Capital' www.wikipedia
28. Thede N., (15/2/2007) 'The three roles of civil society' Συνέντευξη, Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.international.gc.ca (19/4/2010)